هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

70

سالٚی/ 2011 – بەرگی حەفتا

چاپی یەکەم/ سالٚی 2011

پێرست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2011/6/20 ل 5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2011/6/21 ل 63

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (29) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2011/6/22 ل 189

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (30) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2011/6/27 ل 243

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (31) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2011/6/29 ل 291

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (32) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2011/6/30 ل 383

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی سێزدە لە بەرنامەی کار/ خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیاری یاسای ڕێکخستنی بازرگانی لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، بەم ناوانەی خوارەوە:

1-احمد سلیمان عبدالله(بلال).

2- سەرگوڵ رضا حسن.

3- ایوب نعمت قادر(ئارام).

4- پەیمان عزالدین عبدالرحمن.

5- عظیمة نجم الدین حسن.

6- پەیام احمد محمد.

7- سیوەیل عثمان احمد.

8- پەیمان عبدالکریم عبدالقادر.

9- کوێستان محمد عبدالله.

10- د.پەریهان قوبلای محمد.

11- عبدالرحمن حسین ابابکر.

12- ئاشتی عزیز صالح.

13- عبدالله محمد نوری.

14- عدنان عثمان محمد.

15- نەسرین جمال مصطفی.

16- ڤیان عبدالرحیم عبدالله.

17- کاردۆ محمد پیرداود.

ئەم پرۆژە یاسایە لە (19) ماددەو ئەسباب موجیبە پێک هاتووە، داواکارین ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان دەکەین، ئێستا بۆ خاڵی چواردە لە بەرنامەی کار، فەرموون.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی چوارده لە بەرنامەی کار/ خوێندنەوەی یەکەمی پێشنیاری یاسای بیمەی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، بەم ناوانەی خوارەوە:

1-ایوب نعمت قادر(ئارام).

2-احمد سلیمان عبدالله(بلال).

3- د.صباح محمد نجیب.

4- سمیر سلیم امین بەگ.

5- سەرگوڵ رضا حسن.

6- برهان رشید حسن.

7- سەرهەنگ فرج محمد.

8- د.پەریهان قوبلای محمد.

9- اسماعیل سعید محمد.

10- کاروان صالح احمد.

11- هاوڕاز شێخ احمد.

ئەم پرۆژە یاسایە لە (11) ماددەو ئەسباب موجیبە پێك هاتووە، داواکارین ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی دەکەین، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پار وەك رۆژێکی ئەمڕۆ دەقیقەن لە 2010/6/29 نزیکەی حەوت، هەشت خوێندنەوەی یەکەممان کردووە بۆ حەوت، هەشت پرۆژە یاسا....................

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

با تەواو بێت، راوەستە، با جارێ تەواو بێ سەلامەت بی، با هێشتا لە خاڵی چواردە، رجائەن دانیشە، لیژنەی یاسایی بەردەوام بن، خاڵی چواردە/ ئاراستەی لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری و کشتوکاڵ و ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستانی دەکەین، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برگەی پازدە بریتیە لە خستنەڕوو و گفتوگۆ کردن لەسەر یاسای ماف و ئیمتیازاتی زیندانیە سیاسیەکانی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، داوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری دەکەین بێن بۆ سەر مەنصە، ئەو بەڕێزانەی مولاحەزەیان هەیە، ئێمە بەیانیش دانیشتنمان هەیە، دەتوانن دوای دانیشتنەکە بێنە سەرۆکایەتی ئەو شتانەی کە مەبەستیانە لەوێ گفتوگۆی لەسەر دەکەین، بۆ ئەوەی زەروور بێت سبەی لە بەرنامەی کار دایبنێین، سبەی بە هەمان شێوە ئەگەر شتێك ما بێت و زەروور بێت لەبەرنامەی کار دایدەنێین و خوێندنەوەی بۆ دەکرێت، یەکێك لەوانەی هی باری کەسایەتییە، ئەگەر جەنابیشت و یان هەر بەڕێزێکی تر مولاحەزەی هەبێت، ئێمە سوپاسیان دەکەین، دوای دانیشتن وەرن، بەرنامەی کار دەبەین بەڕێوە، داوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری دەکەین فەرموون بۆ گفتوگۆ لەسەر خاڵی پازدە لە بەرنامەی کار، لیژنەی یاسایی فەرموون بەردەوام بن.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماف و ئیمتیازاتی زیندانیانی سیاسی، ئاشکرایە سێ پرۆژە پێشکەش بە پەرلەمان کراوە، دوو پرۆژە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە بەوەی کەوا ئینفازی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی سوجەنای سیاسیینی عێراق بکرێت لە پەرلەمانی کوردستان.

پرۆژەی سێیەمیان/ ئەو پرۆژەیەی کە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە، پێش دەست پێ کردن بە دیراسەت کردن و موناقەشە کردنی، هەردوو لیژنە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری رێك کەوتن لەسەر ئەوەی کەوا پرۆژەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵ ئەو پرۆژانە دیراسەت بکرێت و راپۆرتێکی هاوبەش پێك بێنێت، لەبەر ئەوە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، پێش ئەوەی ئێمە داخیلی گفتوگۆیەکان بین، ئێمە لە لیژنە بڕیارمانداوە کەوا ئەو دوو پرۆژەیەی کە هاتووە بۆ ئینفاز کردنی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006، پێویستە ئەو دوو یاسایە بخرێتە دەنگدانەوە، ئێمە هەردوو لیژنە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری راپۆرتی خۆمان بەوە ئامادە کردووە، هەردوو لیژنە رێك کەویتن کە پێویست ناکات ئەو دوو یاسایە بخرێتە گفتوگۆیەوە، مادام پێویست ناکات بخرێتە گفتوگۆیەوە، پێویستە جەنابت بیخەیتە دەنگدانەوە، واتا پرۆژەی یاسای ئەنجومەنی وەزیران کە راپۆرتمان لەسەر ئامادە کردووە بخرێتە گفتوگۆ کردنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك شێروان نوقتەی نیزامی هەیە، کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی سێ پرۆژەیە، پرۆژەیەکیان لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە بۆ ئینفاز کردنی قانونی رەقم (4)ی ساڵی 2006، بەڕاستی ئێمە لەگەڵ ئەوە داینە کە ئیلغا بکرێت، ئەو دوو پرۆژەیەی کە ماوەتەوە یەکێکیان لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، ئەوەی تریان لەلایەن حکومەتەوە هاتووە، نەك هەردوو پرۆژە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، بۆ راست کردنەوە ئەو تەوزیحەمدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەس هەیە بیەوێت وەکو خۆی پرۆژەکە بمێنێت؟ ئەگەر هەیە، بۆ ئەوەی قسەی لەسەر بکات و دوایی بیدەینە دەنگدانەوە، کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری راپۆرتێکی هاوبەشمان پێشکەش کردووە سەبارەت بەو دوو پرۆژەیە، کە یەکێکیان لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، ئەوەی دووەمیش لەلایەن حکومەتەوە پێشکەش کراوە، ئێستا مەفروزە ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە، ئایا راپۆرتەکەمان ببێتە ئەساس بۆ موناقەشە کردن، یان قانونەکە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وازیحە کاك عەونی، بەس ویستم رەئیەکی تریش وەربگرم، ئەگەر کەسێك هەبێت بیەوێت بەشێوەیەکی تر بێت، ئەوەی حکومەت موناقەشە بکرێت، یان ئەوەی تر؟ چونکە دوو پرۆژە هاتووە، دیارە کەس نییە، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە دەمج بکرێت بەو راپۆرتە هاوبەشە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، یەك کەس لەگەڵدا نییە، تەنیا کاك عمر عبدالعزیز لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا ئەو راپۆرتە هاوبەشە بووە ئەساس بۆ موناقەشە کردن، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا راپۆرتی هاوبەشی هەردوو لیژنە، لیژنەی یاسایی و دارایی و ئابووری بە زمانی کوردی پێشکەش دەکەین، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتیی پەرلەمانی کوردستان- عیراق

ب/ راپۆرتی هاوبەش

لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری لە 2/ پووشپەڕ/ 2711ی کوردی بەرامبەر بە رۆژی 2011/6/23ی زایینی کۆبوونەوە، بۆ لێکۆڵینەوە لە سێ پرۆژە یاسا، دووانیان لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون: یەکەم/ یاسای (انفاذ)ی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 و، دووەم/ یاسای دەزگای زیندانی و زیان لێ کەوتووان، سێیەمیش/ یاسای ماف و دەسکەوتی زیندانیانی سیاسیی کوردستان کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش کراوە، هەردوو لیژنەش گەیشتنە ئەمانەی دادێن:

یەکەم: هەردوو لیژنە لەگەڵ پرۆژە یاسای (انفاذ)ی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی فیدرالیدا نین لە هەرێمدا، بە هۆی ئەوەی دوو یاسای سەربەخۆ سەبارەت بە زیندانی و گیراوانی سیاسی پێشکەش کراون، یەکێکیان لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە و دووەمیش لە لایەن سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانەوە، هەردوو لیژنەش پێیان وایە پێویستە یاسایەکی تایبەت بە هەرێم سەبارەت بە زیندانی و گیراوانی سیاسی هەبێت.

دووەم: لێکۆڵینەوە لە پرۆژەی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان و پرۆژەی حکومەتیش بکرێت و سوود لەو بیرۆکانەی تێیاندا هاتووە، وەربگرێت و راپۆرتێکی یەکگرتووش لەبارەیانەوە پێشکەش بکرێت، لیژنەش پیشنیار دەکات دوایین دارشتنی یاسایەکە بەم جۆرە بێت:

یاسای ژمارە (   )ی ساڵی 2011

یاسای ماف و دەسکەوتی زیندانیانی سیاسیی کوردستان

بەشی یەکەم

(پێناسەکان)

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی دادێن واتاکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان- عێراق.

دووەم: حکومەت: حکومەتی هەرێم.

سێیەم: لیژنە: ئەو لیژنە تایبەتەی بەگوێرەی ماددەی (چوارەم)ی ئەم یاسایە پێك هاتووە.

چوارەم: زیندانی سیاسی: ئەو کەسەیە کە بەهۆی بەرهەڵستی کردنی رژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق لە سەر را، یان بیرو باوەڕ، یان ئینتیمای نیشتمانی، یان سیاسی، یان هاوسۆزیی لەگەڵ ئۆپۆزسیۆن، یان یارمەتی دانی ئەوان، یان بەشداری کردنی لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان بەند کرابێت، یان زیندانی و لە لایەن یەکێك لە دادگاکان، یان دەسەڵاتەکانی سەر بە رژێمەوە بڕیاری حوکم دانی دەرچوو بێت.

پێنجەم: گیراوی سیاسی: هەر کەسێك کە لەبەر هەمان ئەو هۆیانەی لە (چوارەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتوون، گیرا بێت، یان دەستبەسەر کرا بێت، یان بەند کرا بێت، بەبێ دەرچوونی بڕیاری حوکم دان لەو بارەیەوە لە لایەن دادگایەکی تایبەتمەندەوە.

بەشی دووەم

(ئامانج و بنەماو پیادە بوون)

ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە مسۆگەر کردنی ماف و دەستکەوتی زیندانی و گیراوانی سیاسی و ڕێزگرتن و چاودێری کردن و قەرەبوو کردنەوەیان بەو چەشنەی لەگەڵ قەبارەو پێگەی ئەو قوربانییەدا، کە پێشکەشیان کردووە بگونجێت و بۆ سووك کردنی ئەشکی ئەوان.

ماددەی سێیەم:

بۆ مەبەستی پیادە کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بە زیندانی، یان گیراوی سیاسی دادەندرێت، هەر یەك لە:

یەکەم: کاری کرد بێت لەگەڵ ڕژێمەکانی سەرکوتکەری پێشوو لە دەزگاکانی جۆربەجۆری، یان ئەوانەی هەواداری ئەوان بوون، کە بەهۆی پاکتاو کردنی حیساباتی ناوخۆوە زیندانی کرا بێت، یان گیرا بێت.

دووەم: کاری لەگەڵ ڕژێمەکانی سەرکوتکەری پێشوودا کرد بێت و لە کاتی، یان پاش گرتن، یان زیندانی کردنی لە کاری تاوانکارانەدا گلا بێت.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: لیژنەیەکی تایبەت پێك دێت بە سەرۆکایەتیی دادوەرێك لە پلەی یەکەمدا کە ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمدا کاندیدی دەکات و ئەندامیەتیی نوێنەرانێك کە پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت، ئەرکی تەماشا کردنی داوای ئەو کەسانە دەبێت کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوەو نوێنەرایەتیی ئەم لایەنانەی دادێن دەکەن:

1- ئەنجومەنی وەزیران.

2- وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفال کراوان.

3- وەزارەتی ناوخۆ.

4- وەزارەتی دارایی و ئابووری.

5- نوێنەرێکی کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان.

دووەم: زیندانی سیاسی، یان گیراوی سیاسی، لەبەردەم لیژنەی پێك هێندراو بەگوێرەی ئەم یاسایە، بە ڕێکاری یاسایی دەچەسپێندرێت.

سێیەم: لیژنە بڕیاری خۆی بە زۆرینە دەدات و بڕیاریشی قابیلی تانە لێدانە لەبەردەم دادگای کارگێڕی، بەگوێرەی حوکمەکانی یاسای ئەنجومەنی ڕاوێژ (شوورا)ی هەرێم ژمارە (14)ی ساڵی 2008.

ماددەی پێنجەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە بە سەر هەموو زیندانی و گیراوانی سیاسیدا پیادە دەبێت، کە بەگوێرەی ماددەی یەکەمی ئەم یاسایە لە هاوولاتیانی هەرێم دیاری کراون.

بەرێز محمد دلێر محمود:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

(ماف و دەستکەوتەکان)

ماددەی شەشەم:

زیندانی، یان گیراوی سیاسی ئەم ماف و دەستکەوتانەی دادێی دەبێت:

یەکەم: بێ بەرامبەر پارچەیەك زەویی نیشتەجێ بوونی بۆ تەرخان دەکرێت و بڕە پارەیەکی یەکسان بە قەرزی خانووبەرەشی پێ دەدرێت بۆ دروست کردنی یەکەیەکی نیشتەجێ بوون.

دووەم: بۆ فەرمانبەر ماوەی زیندانی، یان گیران بە راژە هەژمار دەکرێت بۆ مەبەستی سەرمووچەو بەرز کردنەوەو خانەنشینی و، بۆشی خەرج دەکرێت، بە چاوپۆشین لە تەمەنی زیندانی، یان گیراو لەکاتی حوکم دانیدا بە زیندانی، یان گیران.

سێیەم: ئەوەی دۆسیەکەی لە لایەن لیژنەکەوە ئەرێ دەکرێت، مینحەیەکی مانگانەی پێ دەدرێت، بەپێی ئەو پرەنسیپ و رێنماییانەی ئەنجومەنی وەزیرانی دەریان دەکات، بەمەرجێك ئەو مینحەیەی وەری دەگرێت کەمتر نەبێت لەوەی هاوچەشنانی لە حکومەتی فیدراڵدا وەری دەگرن.

چوارەم: ماوەی زیندانی بە راژە هەژمار دەکرێت بۆ ئەو کەسەی دانەمەزرا بێت و پێشتر لە وەزیفەدا نەبوو بێت.

پێنجەم: بەدەر لە مەرجی تەمەن لە خوێندنی بەرایی و باڵاشدا وەربگیرێت.

شەشەم: حکومەت خەرجیی خوێندنی خۆی، یان یەکێك لە منداڵەکانی لە زانکۆکانی حکومەت، یان ئەهلی لەنێو هەرێمدا دەگرێتە ئەستۆ.

حەوتەم: حکومەت خەرجیی چارەسەر کردنی لە نەخۆشخانەکانی حکومەت لەنێو هەرێمدا دەگرێتە ئەستۆ.

هەشتەم: پێدانی مینحەی هاوسەری کە بڕەکەی (پێنج ملیۆن) دینارەو بۆ یەك جار.

نۆیەم: زیندانی لەو دەستکەوت و سوودانەش بەهرەمەند دەبێت کە حکومەت بە توێژەکانی دیکەی کۆمەڵیان دەدات.

دەیەم: ئەگەر فەرمانبەر بوو مافی هەیە تا ماوەی دە ساڵ هەردوو مینحەی خانەنشینی و مووچەی فەرمانبەری وەربگرێت، وەك قەرەبوویەك بۆی و لە پاش تەواو بوونی ئەو ماوەیەی باس کرا مافی هەیە کامیان باشترە هەڵیبژێرێت.

یازدەم: ڕۆژی (7) حەوتی مانگی شوباتی هەموو ساڵێك بکرێ بە ڕۆژی گیراوان و زیندانیانی سیاسی لە هەرێم. لەبارەی ئەم بڕگەیەشەوە دوو ڕا هەیە:

ڕای یەکەم کە هی زۆرینەیە: ڕەت کردنەوەی سەرلەبەری بڕگەکە.

ڕای دووەم: بنەچەی بڕگەکە وەك خۆی بمێنێتەوە.

دوازدەم: حکومەت خەرجیی یەك گەشت بۆ دەرەوەی وڵات بۆ زیندانی، یان گیراوی سیاسی دەگرێتە ئەستۆ و بڕی (5) پێنج ملیۆن دیناری بۆ دانی تێچووی گەشتەکە پێ دەدرێت.

سێزدەم: بە میدالیا ڕێزی لێ بگیرێت وەك پێزانینێك بۆ قوربانی دانی لە پێناو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستاندا.

چواردەم: ماف و دەستکەوتەکانی ئەوانەی مردوون دەگوازرێتەوە بۆ واریسی شەرعی و ئەوانەی لە ژیاندا ماون.

پازدەم: زیندانیی سیاسی، یان گیراوی سیاسی لە حاڵەتی تەواو کردنی مامەڵەی تاپۆی خانووی کە پێیان بەخشراوە، یان بینا کردنی زەوی، یان مامەڵەی قەرز، یان مینحەی کە بۆیان تەرخان کراوە، لە ڕەسم و باج بەگوێرەی حوکمەکانی ئم یاسایە دەبەخشرێن.

بەشی چوارەم
(حوکمە گشتییەکان)

ماددەی حەوتەم:

هەر کەسێك بە ناهەق دەسکەوتی زیندانی، یان گیراوی سیاسیی دەست کەوت، بە تۆمەتی گوتنی زانیاریی درۆ ڕەوانەی دادگای تایبەتمەند دەکرێت و هەموو ئەو ماف و دەستکەوتانەی بەگوێرەی ئەم یاسایە لێیان بەهرەمەند بووە، لێی وەردەگیرێتەوە.

ماددەی هەشتەم:

ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پەیڕەو و ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی نۆیەم:

کار بە دەقی هیچ یاسا، یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

ماددەی دەیەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنانی پەیوەندیدار حوکمەکانی ئم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاو کردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمیی (وەقایعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

هۆی دەرچوواندنی

له ڕێی کاروانی خەباتی گەلی کوردستانداو تووش بوونی گەلێك لە ڕۆڵەکانی بە بەند کردن و زیندانی کردن و گیران و پێشێل کردنی مافی مرۆڤ لە سەر دەستی ڕژێمەکانی لەناو چوو لە عیراقدا، چونکە بەرهەڵستی ئەو ڕژێمانەیان کرد بە را، یان باوەڕ، یان ئینتیمای سیاسی، یان هاوسۆز بوون و یارمەتیدانی نەیارانی، کە بەهۆی ئەوەوە زیان بە زیندانی و گیراوان کەوتووە، جا وەك ئەمەکداری بۆ بەشێکی سادە لەوەی لە پێناوی نیشتیماندا پێشکەشیان کردو ئەو قوربانییەی دایان لە پێناو ئەو بەهایانەی خۆیان بۆ بەخت کرد، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

تکایە بفەرموون بۆ بینینی و بنەچەی پرۆژەکەو ئەوەی لەم ڕاپۆرتەشدا لەبارەیەوە هاتووە، بخرێتە بەردەمی پەرلەمان بۆ گفتوگۆ و دەربڕینی ڕای گونجاو لەبارەیەوەو دەنگدان، لەگەڵ ڕێزدا...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بە عەرەبیەکەش.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الى/ رئاسة برلمان كوردستان - العراق

م/ تقرير مشترك

اجتمعت لجنة الشؤون القانونية ولجنة المالية والشؤون الاقتصادية بتأريخ 2/ پووشپەر/2711 كوردي المصادف ليوم 23/ 6/2011 الميلادية لدراسة ثلاثة مشاريع قوانين، اثنان منهما مقدم من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان: الاول/ قانون انفاذ قانون رقم (4) لسنة 2006 والثاني/ قانون مؤسسة السجناء والمتضررين والثالث/ قانون حقوق وامتيازات السجناء السياسين الكوردستانين المقدم من قبل مجلس وزراء اقليم كوردستان وتوصلت اللجنتان الى ما يلي:

اولا: اللجنتان ليستا مع مشروع قانون انفاذ القانون رقم (4) لسنة 2006 الاتحادي في الاقليم بالنظر لتقديم مشروعين مستقلين بخصوص السجناء و المعتقلين السياسين احدهما من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان والثاني من رئاسة مجلس وزراء اقليم كوردستان وترى اللجنتان ضرورة ان يكون هناك قانون خاص بالاقليم فيما يخص السجناء والمعتقلين السياسين.

ثانيا: دراسة مشروع العدد القانوني لاعضاء البرلمان ومشروع الحكومة والاستفادة من الافكار الواردة فيهما وتقديم تقرير موحد بشأنهما وتقترح اللجنتان ان تكون الصياغة النهائية للقانون كالآتي:

قانون رقم (   ) لسنة 2011

قانون حقوق وامتيازات السجناء السياسين الكوردستانين

الفصل الاول
(التعاريف)

المادة الأولى :

يقصد بالتعابير والمصطلحات الآتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

اولا: الاقليم: اقليم كوردستان - العراق .

ثانيا: الحكومة: حكومة الاقليم.

ثالثا: اللجنة: اللجنة الخاصة المشكلة بموجب المادة (الرابعة) من هذا القانون.

رابعا: السجين السياسي: هو من حبس او سجن بسبب معارضته للانظمة المتعاقبة في العراق على الرأي أو المعتقد او الانتماء الوطنى او السياسي او تعاطفه مع المعارضة او مساعدته لهم او مشاركته في الحركة التحررية الكوردستانية وصدر قرار الحكم عليه من قبل احد المحاكم او السلطات التابعة للنظام.

خامسا: المعتقل السياسي: كل من اعتقل أو احتجز او اوقف دون صدور قرار الحكم بذلك من قبل محكمة مختصة لنفس الاسباب الواردة في (رابعا) من هذه المادة .

الفصل الثاني
(الاهداف والاسس والسريان)

المادة الثانية:

يهدف هذا القانون الى ضمان حقوق وامتيازات السجناء والمعتقلين السياسين وتكريمهم ورعايتهم وتعويضهم بما يتناسب وحجم ومكانة التضحيات التي قدموها للتخفيف عن معاناتهم.

المادة الثالثة:

لا يُعدُ سجينا او معتقلا سياسيا لاغراض تطبيق احكام هذا القانون كلُ من:

اولا: كان يعمل مع الانظمة القمعية السابقة في مؤسساتها المختلفة او من الموالين لها سُجنِ او اعتقلَ بسبب تصفية حساباتها الداخلية.

ثانيا: عمل مع الانظمة القمعية السابقة وتورط في اعمال اجرامية اثناء او بعد الاعتقال او السجن.

المادة الرابعة:

اولا: تشكل لجنة خاصة برئاسة قاضي من الصنف الاول يرشحه مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلين لاتقل درجتهم عن مدير عام مهمتها النظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون ويمثلون الجهات الآتية:

1- **مجلس الوزراء.**
2- **وزارة شؤون الشهداء والمؤنفلين.**
3- **وزارة الداخلية.**

4- وزارة المالية والاقتصاد.

5- ممثل عن جمعية السجناء السياسين في الاقليم.

ثانيا: يثبت السجن السياسي او الاعتقال السياسي بالطرق القانونية امام اللجنة المشكلة بموجب احكام هذا القانون.

ثالثا: تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم (14) لسنة 2008.

المادة الخامسة:

تسرى احكام هذا القانون على جميع السجناء والمعتقلين السياسين والذين تم تحديدهم بموجب المادة الاولى من هذا القانون من مواطني الاقليم.

بەڕێز د.احمد ابراهيم على(وەرتى):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

(الحقوق والامتيازات)

المادة السادسة:

يتمتع السجين او المعتقل السياسي بالحقوق والامتيازات الآتية:

اولا: تخصص قطعة ارض سكنية له بدون بدل ومنحه مبلغ مساوي لمبلغ سلفة العقار لبناء وحدة سكنية.

ثانيا: تحتسب للموظف فترة السجن او الاعتقال خدمة لاغراض العلاوة والترفيع والتقاعد تصرف له بغض النظر عن عمر السجين او المعتقل وقت الحكم عليه بالسجن او اعتقاله.

ثالثا: تصرف لمن يصادق على اضبارته من قبل اللجنة منحة تقاعدية شهرية وفقا للضوابط والتعليمات التي يصدره مجلس الوزراء على ان لا تقل المنحة التي يتقاضها عن ما يتقاضاه اقرانهم في الحكومة الاتحادية.

رابعا: تحتسب فترة السجن خدمة لمن يعين في الوظيفة ولم يكن سابقا فيها.

خامسا: قبوله في الدراسات الاولية والعليا استثناءاً من شرط العمر.

سادسا: تتحمل الحكومة نفقات دراسته او احد اولاده في الجامعات الحكومية والاهلية داخل الاقليم.

سابعا: تتحمل الحكومة تكاليف معالجته في المستشفيات الحكومية داخل الاقليم.

ثامنا: منح السجين منحة زواج وقدرها (خمسة ملايين) دينار ولمرة واحدة.

تاسعاً: يتمتع السجين بالامتيازات والمنافع التى تمنحها الحكومة للشرائح الاخرى في المجتمع.

عاشراً: في حالة كونه موظفاً يحق له الجمع بين المنحة التقاعدية وراتبه الوظيفي لمدة عشر سنوات تعويضا له وله الحق في اختيار ايهما افضل بانتهاء المدة المذكورة.

حادى عشر:

اعتبار يوم (7) السابع من شهر شباط من كل عام يوماً للسجناء او المعتقلين السياسيين في الاقليم.

وهناك رأيان حول الفقرة كما يلي:

الرأي الاول: ويمثل الاكثرية: الغاء الفقرة كاملا.

الرأي الثاني: الابقاء على اصل الفقرة.

ثانى عشر: تتكفل الحكومة مصاريف سفره لمرة واحدة الى خارج الوطن ويمنح مبلغ (5) خمسة ملايين دينار لسداد تكاليف السفرة.

ثالث عشر: تكريمه بمداليات تقديراً لتضحياته في سبيل الحركة التحرريه الكوردستانية.

رابع عشر: تنتقل حقوق وامتيازات المتوفين منهم الى ورثته الشرعيين الباقين على الحياة.

خامس عشر: اعفاء السجين السياسي او المعتقل السياسي في حال انجازهم معاملة التسجيل العقاري للعقار الممنوح لهم او بناء الارض او معاملة القرض او المنحة المخصصة لهم من الرسوم والضرائب وفق احكام هذا القانون.

الفصل الرابع
احكام عامة

المادة السابعة:

كل من حصل على امتيازات السجين او المعتقل السياسي دون وجه حق يحال الى المحاكم المختصة بتهمة الادلاء بمعلومات كاذبة وتسترد منه كل ما تمتع به من حقوق وامتيازات بموجب هذا القانون.

المادة الثامنة:

لمجلس الوزراء اصدار الانظمة والتعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة التاسعة:

لايعمل باى نص قانونى أوقرار يتعارض مع احكام هذا القانون.

المادة العاشرة:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الحاديه عشرة:

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

الاسباب الموجبة

من خلال المسيرة النضالية لشعب كوردستان وتعرض الكثير من ابنائه الى الحبس والسجن والاعتقال وانتهاك حقوق الانسان على يد الانظمة المتعاقبة في العراق، لانهم عارضوا هذه الانظمة بالرأي او العقيدة او الانتماء السياسي او انهم تعاطفوا او ساعدوا معارضيها، وقد ترتب عن ذلك الحاق الضرر بالسجناء والمعتقلين، ومن

اجل الايفاء بجزء بسيط مما قدموه فداء للوطن وتضحية في سبيل المبادىء التي ضحوا من اجلها، فقد شرع هذا القانون.

راجين التفضل بالأطلاع وعرض أصل المشروع وماورد في هذا التقرير بشأنه على البرلمان للمناقشة وأبداء الرأى المناسب بصدده والتصويت، مع التقدير.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئێستا خاڵێكی گرنگ هەیە، یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 زیمنەن راپۆرتی لیژنەكە ئیلغای ئینفازەكەی كردووە، واتا رەفزی كردووە، بۆ ئەوەی وازیح بێت پێویستی بە دەنگدانی ئێوەی بەڕێز هەیە، چونكە ئێستا ئێمە یاسایەك دەردەكەین، بۆ ئەوەی دوو یاسا لە یەك وەخت ئەوە نەبێت، كێ لەگەڵ ئەوەیە یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006 ئینفازەكەی ئیلغا بێت دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، (6) بەڕێز لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند كرا، واتا ئیلغا كرا، ئێستا فەرموون بەردەوام بن، ماددەی یەك تكایە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الأولى :

يقصد بالتعابير والمصطلحات الآتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

اولا: الاقليم: اقليم كوردستان - العراق.

ثانيا: الحكومة: حكومة الاقليم.

ثالثا: اللجنة: اللجنة الخاصة المشكلة بموجب المادة (الرابعة) من هذا القانون.

رابعا: السجين السياسي: هو من حبس او سجن بسبب معارضته للانظمة المتعاقبة في العراق على الرأي أو المعتقد او الانتماء الوطني او السياسي او تعاطفه مع المعارضة او مساعدته لهم او مشاركته في الحركة التحررية الكوردستانية وصدر قرار الحكم عليه من قبل احد المحاكم او السلطات التابعة للنظام.

خامسا: المعتقل السياسي: كل من اعتقل أو احتجز او اوقف دون صدور قرار الحكم بذلك من قبل محكمة مختصة لنفس الاسباب الواردة في (رابعا) من هذه المادة .

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی یەكەم

(پێناسەكان)

ماددەی یەكەم:

مەبەست لەم زاراوانەی دادێن واتاكانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەكەم: هەرێم: هەرێمی كوردستان- عێراق.

دووەم: حکومەت: حکومەتی هەرێم.

سێیەم: لیژنە: ئەو لیژنە تایبەتەی بەگوێرەی ماددەی (چوارەم)ی ئەم یاسایە پێك هاتووە.

چوارەم: زیندانی سیاسی: ئەو کەسەیە کە بەهۆی بەرهەڵستی کردنی رژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق لە سەر را، یان بیرو باوەڕ، یان ئینتیمای نیشتمانی، یان سیاسی، یان هاوسۆزیی لەگەڵ ئۆپۆزسیۆن، یان یارمەتی دانی ئەوان، یان بەشداری کردنی لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان بەند کرابێت، یان زیندانی و، لە لایەن یەکێك لە دادگاکان، یان دەسەڵاتەکانی سەر بە رژێمەوە بڕیاری حوکم دانی دەرچوو بێت.

پێنجەم: گیراوی سیاسی: هەر کەسێك کە لەبەر هەمان ئەو هۆیانەی لە (چوارەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتوون، گیرا بێت، یان دەستبەسەر کرا بێت، یان بەند کرا بێت بەبێ دەرچوونی بڕیاری حوکم دان لەو بارەیەوە لە لایەن دادگایەکی تایبەتمەندەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان لەسەری.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری هاوڕاین لەسەر ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەی قسە بکات؟ ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت موداخەلە بکەن، رێزداران (هاوڕاز خۆشناو، عماد محمد، قادر حسن، محمد شارەزووری، نەسرین جمال، نەریمان عبداللە، رفیق صابر، سالار محمود، شلێر محمد نجیب، شوان کەریم، سیوەیل عوسمان، عبداللە مەلا نوری، پەیام احمد، ئامینە زکری، ئاسۆ کەریم، بێریڤان سەرهەنگ، پەروین عبدالرحمن، تارا ئەسعەدی، جمال طاهر، خلیل عوسمان، دانا سعید صۆفی، بلال سلیمان، حمە سعید، عمر عبدالعزیز، ئارام قادر، اسماعیل محمود، ئەڤین عمر، دڵشاد شهاب، کاردۆ محمد، کوێستان محمد، گۆران ئازاد، د.احمد وەرتی)، کەس ماوە؟ صبیحە احمد، فەرموو هاوڕاز خان کەرەم بکە، تکایە پێش ئەوەی جەنابت دەست بە گفتوگۆ بکەیت، وەقت تەحدید دەکەین، سێ دەقیقە، ئەوە یەك.

دووش/ تکایە دووبارە نەبێت، رجائەن، فەرموو هاوڕاز خان کەرەم بکە.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من لەسەر ئەو ماددەیە، من دوو تێبینیم هەیە، تێبینی یەکەمم ئەوەیە لە پێناسەکەی یەکەمدا ئەوە نابینم کە ئەوانەی بەهۆی هەڵوێستی سیاسیانەوە زیندانی کراون و دواتر کۆچیان کردووە لەبەر ئەم هەڵوێستە، یان پاش دەرچوونیان لە زیندان کۆچیان کردووە بۆ دەرەوەی وڵات، ئێستاش لە دەرەوەی وڵات

نیشتەجێن، یەعنی ئایا ئەمانە ئەو ئیمتیازو شتانە دەیانگرێتەوە؟ لە پێناسەکان دیار نییە، چونکە ئەوانیش مافیان هەیەو مەسیری ئەوان لێرە دیار نییە.

دووەم تێبینیم ئەوەیە، کە ئەوانەی پاش راپەڕین گیراون و دادگا بڕیاری بێ تاوانی ئەوانی داوە، بۆچی ئەوان لەو ماف و ئیمتیازو پێناسانە مافیان دیاری نەکراوە؟ یان پێناسەیان نەکراوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عماد محمد کەرەم بکە.

بەڕێز عماد محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها یەك تێبینیم هەیە، ئەویش لوغەوییە، سەبارەت بە ماددەی یەکەم/ چوارەم، لە راپۆرتەکەی لیژنەی هاوبەشدا هاتووە، لە پێناسەی (السجين السياسي) لە کۆتایی پێناسەکە هاتووە (من قبل احد المحاكم او السلطات التابعة للنظام)، دەبێت لە جیاتی وشەی (النظام) ببێتە (لتلك الانظمة)، چونکە لە سەرەتای پێناسەکە هاتووە (بسبب معارضته للانظمة المتعاقبة في العراق)، واتا نەك تەنها رژێمەکە، بەڵکو رژێمەکانن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار قادر حسن کەرەم بکە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم/ چوارەم، کە دەڵێت (زیندانی سیاسی: ئەو کەسەیە کە بەهۆی بەرهەڵستی کردنی رژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق)، من پێشنیار دەکەم رژێمەکانی تریشی بۆ زیاد بکرێت، ئەگەر ناویش نەهێنرێت، رژێمەکانی تر، کە کورد، یان کوردستانی لەلایان دەستگیر کراوە بەهۆی کوردایەتی شمولی ئەوانیش بکات، ئێمە خەڵکمان لە شوێنەکانی تری لەسەر کوردایەتی گیراوەو زیندانی کراوەو هەزار میحنەتی چەشتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار محمد شارەزووری کەرەم بکە.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من لە قانونەکەوە دەست پێ دەکەم، (قانون حقوق وامتيازات السجناء السياسين والمعتقلين)ی بۆ زیاد بکرێت، چونکە ئێمە لە پێناسەکە باسی گیراوی سیاسیشیمان کردووە، من پێشنیار دەکەم کە (والمعتقلين)ی بۆ زیاد بکرێت.

دووەم پێشنیارم لەسەر ئەو لیژنەیە، لیژنەکە نە لە ماددەی چوارو نە لێرەشدا دیاری نەکراوە سەر بەکوێیە؟ لێرە لە ماددەی چوارەمدا، ئەگەر بەگەڕێینەوە بۆی دەڵێت لیژنەیەك پێك بهێنرێت لەوانە بۆ سەیر کردنی داواکاری فایلەکان، لە هیچ لایەکیان دیاری نەکراوە، کە ئەم لیژنەیە سەر بەکوێ بێت؟ بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو لیژنەیەش دیاری بکرێت، ئایا سەر بە پەرلەمانە؟ سەر بە حکومەتە؟ سەر بە ئەنجومەنی دادوەرییە؟ بەسەراحەت بێت و، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەسرین جەمال کەرەم بکە.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەسەر ماددەی یەکەم/ چوارەم هەمان ئەو بۆچوونەم هەیە، کە باسی تەنها عێراق دەکات، بەڵام ئێمە لەکوردستاندا چەندین شەڕی ناوخۆمان هەبووەو زیندانی سیاسیشیمان هەبووە، حوکمیش نەدراون، یەعنی حەقە ئەو زیندانیە سیاسیانەش شمولی ئەو ئیمتیازاتانە بکەن، بۆ ئەوەی حەقیان نەخورێت حەقە ئیزافەی دەسەڵاتی کوردی خۆشمان بکرێت، بەتایبەتی شەڕەکانی ناوخۆ و دواتریش.
خاڵی پێنجەم/ کە باسی گیراوی سیاسی دەکات، ئێمە دەتوانین خاڵی چوارەم و پێنجەم دەمج بکەین بەیەکەوە، چونکە هەردووکیان تەواوکەری یەکترین، زیندانی سیاسی وەکو کاك حمە شارەزووری باسی گیراوی سیاسی کرد، ئەو دوو بڕگەیە دەمج بکرێت بە یەکەوە دەبن بە تەواوکەری یەکتری، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەریمان عبداللە کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرە لەبەردەم پێناسەی ئەو کەسانەین کە بە زیندانی سیاسی حیساب دەکرێت، یان بە گیراوی سیاسی حیساب دەکرێت، ئەمانەش ئیمتیازاتەکانیان بەردەکەوێت، بەڵام بەداخەوە ئێمە لێرە باسی ئەنفالەکانمان نەکردووە، یەعنی ئەو کەسانەی لەو چوارچێوەیەن، من پێموایە پێناسەکە نایانگرێتەوە، لە دوای ئەنفالەکەش ژمارەیەکی زۆر خەڵك برانە نوگرە سەلمان و شوێنەکانی تری وەکو تۆبزاوەو ناوچەکانی دوورە وڵات، بۆیە لێرە جێگەی خۆیەتی ئێمە ئەوانەی کە گیران لە ئەنفالەکەداو ئاخیر وەجبەیان کە بەر بوون لە 1988/10/27وە بوو، کە بەربوون دوایین وەجبەیان بوو، دەبێت جێیان بۆ بکەینەوە، لێرە بە زیندانی سیاسی حیساب بکرێن، ئەی ئەگەر ئەوانە بەزیندانی سیاسی حیساب نەکرێن؟ کێ بە زیندانی سیاسی حیساب دەکرێت؟ هەشیانە لەوانە بەخێزانی کە گیراون، بە خێزانی بەر بوون، ئێستا وەکو پرسیار کردنی ئێمە بۆچوونمان هیچیان بۆ حیساب نەکراوە، لە یاسای ئەنفالەکان و بە شەهیدانیش، ئەوانە نایانگرێتەوە، بۆیە جێگەی خۆیەتی کە ئەوانەی زیندانی سیاسی بوون نزیکەی شەش مانگ تاکو حەوت

مانگ له نوگره سەلمان و لەو شوێنە ناخۆشانەی کە لەسەر کێشەی سیاسی بووە رژێمی بەعس وای پێ کردوون، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە برگەیەکی تر زیاد بکرێت، یان بکرێت بە (أ و ب) لە پێناسەی گیراوی سیاسیدا ئەوانەشیان بۆ ئیزافە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك نەریمان ئەوانیش دەگرێتەوە، چونکە هەیە، ئەگەر قانونەکەت خوێندبێتەوە، لە فەقەرەی پێنج دەڵێت (من سجن او اعتقل او احتجز)، ئەوانەی حیجزیش کراون، ئەوانیش دەگرێتەوە، زۆر سوپاس، رێزدار رفیق صابر کەرەم بکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا لەناوی قانونەکەوە دەست پێ دەکەم، من پێموایە ناوی قانونەکە (قانون حقوق وامتیازات السجناء السیاسیین الکوردستانین)، (یاسای ماف و دەستکەوتی زیندانیانی سیاسی کوردستان)، من پێم باشە بکرێتە (یاسای دەستکەوتی زیندانیانی سیاسی کوردستان)، چونکە بەڕاستی رەنگە لە حزوری کۆمەڵێك یاساناسدا من تەعریفی حەق نەکەم، بەڵام ئەوەی کە لێرەدا هەیە کۆمەڵێك ئیمتیازاتە دەدرێت بە کۆمەڵێك خەڵك و لە رێگەیەوە ئێمە هاووڵاتیانی خۆمان دەکەینە دوو بەش، بەشێکیان/ هاووڵاتی پلە یەك بە کۆمەڵێ ئیمتیازاتەوە، کە پێچەوانەی قانونی وەکو لێرەدا هاتووە.

بەشێکیشیان/ ئەو حقوقەیان نابێت، بۆیە ئەمەیان من پێم باشە کە حقوقەکە لابرێت، ئیمتیازات بمێنێتەوە.

خاڵی دووەم/ ئەوەیە کە مودەتێك دیاری نەکراوە بۆ گیراوی سیاسی، تا حەقی ئەوەی هەبێت، من گومان دەکەم کەسێك هەبێت و تا سەردەمی بەعس لە سی ساڵیدا بوو بێت و هیچ زیندانی نەکرا بێت، لەبەر ئەوەی لە 99٪ی کورد، لە 90٪ی کورد ئەگەر سەرژمێری بکەین، یان رۆژێك، یان شەوێك، یان مانگێك، یان ساڵێك کەم تا زۆر تووشی ئەوە بووە، بۆیە زۆر گرنگە جیاوازی بکرێت لەنێوان کەسێك دە ساڵ لە زینداندا ئازاری چەشتووە، لەنێوان کەسێك کە چەندێك راگیراوە، یان بەند کراوە لە زینداندا، بۆیە من پێشنیار دەکەم مودەتێکی زەمەنی دیاری بکرێت بۆ ئەم مەسەلانە..........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رەفیق ئێستا لەسەر تەعریفەکانە، چاوەکەم، ئێستا بەس پێناسەکانە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنجەمدا ئیلزام دەکات، ئەمە ماددەی یەك هەموو ئەوانە دەگرێتەوە، لەبەر ئەوەو بۆیە لێرەوە باشترە، ئەگەرنا دەکرێت لە ماددەی پێنجەمدا چاك بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سالار محمود کەرەم بکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەوەی پەیوەندی بە موداخەلەکەی منەوە هەیە، ئاماژە دەکەمە سەر بۆچوونی برای بەڕێزم کاك نەریمان، لەم ماددەیەدا بە وازیحی قسە لەسەر ئەوانەی کە لەچوارچێوەی شاڵاوەکانی ئەنفال، واتە لە 1988/2/23، کە قۆناغی یەکەمی ئەنفالە، تاوەکو 1988/9/6، کە دوا قۆناغی ئەنفالە، خاتیمەی ئەنفالی بادینانە، ئەمە یاداشت نەکراوە، من پرسیار دەکەم لە لیژنەی یاسایی بەڕێز ئایا دەکرێت لە بڕگەی پێنجەمی ماددەکەدا بە ڕوونی ئاماژەی پێ بکرێت؟ چونکە وەکو هاتووە لە یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهید و ئەنفالدا ئەم شەریحەیە لەبەرچاو نەگیراوە، بۆ ئەوەی مەسەلەکە ڕوونتر بێتەوە، لە شاڵاوەکانی ئەنفالدا هەندێك خێزان براون، بۆ نموونە، بەپێی بڕیاری ژمارە (4008)ی ساڵی 1987/6/22 تابیعەی عەلی حەسەن مەجید، هەروەها نووسراوی (28-3650) لە 1987/6/3 کە بەچەند ماددە هاتووە، ئەو قوناغانەی کە ئەوخەڵکانەی پێ رادەگوێزرێنەوە، هەندێك خێزان ڕۆیشتوون بۆ تۆبزاوە، دوبز، نوگرەسەلمان، سەحراکانی عەرعەر، هەندێکیان بەتەواوەتی هاتوونەتەوە هیچ کەسێکیان ئەنفال نەبووەو دوای ئەو عەفوەی کە لە هەمان ڕۆژی خاتیمەی ئەنفالدا لە 9/6 دەرکراوە، لە زیمنی عەفوەکە ئەگەر بۆ ڕای گشتی ڕوون بێتەوە دەڵێت بۆ هەموو کوردێك عەفو دەکرێت بێتەوە سەڤ وەتەنی تەنها جەلال تاڵەبانی نەبێت بۆ نموونە، لەو ڕوانگەیەوە ئەو خەڵکانە بەشێکیان مانەوەو هێنرانەوە، هیچ کەسێکیان ئەنفال نەبووە وەکو ئەوەی ئێستا مووچەی کەسوکارەکانیان وەردەگرن، هەندێکیشیان نیوەی زیندە بەچاڵ ئێستا ئیمتیازات وەردەگرن، ئایا بۆ لیژنەی یاسایی دەکرێت بە ڕوونی بە دەستەواژەیەکیش بێت لە بڕگەی پێنجەمدا ئیزافە بکرێت، یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شلێر محمد کەرەم بکە.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی یەکەم/ چوارەمدا (السجین السیاسی)، من پرسیارەکەم ئەوەیە لە لیژنەی یاسایی (هو من حبس او سجن) ئەی نەفی کراوەکان، چونکە زۆر خەڵکمان هەبووە نەفی کراون بۆ جنوب نەیاندەتوانی بێنەوە بۆ کوردستان بە عائیلی جاری وا هەیە خوێندکار هەبووە ئەو ساڵانەی هەمووی لە خوێندن لەکیس چووە، لەبەر ئەوە ئەگەر بڕۆنەوە بۆ موراجەعە، وابزانم مافیان زۆر دەخورێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، تکایە هەر بۆ ئەوەی پێش چاوتان ڕوون بێت، ئەمە تەعریفەکانە، ئەو زیندانە سیاسیە کێیە؟ تەعریفی بکەن، دوایی دێنە سەر حقوق و ئیمتیازات، ڕێزدار شوان کەریم کەرەم بکە.

بەڕێز شوان عبدالكريم جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم/ من پشتگیری لە ڕەئیەكەی كاك حمە شارەزووری دەكەم، بۆ ئەوەی كە ناوی یاساكە ببێت بە (قانون حقوق وامتيازات السجناء والمعتقلين السياسين) لەبەر ئەوەی هەم تەعریف كراوە (المعتقل السياسي)، هەم لە یازدە شوێندا لە پرۆژە یاساكە ناوی موعتەقەلی سیاسی هاتووە، گرنگە عینوانەكەی بەڕاستی موعتەقەلی سیاسیشی بۆ ئیزافە بكرێت، ئەمە یەك.

دوو/ ئەگەر بڕیار بوو لیژنەی یاسایی قەناعەتی بەوە كرد، كە ئەنفالەكان جێ بكاتەوە لە تەعریفەكەدا، لە گیراوی سیاسی، یان سجنی سیاسیدا، من پێشنیار دەكەم كەسوكاری پێشمەرگەشی بۆ ئیزافە بكرێت، ئەوانەی لەسەر كەسوكارەكانیان گیراون و بەشێكیان ساڵێك، یان دوو ساڵ لەناو سجنەكاندا مانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عوسمان كەرەم بكە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا من پێم باش بوو ئەگەر راپۆرتی لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی پێشمەرگەشی تێدا بوایە، چونكە ئەوە پەیوەندی بە لیژنەی ناوخۆ و پێشمەرگەشەوە هەیە، راپۆرتی ئەوانیش هەبوایە باشتر بوو.

پشتیوانی لە ڕەئیەكەی كاك حمە شارەزووری دەكەم (المعتقلين)ی بۆ زیاد بكرێت، ناونیشانی پرۆژە یاساكە، بەنیسبەت ئەوەی كاك نەریمان باسی ئەنفالیان كرد لەگەڵ كاك سالارو كاك شوانیش ئیشارەتیان پێدا، ئەگەر لێرە صیاغەتێكی بۆ بكەن بەڕێزان لیژنەی یاسایی و دارایی، ئەوان ئەگەر ئیزافەی بكەن زۆر باشە.

بەنیسبەت چوارەم و پێنجەم، مادام سەجین و موعتەقەل هەمان ئیمتیازاتیان هەبێت هاوڕام لەگەڵ ڕەئیەكەی نەسرین خان، كە ئەوە هەردووك بكرێتە یەك بڕگە (السجين او المعتقل السياسی)، بەنیسبەت ئەوانەی لە دوای راپەڕینیش حەق وایە بیانگرێتەوە، جاری وا هەیە یەكێك گیراوە لەسەردەمی حكومەت، لەوانەیە پێنج، شەش مانگ هەموو مافێكی هەیە، حەقی خۆیەتی هەموو ئیمتیازێكی بدرێتێ لەو سەردەمە گیراوە، بەڵام لە دوای راپەڕینەوەش هەیە، هەیە چوار، پێنج ساڵ ئەشكەنجەش دراوەو گیراوەش، هیچ ماف و ئیمتیازاتێكی لێرە دیاری نەكراوەو، من لەگەڵ ئەوەم ئەوانیش شمول بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سیوەیل خان بەس ئەگەر جەنابت بە عەرەبیەكە فەقەرەی پێنج لە ماددەی یەك بخوێنیەوە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خامساً: المعتقل السياسي: كل من اعتقل او احتجز او اوقف دون صدور قرار الحكم بذلك من قبل محكمة مختصة لنفس الاسباب الواردة في (رابعاً) من هذه المادة.

ئاخير ئەوەی ناگرێتەوە دوای راپەڕین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالله ملا نوری کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی رەئیەکەی کاك نەریمان و کاك سالار محمود دەکەم، لەڕاستیدا مەترسی ئەو برادەرانەو منیش، پێموایە لە شوێنێکەوە سەرچاوە دەگرێت، کە هەندێك جار با بڵێین قەدەری جێ بەجێ کردنی یاساکان دەدرێتە دەست دەرکردنی رێنماییەکانەوە، یەعنی زۆر جار یاساکان بە رێنمایی جۆرێك لە...................

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله تکایە تەعریفەکەیە، چاوەکەم، ئاخیر ئێستا حوکم نەدەین سەر تەتبیق و...، کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

روون کردنەوەیەك بۆ جەنابت، بۆیە وێڕای پشتیوانیم لە ئەوان، داوا کارم لە دوای بڕگەی، کە ئەڵێ: یان یارمەتی دانی ئەوان، یان بەشداری کردبێ لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان بەند کرابێ، بەوانەشەوە لە جینۆسایدی ئەنفال ڕزگاریان بووە، داواکارم بۆ ئەوەی ئەو مەترسیەمان نەمێنێ ئەو بڕگەیەی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز پەیام احمد.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی کاك نەریمان و کاك سالارو کاك عبدالله دەکەم، دیارە قسەکانی من کرا، لەگەڵ قسەکانی نەسرین خان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئامینە زکری فەرموو.

بەڕێز ئامینە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەستپێكێ ئەزێ ناڤێ یاسایێ دەست پێ بكەم، یاسای ماف و دەستكەوتەكانی زیندانیانی سیاسی لە هەرێمی كوردستان، نە زیندانی سیاسی كوردستان، ناونیشانی كوردستان لە هەرێمی كوردستان بێتە زێدە كرن، سەبارەت خالا چارێ، ژبەر هێزا یان ژبەر زولم و زۆرداری، تەعەدا كرنا ڕژێمان بەعس، گەلەك كوردیش بۆ بەردەوامی دانا خەباتا نیشتیمانی ئاوارەی وەلاتێ جیران بوینە، تایبەت ئەم سەح كەنێ سالا 1974 و 1975 گەل بارزانی نەمر، گەلەك كورد ئاوارەی ئیرانێ بوون، چەند مەرحەلەی قۆناعێت ئاوارە بونێدا، هەم كورد ئاوارەی ئیرانێ بوینە، هەم توركیا بوینە، بەردەوامی دان بە خەباتا نیشتیمانی كوردایەتی هەر وان ولاتاندا، سەربیرو باوەڕو ئینتیمای نیشتیمانی، بیرو باوەڕێت ئینتیمای نیشتیمانی و سیاسی خۆیت هاتینە گرتن، یێت هاتینە زیندانی كرن، ئەڤجار یا باشترە سەر هندێ كو ئەم ئاماژە بدەینە هندێ كو ئێك ژ دادگاهیاندا دەسەلاتێ ڕژێمی بە بڕیارێ حوكم دان دەرچووبی، ئەم ئیشارەت بدەینە هەر ڕژێمەكا، ئەڤجا چ ڕژێما سوریا بیتن، چ توركێ بیتن، چ ئیرانێ بیتن، چونكە وان ژی سەر بیرو باوەڕو ئینتیمای خویێ نیشتیمانی و سیاسێت هاتینە بەند كرن و زیندانی كرن، ئەڤە بێتە زێدە كرن و ڕاست ڤە كرن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئاسۆ كریم.

بەڕێز بكر كریم محمد(ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خوشكی بەڕێز ئامینە زكری قسەكانی منی كرد.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر ناوی پرۆژە یاسایەكە دەمەوێ قسە بكەم، بە ڕەئی من ناوی دەستكەوتی تێدانەبێ، تەنها ماف بێ، چونكە ماف زۆر لەوە گەورەترە لە دەستكەوت، ئەوانە خۆیان دەستكەوت بووینە بۆ كورد یان بۆ هەرێمی كوردستان، بۆیە ئەگەر وشەی دەستكەوت هەڵبگیرێ، هەرماف و ڕێزلێنانەكەی گەورەیەو، دەستكەوتەكان خۆشی لەناو مافەكەدایە، بەنیسبەت ئەوەش پشتگیری ئامینە خان دەكەم، عەینەن ڕەئیم لەگەڵ ئەوەیە كە ئەو زیندانیانەی لە دەرەوەی ولات، لە پێناوی ئینتیمای نیشتمانی گیراون، لە ولاتەكانی دراوسێ، ئەوانیش ئەشكەنجە دراون، ماوەیەكی زۆر ماونەتەوە، ئەوانیش بگرێتەوە، هەروەها پشتگیری ئەوەش دەكەم كە ئەو كەسانەی لە زیندان بووینە پێشتر لە ژیانی خۆیان، بەلام ئێستا لە ژیان نەماون منداڵەكانیان ماون، ئێستا ئەوانە بە شەهید حیساب نینەو، تەنها منالەكانیان ماون، ئەوانیش بگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز پەروین عبدالرحمن.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز قسەکانی من کاك محمد و کاك شوان کردیان، پشتگیری ڕاکانی ئەوان دەکەم، بەوەی کە ماف و دەستکەوتی گیراوان و دەست بەسەرانی سیاسی، ناونیشانی پڕۆژەکە بێ، هەروەها ئەوانەی کە بەرشالاَوی ئەنفالیش کەوتن جێگەیان بۆ بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز تارا ئەسعەدی.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ناوی پڕۆژەکە، پشتگیری لە کاك حەمە شارەزووری دەکەم، بۆ زیاد کردنی ڕاگیراو، چونکە لە ناو پڕۆژە یاسایەکە تەعریفی ڕاگیراو کراوە، بەنیسبەت پێناسەکان، پێناسەکان بە ڕێك و پێکی کراوە، تەنها من پێشنیازی ئەوە دەکەم، کە دەخوێنیتەوە لە کۆتایی پێناسەکە، بڕیاری حوکم دانی دەرچووبێت، لە زیندانی سیاسی، تەنها ئەوها بەجێ هێڵراوە، بڕیاری حوکمدانەکەی بۆ ماوەی چەند دەرچووبێت، واتە کێ بە زیندانی سیاسی دائەندرێت؟، ئەگەر لە چەند ماوە زیاتر نەبێ بۆ نموونە؟، کێ بە ڕاگیراوی سیاسی دادەندرێت؟، دیسانەوە ماوەکەی دیاری نەکراوە لەبەر ئەوە ڕاستە چەند فەرمانێکی ئەنجومەنی وەزیران دەرچووە، کە لەو بارەوەیە 562 لە 2009/7/8، لە 6413 لە وەزارەتی شەهیدان، ئەمانە هەمووی وەکو ڕێنمایی، وەکو شت دەرچووە، کە کێ ڕاگیراوەو کێ موعتەقلی سیاسیە، کێ زیندانی سیاسیە؟ بەلاَم ئەگەر بێتو ئێمە لێرە وەکو یاسا، لەبەشی یاسا ئەپرسم، ئایا چۆن دەتوانی ماوەکە دابندرێت تا وەکو چۆن ڕاگیراوی ئیعتیادی بۆ نموونە شەش مانگ زیاتر بێ، ئەبێ ئێمە لێپرسینەوە بکەین، ئەو کەسە ڕاگیراو نابێ زیاتر لە شەش مانگ، ئایا هی سیاسیش هەمان شت ئەگرێتەوە، یان شتی نوێی بۆ دادەنێین بۆ خزمەت کردنی ئەم یاسایە، پشتگیری خۆشم لە د.ڕەفیق دەکەم بۆ بۆچوونەکانی کە دانرا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جمال طاهر.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بێین و سەیری ئەم ماددەیە بکەین، ئەبینین هەندێك پێویستە زمانەوانیش چارەسەر بکرێت، سەبارەت عنوانی پڕۆژە، من هەمان بیرو ڕام هەبوو کە ناردیان بۆ لیژنەی یاسایی، قانون حقوق وامتیازات، ئەم حقوقە زیادە، چونکە سجین یان معتقل هاوولاَتیەو، حقوقی هاوولاَتی هەیە، ئەگەر بێن و سەیری

ماددەی شەشەم بکەین، ئەوەی پێی دەدرێت ئەوەیە، ئیمتیازاتن، من پێشنیار دەکەم قانونکە بکرێت (قانون امتيازات السجناء والمعتقلين السياسين الكوردستانين)، ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم، (ثالثا: اللجنة الخاصة المشكلة بموجب المادة الرابعة) جارێ هیچ لیژنە تەشکیل نەبووە، بۆیە بە باشی دەزانم بنووسرێت (اللجنة الخاصة المنصوص عليها في المادة الرابعة) ئەگەر بێین و ڕابعەن بخوێنینەوە(تعاطفه مع المعارضة او مساعدته لهم) نابێ(تعاطفه مع المعارضة او مساعدته لهم) چونکە لێرە هاوکاری بۆ موعارەزە دەکرێت، نەبووە موعارزین، لێرە موئەنەسە نابێت بکرێت بە موزەکەر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز خليل عثمان.

بەڕێز خليل عثمان حمد امين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵاً من شتێکی وا ئیزافەم نیە، پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك سالارو کاك عبدالله و کاك نەریمان دەکەم، دیارە داکۆکی کردنی ئەوان لەسەر ئەوەی کە بە بڕگەیەکی یاسایی لەدوای ئەمە یان دەکرێت بە ماددەیەکی یاسایی ناوی گەڕاوەکانی پڕۆسەی بەدناوی ئەنفالیش بێت، بۆ ئەوەی قابیلی هیچ تەفسیرو تەئویلێك نەبێ بەڕاستی، یەعنی بە حاڵەتێکی سەریح بێت، ئینجا بە بڕگەیەکی یاسایی بێ یاخود بە ماددەیەکی یاسایی، چونکە هەقی خۆیانە، حاڵەتی دووەم، بەڕاستی من پشتگیری لە قسەکانی کاك د.رفيق دەکەم، یەعنی کە باس لە سجینی سیاسی دەکەی، سجن یەعنی لە دووساڵ زیاتر بۆ پێنج ساڵ دەگرێتەوە، هەروەها موعتەقەل، ڕاگیراوە، لەوانەیە دوو مانگ بێ، لەو حاڵەتەش خەڵك هەیە لەوانەیە دووساڵ سجن ڕاگیراو، بەلاّم قەراری بۆ دەرنەچووبێت، من هیوادارم ئەو حاڵەتانە لێك جیا بکرێتەوە، ناکرێت ئیمتیازاتی سەجین و موعتقل هەر هەمووی وەکو یەك بێ، بۆ ئەوەی نا عەدالەتی ڕوونەدات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دانا سعيد سۆفی.

بەڕێز د.دانا سعيد سۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی پێموایە ئەو ماددەیە دوو پێناسەی لە خۆ گرتووە، عنوانەکەش یەك لە پێناسەکانی تێدایە، ئەو پێشنیارەی کە کاك جمال کردی پێموایە لە عیلاجەکانە، بەوەی کە ناوەکەی بگۆڕێت، بکرێت بە یاسای دەستکەوتی زیندانیان و ڕاگیراوانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، ئەوە یەك لە عیلاجەکانە، هەم ڕاگیراوانی سیاسی لەخۆ دەگرێت، هەم زیندانیان لە خۆ دەگرێت، چارەسەری دووەم ئەوەیە یان ئەوەتا ئەوکاتە عینوانەکەی نەگۆڕین، دەبێ چوارەم و پێنجەم لەیەك بدەین، هەردوکیان تەعریف بکەین بەوەی کە زیندانی سیاسین، بەلاّم لەتەعریفەکەمان لەناو زیندانی سیاسی گیراوانی سیاسیش جێگا بکەینەوە،

یەعنی دوو چارەسەری هەیە، یان ئەوەتا ئەو دوو ماددەیە لێك بدەین، زیندانی سیاسی تەعریف بکەین بەوەی کە گیراوی سیاسیش دەگرێتەوە، یان ئەوەتا دەبێ عینوانەکەی بگۆڕین، سەبارەت بە مەسەلەی کاتەکە، ئایا گیراوی سیاسی یان زیندانی سیاسی چەند بێ و چەند نەبێ، بەپێی زانیاری من پێموایە ئێستا کە ڕێنماییەکان کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی هەیەتی، پێموایە شەش مانگیان داناوە بۆ ئەوەی کە لە شەش مانگ کەمتر نەبێ، ڕاگیراو بێ، گیراو بێ، حوکم درابێ، بەو شێوەیە، پێم وایە ئەوە دەکرێ زیاتر لە ماددەکانی تر جێگای بکرێتەوە یان ئەوەتا بە جێ بهێڵدرێ بۆ مەسەلەی ڕێنماییەکان، سەبارەت بە مەسەلەی ئایا ئەوەی ئەنفال دەگرێتەوە یان نا، بە باوەری من لە تەعریفەکە و بە پێی تەعریفەکە هەموویان دەگرێتەوە، بەڵام ئەگەر هیچ ئیشکالێکی تێدا نیە، پێم وایە دەکرێ وەکو نەصێکی صەریح ئیزافە بکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بیلال سلێمان فەرموو.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلا من شتێکی ئیزافیم نیە، تەنها پشتیوانی لە رای بەڕێز کاك جەمال دەکەم لەسەر ناوی پرۆژەکە، ناوی یاساکە کە حقوق لابرێ و موعتەقەلین لە دوای سیاسیین زیاد بکرێ، سەبارەت بە رابعاً، پێم وایە دەبێ، باشتر وایە کە سوجەنای سیاسیین یان موعتەقەلین، ئەوانەش بگرێتەوە کە دوای ڕاپەرینیش، لەناو خۆشماندا زۆر جار ئێمە تووشی ئەم هەڵە بووینە، کە نابێ ئێمە شەرم بکەین لەوەی کە باسی بکەین، ئەوانیش بگرێتەوە، چونکە ئەوانیش مەغدور و مەزلومن، حەقی خۆیانە جێگایان تێدا بکرێتەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز حمە سعید حمە علی فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕاکەی کاك جەمالم کە ناوی پرۆژە یاساکە بەو شێوەی لێ بێت، (امتیازات السجناء السیاسیین والمعتقلین)، خاڵێکی تر مودەکە، من پێموایە مودەکە دیاری بکەین، لە خاڵی رابعاً ئەبێ مودەکە دیاری بکەین، کە لەوێ وەکو کاك دانا وتی، شەش مانگە، من ئەڵێم بیکەینە سێ مانگ، خاڵێکی تر لە ئینتیمای وەتەنی و سیاسی، ئینتیمای قەومی و دینی و مەزهەبیشی بۆ زیاد بکەین، چونکە هەیە لەسەر ئینتیمای قەومی، مەسەلەن، یان مەزهەبی و دینی، و خاڵێکی تر لەگەڵ ئەوەم کە ئەو پێشنیارەی کە باس کرا، کە ئەو پاشماوەی ئەنفال، ئەوانەی کە لە ئەنفال رزگاریان بووە، ئەوانەی کە، چونکە چەند ماوەیەك گیراون، هەیە ساڵێك، هەیە شەش مانگ رزگاریان بووە دوای ئەنفال، خاڵێکی تر، سجنی سیاسی هەرێم دوای

راپەڕین، ئێمە سجنی سیاسی لە هەرێمدا هەیە، و زۆر ئاساییە ئەمانە بە هەڵە یان بە هەر هۆیەك لە هۆیەکان گیرا بن، ئەوانیش حەقی خۆیانە کە ماف و ئیمتیازاتیان بێ، خاڵێکی تر من لەگەڵ ئەوەم کە هەندێك خەڵکی هاوولاتی هەرێمی کوردستان لە دەوڵەتەکانی هەرێمایەتی ئیقلیمی و لە دەوڵەتەکانی تریش، لەسەر مەسائیلی سیاسی، یان نەتەوایەتی گیراون، ئەوانەشی تێدا باس بکرێ، بە نیسبەت بڕگەی پێنجەم، موعتەقەلی سیاسی یان نەمینێ، لەگەڵ ئەوەم یان نەمینێ، هەر بکرێتە رابعاً: السجين السياسى و المعتقل السياسى، يان السجين و المعتقل السياسى، يان ئەگەر ما، ئەو كل من اعتقل او احتجز او اوقف، ئیتر تا ئەوێ بێ، دون الصدور، چونکە ئەگەر قەرارێك لە حکومەتەوە، هەندێ جار حکومەت بە قەرار، قەرارێکی مەحکەمەی خاصی خۆیان خەڵکی ئیعتیقال کردووە، یان خەڵکی حیجز کردووە، ئەوە مەحروم دەبێ ئەگەر ئەو (دون)ەی تێدا بێ، مەحروم دەبێ، بۆیە یان دەمج بکرێ لەگەڵ خاڵی چوارەم، یان ئەو (دون)ە نەمینێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عمر عبدالعزیز فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلا من سەرەتا تێبینیم لەسەر پرۆژە یاساکە هەیە، لە ناوەکەی......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك عومەر لەسەر ماددەکە، رەجائەن لەسەر ماددەکە، لەسەر پرۆژە یاساکە موناقەشە بکەن.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ لەگەڵ مندا تۆزێك لوتفت کەمە، ئەو وەختە فەرمووت کێ لەگەڵ ئەوەیە لە ئەصڵی هینەکە قسە بکەن، دەستم بەرز کردەوە بەس جەنابت مولاحەزەت نەکرد، ئێمە لەبەردەم دوو پرۆژە یاساین بەس جیاواز لە یەکتر....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

برای عەزیز، کاك عومەر، رەجائەن نا، دوایی رات دەگرم و عاجزیش دەبی و منیش عاجز دەبم، قسەی جەوهەری لەسەر ماددەکە بکە، پرۆژەکە دەنگ درا، رێز بۆ ئەندامانی پەرلەمان، وەرە سەر ماددەکە رەجائەن.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لەسەر ماددەکە قسە ئەکەم، ئەم پرۆژە یاسایە پرۆژە یاسای زیندانە سیاسیەکان جیایە لە پرۆژە یاسای دامەزراوەی زیندانانی سیاسی، تێبینیەکەی من بۆ لێژنەی یاسایی بەڕێزە، ئێمە ئێستا تەنها پرۆژە

یاسایەك موناقەشە ئەكەین، نەك دوو پرۆژە یاسا بۆ ئەوەی پەرلەمانتارانی بەڕێز بزانن، ئەوەی ژمارەی یاسایی پەرلەمانتاران تەقدیمیان كردیە، پرۆژە یاسای دامەزراوەی زیندانیانی سیاسیە، 12 خاڵە، یەك دانەیان باسی ماف و ئیمتیازاتی سوجەنای سیاسیە، وەكو تێبینیەك بۆ بەڕێزتان و پەرلەمانتاران، لەبەر ئەوە بە موحتەرەمانە پرۆژە یاسای دامەزراوەی زیندانە سیاسیەكان ڕەت كراوەتەوە لە لایەن لێژنەوە بە بێ ئەوەی ناوی لێ بنێن، ئەوە مولاحەزەی یەكەمم بۆ ئاگاداری جەنابتان، چونكە لە 12 خاڵ مەعقول نیە یەك خاڵ نەقل بكەیت و بڵێ دوو یاسام دەمج كردووە، لەبەر ئەوە من بە غەدرێكی دەزانم لەم پرۆژە یاسایەی كە كراوە و ئەبێ جارێكی تر تەقدیمی بكەینەوە تا قسەی لەسەر بكەین، چونكە باسی دامەزراوەی سیاسیە نەك مافی زیندانیانی سیاسی، بە نیسبەت ئەم ماددەیەوە، من دوو تێبینی عەرز دەكەم، یەكێكیان جەنابی سەرۆكی پەرلەمان ئاماژەی بە خاڵی پێنج كرد لە وەڵامی سیوەیل خان، خاڵی پێنج تەحدیدی كردووە بە پێی رابعاً، لە رابعاً تەحدید كراوە كە تەنها ئەوانەی سەردەمی رژێمە پێشووەكان ئەگرێتەوە، نە سەردەمی پاش ڕاپەڕین، لەبەر ئەوە منیش لەگەڵ ئەوەم، لە كۆتایی ئەم خاڵە ئەوە ئیزافە بكەین و بنووسین: یان پاش راپەڕین گیراون و دادگا بڕیاری تاوانیان داوە، چونكە ئەوەی جەنابت ئاماژەت پێكرد كە ئەڵێ (رابعاً)، لەوێ تەحدید كراوە ئەڵێ، هەمووی باسی سەردەمەكانی پێش راپەڕینە، بە پێی ئەم یاسایە هیچ زیندانێكی سیاسی كە تەبریئەشی دەرچووە، ماف و ئیمتیازاتی نییە، كە ئەمە خەلەلێكی گەورەمان بۆ دروست دەكات، ئێمە ئەبێ واقیعی بین، دەیان، ئەگەر نەڵێم هەزاران، سەدان بەلای كەم، سەدان زیندانی سیاسی و راگیرانی سیاسیمان هەیە لە كوردستان، كە دادگا بێ تاوانیانی راگەیاندووە، چۆن دەبێ ئەمە نەیانگرێتەوە ئەم یاسایە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئارام قادر فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە، یەكەم لەسەر خاڵی سێیەم لێژنە، كە لەوێ دەبێ تەعریف بكرێ نەك ئاماژە بكرێ بە ماددەیەكی دیكەش، پێشنیارم هەیە بۆ لێژنەی یاسایی، بەم شێوەیە تەعریف بكات، لێژنەیەكی تایبەتی كە ئەركی سەرپەرشتی كاروباری زیندانیان و گیراوان دەگرێتە ئەستۆ، چونكە لەوێ ماددەكە هەر باس لە تەعریفات دەكات، نەك ئاماژە بە ماددەیەكی تر بدات، هەروەها پێشنیارێكم هەیە بۆ بڕگەی چوار و پێنج، كە ئیزافەیەكی بۆ بكرێ كە حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەكرێ بەسەر ئەو كەسانەی كە پاش ڕاپەرین زیندانی بوون یان گیراون لەسەر بیر و ڕای جیاواز، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز اسماعیل محمود فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کاك شوان کەریم و ئامینە خان کردیان، پشتیوانیان لێ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئەڤین عومەر فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من لەناوی پرۆژە یاساکەوە دەست پێ ئەکەم، بەڕەئی من ئەگەر ببێتە قانون، امتیازات السجناء و المعتقلین السیاسیین فی اقلیم کوردستان، لەبەر ئەوەی ئەوە ئیمتیازاتە ئێمە ئەیدەین، ئەمە مافێکە لەوە کەمترە کە مافی خۆیان بێ وەکو ئەوانەی کە گیراون و حوکم دراون لەسەر رەئی و ئینتیمای سیاسی خۆیان، بۆیە ئەگەر بێت و حقوقەکە لابەین، هەر بیکەینە ئیمتیازات و موعتەقەلینیشی بۆ زیاد بکەین لە هەرێمی کوردستاندا، دووەم، من پشتگیری لە رەئی ئەو بەڕێزانە دەکەم، دووبارەی ناکەمەوە کە باسی ئەوەیان کرد، ئەگەر بێت و ئەوانە داخیل بکەن کە بەبەر شالاوی ئەنفال کەوتینە، ئەگەر بۆ هیچیش نەبێ بۆ مەسەلەیەکی مەعنەوی بێ با ناویان داخیل بکرێ لێرە، پاشان رەئیم سەبارەت بە خاڵی چوارەم کە تەعریفی سەجینی سیاسی کراوە، ئەڵێ: سەجینی سیاسی بسبب، هەندێك ئەسبابی دیاری کردووە، من ئەڵێم هەندێك جار خەڵك هەیە حوکم دراوە بە دوو ساڵ و بە سێ ساڵ و تەنها و تەنها لەبەر ئەوەی توهمەیەکی بۆ دروست کراوە، نە ئینتیمائی هەبووە و نە موشارەکەی هەبووە و نە هیچ لەم سەبەبانە نایگرێتەوە کە لێرە ئێمە دیاریمان کردووە، بەڵکو تەنها توهمەیەکی پێ کراوە لە لایەن کەسانێکەوە کە سەر بەرژێم بووینە، بۆیە سەیر دەکەین حوکمیش دراون سیاسیەن، یاخود لەسەر ئەوە بووە کە بە لەفزێك یاخود بە کەلیمەیەکی ناشیرین بە سەرکردە یاخود بە رژێمەکەی پێشووی، یان رژێمی دکتاتۆری پێشوو وشەیەکی وتووە، توهمەیەکی، یاخود لەفزێکی ناشیرینی بەرامبەر بە سەرکردەکەی وتووە، ئەویش دیسان حوکم دراوە بە دوو ساڵ و بە سێ ساڵ، ئێمە پێش چەند رۆژێك لە یەکێك لە لایەن ئەندامە بەڕێزەکانەوە بینیمان ئافرەتێك هاتبوو، دوو ساڵ حوکم درابوو، تەنها و تەنها بە سەبەب ئەوەی کە نەیوتووە من فیدای سەدامم، بەلام لە ئەسبابەکاندا ئێمە لێرە دیاریمان نەکردووە، ئەو کەسانەش ئەگرێتەوە کە ئەوانە خەڵکێکی سیڤیلن و مەدەنین و بە هیچ شێوەیەك ئینتیمایان نەبووە بۆ هیچ حیزبێك و لایەنێکی سیاسی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دڵشاد شەهاب فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەناو یاسایەکە من پشتگیری ئەو خوێندنەوەی ئەڤین خان دەکەم، پێشتریش کاك جەمال و کاك داناش هەر یەکی لە ئیزافە و، موهیم صیاغەی ئەخیرە کە هاتووە و من پشتگیری لێ دەکەم، ئیزافەی کەسانێك بکرێ کە ڕەنگە لە حوکم دان و لە گرتنەکە بە بێ ئیرادەی خۆیان تێدا بەشدار بووینـە، ئـەویش ئەوانـەن کـە لـە سجندا لە دایك بوون، ئێمە خەڵکێکی وا هەیە لە کوردستان، نە حوکمی بۆ دەرچووە، نە خۆی گیراوە، بەڵام کە دایکی حەبس کراوە لـە زینـدان دا لـە دایـك بـووە، ئـەوە زیکـر بکـرێن، هـەم وەکـو پێناسـەیەك بـۆ بـزر نەبوونی ئەو تاوانە و ئیقرار کردنی کەوا خەڵکانێکی وا فیعلەن لە زیندان دا لە دایك بوون، هەمیش بە بێ ئەوەی کە قەراری خۆشیان بێت و قەراری هیچ حوکمێکیش بوونەتە زیندانی لە دایـك بـوون، هـی پێنجـەم لە پێناسەکە منیش لەگەڵ ڕەئی کاك دکتۆر ڕەفیق و هەندێك لە برادەرانی تریشم کە باسیان کرد، زۆر بـە موتلەقی هاتووە، من باوەڕ.........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سۆزان شهاب، ڤیان عبدالرحیم، تکایە وا قسە دەکات، گوێشمان لێ یە، تکایە بێ دەنگ بن.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێناسەی کەوا لە خاڵی چوارەم و پێنجەم دا هاتووە، ئەگەر هەردووکی کە لە ماددەکانی تردا وەکو یەك سەیر دەکرێن، جۆرە ناعەدالەتییەك تێدا دێتە وجوود، چونکە ڕاستە هەر کەسێکی کـەوا بـە دەسـتی ڕژێـم تووشی هەر ئازاردانێك وەکو وەقفێکیش ببێت، تەوقیف کردنێکیش ببێـت ڕەنگـە مـاف بەسـەر کردنـەوەی، قەرەبووکردنەوەی هەبێت، قوڕسیشە مرۆڤ لە بەرامبەر ئیمتیازاتیان دا بوەستێت، بەڵام لە هـەمان کـاتیش دا ناکرێت، فیعلـەن تـەوقیف کـردن بـەو شـێوازە موتلەقـەی کـە هـاتووە، ڕاسـتە ئـەوە پێناسـەیە، بـەڵام لـە ماددەکانی تـریش دا نـە مەرجـەکانی بـۆ دانـراون، نـە باسـێکی وا کـراوە، بـەڕێز سـەرۆکی پەرلـەمان، ئـەوە چونکە باس کراوە، نە جەوابە، باوەڕ دەکەم لە ماددەکانی تر تووشـی ئیشـکالمان دەکـات، لەسـەر مـەوزووعی ئەوانەی کە لە هەڵمەتەکانی، یـاخود بـا بڵێین لـە شـاڵاوەکانی ئـەنفال دا دەسـتگیر کـراون و نـەجات بـوون، ئەگەر بە پێی ئەو پێناسەیە ئەوانە بخرێنە نـاو ئـەو یاسایانەوە، ئەوانـە دەسـتگیر کـراون و نـەجات بـوون، ئیمتیازاتی ئەو دەستگیر کراو و ئەوانەی کە لە ماددەکانی تردا هاتوون، ئیمتیازاتی ئەوانە لە خودی ئەوانە زیاترە ئەوەی کە ئەنفال کراون و لە عەمەلیەی ئەنفال دا شـەهید کـراون، مـن بـاوەڕ دەکـەم ئێمـە تووشـی تـەناقووزێك دەبـین، بۆیـە بـە بـڕوای مـن وایـە ئێمـە دەبـێ لـەو حاڵەتـەدا، لـە دواتـردا مـەجبوور دەبـین پێداچوونەوە بە یاسـای ئیمتیـازات بکـەین بـەلای کەمـەوە ئەگـەر هـی شـەهیدانیش نـەبێ، ئـەنفالکراوەکان ببین، چونکە یەکێکی نەجاتی بوو لە عەمەلیەی ئەنفال، وای لێ دێت ئیمتیازی زیاتر دەبێ لە کەسێکی کە

بووەتە قوربانی عەمەلیەی ئەنفال، واتا لە عەمەلیەکەدا شەهید بووە، ئیمتیازاتی دەرچووە کە زیاتر دەبێت لە شەهیدەکە، بۆیە ڕەچاوی ئەو خاڵە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاردۆ محمد، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەلای منەوە ناوەکە ئیمتیازات نەبێ، ڕێزلێنان بێ، یەعنی جۆرێك ئەوەی ئیمتیازات شتی ماددی دەگرێتەوە، بەڵام ڕێزلێنان هەم ڕووی مەعنەویش دەگرێتەوە، کە بە ڕووی ماددی قەرەبوو دەکرێتەوە، ئەوە خاڵێکیان، خاڵێکی تر/ ئەم پرۆژە یاسایە جیاوازە لەو دوو پرۆژە یاسایەی کە هەم لە ئی عیراق، هەم لە پرۆژە یاسای حکومەت دەیخاتە ئەستۆی وەزارەتی شەهیدان، هەم لە پرۆژە یاساکەی کە ژمارەی یاسایی تەقدیمیان کردووە بە موئەسەسە باسی دەکات، ناکرێ بەڕێوەبردنی ئەو یاسایە کە پەیوەندی بە مووچەوە هەیە، بەلایەنی تەندروستی هەیە، بە ئیدامەدان، فەرمانگەیەك، دامەزراوێك نەبێت سەرپەرشتی ئەو یاسایە بکات، یەعنی شوێنێك، لە کوێ؟ هەر لێژنەیەك دروست دەکرێت بڕیار دەدات ئەوانە زیندانی سیاسین، کێ ئەو کارە دەکات؟ یەعنی ئەوە لێرە ونە، لە تەعریفەکان دا پێویستە ئەم فەرمانگەیە هەبێ، فەرمانگەی ناو لێ دەنێن، ئەگەر دامەزراوەمان پێ قوڕسە لەسەر باری بڵێین حکومەت کە بۆ بەڕێوەبردنی کاری زیندانی سیاسی، بەڵام پێویستە فەرمانگەیەك هەبێ سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێ ئیش و کاری زیندانیانی سیاسی بکات، ئەوە خاڵێکە پێم گرنگ بوو کە ئەم فەرمانگەیە لێرەوە دەستنیشان بکەین، خاڵێکی تر ئەوەی کە پەیوەندی بە زیندانیانی سیاسی دوای ڕاپەڕینەوە هەیە، من پێم باشە بڕگەیەك زیاد بکرێ، ئەوانەی لەسەر ململانێی سیاسی تووشی گرتنی سیاسی بوون، ئەوانە هەرچەند ناکرێ تۆ مەسەلەن موددەتی دیاری کراو نەبێ، کە هەموومان لەسەری کۆك بین لە موددەیەکی یاری کراو، شەش مانگ یان سێ مانگ بێ، حیسابی زیندانی سیاسی پێ بکرێ کە لەسەر بیروڕای سیاسی یە، بڕگەیەك لەم خاڵە زیاد بکرێ پێموایە زۆر ئیجابی دەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز کوێستان محمد، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری ئەو دوو ڕایە دەکەم، یەکەم ئەو ڕزگاربووانەی ئەنفال ئیزافە بکرێ لەگەڵ ئەو کەسانەی کە لە دوای ڕاپەڕین لە ململانێ سیاسییەکان گیراون، جا ئەگەر موودەیەکیشی بۆ دابنرێ وەك کاك کاردۆ وتی، پشتگیری لێ دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز گۆران ئازاد، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز د. أحمد وەرتی، فەرموو.

بەڕێز د. أحمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوەکەی، من پێموایە لە کوردییەکەی دا کە ناوی دەستکەوت هاتووە، من پێموایە دەستکەوت لە موقابیلی ئیمتیاز بەکار ناهێندرێ لە کوردی، ئەگەر مانایەکی کوردی پەتی بگەڕێین بۆی، جیاوك لە جیاتی ئیمتیاز بەکار دەهێندرێ بەڕاستی، من پێموایە ئەگەر لێرە هەر، لە کوردیەکەش دا هەر ئیمتیاز بە کار بێنین، یەعنی چونکە ئیمتیاز لە کوردیش دا بۆتە وشەیەك زیاتر شت لە خۆی دەگرێ، بۆیە ئەگەر ناوی قانونەکە تەنها یاسای ئیمتیازاتی زیندانیان و ڕاگیراوانی سیاسی کوردستانی بێت، من ئەوە پێشنیار دەکەم، من پێموایە هەرچەندە دوای وەڵامەکان برای بەڕێزم کاك عمر عبدالرحمن وەڵامەکان دەداتەوە، بەڵام وادەزانم ئەوانەی کە لە شاڵاوەکانی بە ناو ئەنفالیش دا گیراون هەمان حوکمی زیندانیان هەیە، چونکە هەر لەسەر ئینتیمای سیاسی یان وەتەنی یان یەکێ لەو خاڵانەی کە لە مادده یەك دا دیاری کراون، دەیانگرێتەوە، پێموایە ئەویش هەر زیندانی یان ڕاگیراوی سیاسی حیسابە، منیش پشتگیری لەو ڕایە دەکەم، لەو پێشنیارە کە ئەوانەی کە تووشی گیران، یان ڕاگیران بوونە دەبێ پاساوێکی یاسایی لە دوای ڕاپەڕینیش، ئەوانیش بتواندرێ لەو یاسایە جێیان بۆ بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێز صبیحة أحمد، فەرموو.

بەڕێز صبیحە أحمد مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی یەکەم، خاڵی چوارەم کە باسی تەعریفی زیندانی سیاسی کراوە، لە تەعریفەکەدا فەقەت ئەو کەسە بە زیندانی سیاسی دادەنرێت کە لەلایەن ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق گیراون، بەڵام لێرەدا من پشتگیری لە ڕای برای بەڕێزم قادر حسن دەکەم، پێم باشە ئەو کەسانەی کە لەسەر ئینتیمای نیشتمانی یان سیاسی یان کوردایەتی لەلایەن دەوڵەتانی دەوروبەر وەکو ئێران یان سوریا یان تورکیا، هەروەها دەوڵەتانی تر، ئەو کەسانە تەبعەن حیسابی زیندانی سیاسیان بۆ بکرێ، پێم باشە کە

تەعریفی زیندانی سیاسی کە ئەویش شمولی تر و وردبین تر بین لێی، بەڵام لێرەدا بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، پرسیارێکی ترم هەیە ئەویش ئەوەیە/ ئایا ئەو منداڵەی کە لە زیندان دا لە دایك دەبێ بۆ ماوەیەکی زۆر لە زیندان دا ماوەتەوە، ئایا ئەوە وەکو زیندانی سیاسی حیسابی بۆ دەکرێ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ گشت ئێوەی بەڕێز، لێژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس بۆ هەموو ئەندامە بەڕێزەکان کە توانیان موناقەشەیەکی جیددی و دوور و تەفصیلی لەسەر بکەن بۆ دەوڵەمەند بوونی ئەو یاسایە، بەڵام ئەم یاسایە، ئەم موناقەشەی کە ئێستا لەسەری کرا، خۆی لە چەند خاڵێك دا دەبینێتەوە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، یەکێ لەوانە برادەران زۆر باسیان لەسەر ئەوە کرد کەوا ناونیشان و عینوانی یاساکە موعتەقەلی بۆ زیاد بکرێت، هەندێك داوایان کرد کەوا حقوق لابرێ تەنها ئیمتیازات بمێنێتەوە بکرێتە قانونی ئیمتیازات (السجناء و المعتقلین السیاسیین الکوردستانیین)، ئەوە چەند برادەرێك باسیان لەسەر کرد دواتر ئێمە وەکو هەردوو لێژنە ڕای خۆمان دەدەین لەسەری، بە نەتیجەی موناقەشەکان بۆمان دەرکەوت کە هەندێ شت زۆرینەی ئەندامان تەئکیدیان لەسەر کردووەوە، یەکێ لەوانە لەسەر فەقەرەی (3) کە باس لەو لێژنە خاصە دەکات (مشکلة بموجب المادة الرابعة)، ئەو لێژنەیە تەفصیلەکەی لە ماددەکانی دواتردا هاتووە، لە ماددەی چواردا، بەڵام ئەگەر بکرێت ئەو کاتە ئێمە باس لەو لێژنەیە بە نەوعێکی تر بکەین بڵێین/ (اللجنة المنصوصة علیها في المادة الرابعة)، ئەوەش دوایی عەرزی جەنابتانی دەکەین، ئێمە ئەوەمان بە هەند وەرگرتووە، ئەو مولاحەزەیە، بەڵام ئەوەی کە زیاتر خۆی دەبێنێتەوە لەسەر کەلیمەی ئەوەیە کە ئایا فەرقی بەینی فەقەرەی (4) و فەقەرەی (5) چیە؟ ئایا ئەوە ئەو کەسانەن کە شمولی ئەنفال دەکەن؟ ڕزگار بوون لە عەمەلیاتی ئەنفال و گەڕاونەتەوە، مەشمولن بەو یاسایە؟ یاخود مەشمول نین؟ حەقیان هەیە وەکو زیندانی سیاسی ماف و ئیمتیازاتی خۆیان وەرگرن؟ یان حەقیان نیە؟ جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، فەقەرە چوار زۆر بە وازیحی و صەراحەت هاتووە ئەندامە بەڕێزەکان، باس لە حەبس و سجن دەکەن بە واتا حەبس و سجن یەعنی ئەو کەسانەی کە حەبس کراون بۆ ماوەی پێنج ساڵ، یاخود ئەو کەسانەی کە سجن کراون بۆ ماوەی موئەبەد، یاخود حوکمی تر درابێ بەسەریان دا، ئەوە لەلایەنی مەحکەمە تایبەتیەکانەوە کە ئەو کاتە خۆی لە مەحکەمەی سەورەی عێراقی بەدناو خۆی دەبینێ، هەڵوەشاوەتەوە و ئەو مەحکەمەیە ئیلغا بوو، نەما، ئەوە خاصە بە فەقەرە چوار بە حەبس و بە سجن، بەڵام بە سەبەبی چی؟ بە سەبەبی ئەو کەسانەی کە موعارەزە بوون بۆ ئەو نیزامەی

که دژی حەرەکەی تەحەرووری کوردی ئیشی کردووە، یاخود لەسەر ئەوەی کە تەنیا کورد بووە ئینتیمای سیاسی، قەومی، وەتەنی هەبووە بۆ کوردستان، یاخود هاوکاری لەوێ رزگاریخوازی گەلی کوردستانی کردبێت، چ وەکو دێکان، شوێن و مۆڵگە و پەناو حەشارگەی پێشمەرگە ورێکخستنەکان و هاوکاری کردنیان بە هەموو شێوەکان، بە شمولیەتێکی عام هاتووە ئەم برگە چوارە، تەنیا ئێمە لەسەر کەلیمەی نیزامەکەی وەکو کاک عیماد باسی کرد، دەکرێت ئێمە وەکو لە فەقەرەی 4 باسمان لەسەری کردووە، بە ئەنزیمەی موتاعاقب، یەعنی کە ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق، ئێمە ئەو نیزامەش بکەین بە (الانظمة) ئەوە گرنگ نیە، دەکرێ بۆ تەوزیح کردنی یاساکە نیزام بکرێت بە ئەنزیمە، بەلام مەسەلەن لە فەقەرەی 5 ی کە باسی موعتەقەلی سیاسی دەکات، برادەرینە موعتەقەل و مەحجوز و مەوقوف ئەو کەسانەن کە وەختی خۆی ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق ئیعتقالی کردوون، یەعنی هێناویەتی کۆمەڵێکی لە دانیشتوانی کوردستان دوورخستووەتەوە لە شوێنێك وبردوویەتە موعتەقەلێك و شوێنێك، مۆڵگەیەك و حەشارگەیەك لەوێ حەبسی کردوون وهێشتوونیەتەوە بۆ فەترەیەکی موعەیەن، دوایی بەرەلاکراون، ئەمانە قەراری مەحاکمیان بۆ دەرنەچووە، ئەمە تاوانێکە بەرامبەریان کراوە بە بێ ئەوەی هیچ پاساوێکی یاسایی هەبێ، یاخود ئەو کەسانەی کە حجز کراون، حجزکراوەکان بە بڕیارێك حجز دەکرێت، ئەو بڕیارە جائیزە لەلایەنی دەسەلاتەوە دەرچوو بێت، چ خۆی بینیبێتەوە لە دائیرەکانی داپلۆسێنەری ئەمنەکانی ئەو کاتە یان ئیستخبارات، لە دەسەلاتدارانی ئەو کاتەی ڕژێمەکان، حجز کراون بۆ مودەیەك و لە شوێنێك هێلراونەتەوە، مەوقوف ئەو کەسانەن کە گیراون، جا تەوقیفی بۆ کرابێت یاخود نەکرابێ، بەلام موحاکەمە نەکراون، یاخود موحاکەمە کراون و گەڕاونەتەوە و بەڕەلا بوون، بەڕێزان بە نیسبەت ئەو کەسانەی کە ڕزگاریان بووە لە عەمەلیەی ئەنفال دا ڕاستە ئێمە عەمەلیەی ئەنفال ئەنرخێنین و هەڵسەنگاندنێکی زۆر گەورەمان بۆی هەیە، بەڕای ئێمە عەمەلیەی ئەنفال ئەو عەمەلیەیە کە گەلی کورد دەتوانێ شانازی پێوە بکات لە مەحفەلە دەولیەکان ئەمەندە بچووك نیە لە یاسایەکی زیندانی سیاسی بۆ ئیمتیازی زەویەك یان بۆ ئیمتیازی مەعاشێکی مانگانە ئەم پرۆسە گەورەیە بچووك بکرێتەوە و بێتە خوارێ و ناوی بێتە ئێرەوە، یاسای تایبەتی خۆی بۆ دەرکراوە، لە کاتی خۆیدا حقوق و ئیمتیازاتی شوهەدا و موئەنفەلین هەیە، وەزارەتی تایبەتی خۆی هەیە و لێرەش دا جارێکی دیکە حەقێکی پێدراوەتەوە کە دەڵێ (كل من اعتقل او احتجز او اوقف) بە مانای ئەوەی ئەو کەسانەی کە دوور خراونەتەوە، بەلام بە سەبەبی چی؟ خۆ ئەنفال کراوەکانیش جەنابی سەرۆکی پەرلەمان هەر لەسەر موعتەقەد و ئینتمای وەتەنی لەبەرئەوەی کەکورد بوون، لەبەرئەوەی دێکانیان حەشارگە و شوێنی حەوانەوە و هاوکاری پێشمەرگە و ڕێکخستنەکان بوون، موساعەدەیان کردوون وبەشداریان کردووە لەبزوتنەوی رزگاریخوازی گەلی کوردا بۆیە ئەنفالیان بەسەردا کراوە و دوورخراونەتەوە، بەواتا (من اعتقل) دەقاودەق شمولی ئەوانە دەکات، بەلام ئەوانەش ئەبێ چی بن، ئەوانە لەبەردەم ئەو لیژنەیەی کە لەماددەی 4 دا باسمان لەسەری کردووە، بۆیان هەیە داواکاریەکی خۆیان بەهەموو تروقێکی ئیسپات و چونکە لە ماددەی 4 باسی لەسەر کراوە، دەڵێ بۆیان هەیە، ئەوانەش کە

ئیعتقـال کـراون وکـه حجـز کـراون کـه تـەوقیف کـراون بـه هـەموو ڕێگایـەکی یاسـایی بـه گـوێرەی ڕێکـاره یاساییەکانی قانونی ئیسپات که له عیراقدا و له کوردستاندا کاری پێ دەکرێت، ئـەویش ئـەو یاسـایه هـەموو ڕێگەیـەکی بـۆ دانـراوه، چ بـه وەسـیقەی ڕەسمـی بێـت و بـه بـەیان بێـت و بـه موزەکـەره بێـت، بـه قـەراری مەحکەمەکەی بێت یاخود به شاهێد حازر کردن بێت یـاخود بـەو کەسـانه بێـت کـه لەگـەڵیان شـاهێدی بـۆ بدەن، ئەو لیژنەیه بڕیار دەدات که ئەمەش مەشموله به هەمان حەق و ئیمتیازات کـه لـەم یاسـایه هـاتووه، بەڵام ئێمه وەکو لیژنەی یاسایی ئەمه ڕەئی خۆمانه لەگەڵ لیژنەی دارایی، دواتر ئەمـه تـەرك دەکرێـت بـۆ ئەندامه بەڕێزەکان جەنابی سـەرۆکی پەرلـەمان، چـونکه چـەند ئەنـدامێکی پەرلـەمان داوای ئـەوەیان کـرد کەوا کەلیمەی ئەوانەی رزگار بـوون لـه ئـەنفال بێتـه نـاو یاساکەوه و ئـەوەی تـر دوایـی جـەنابتان بڕیـاری لەسەر ئەدەن و ئەندامه بەڕێزەکان بڕیاری لەسـەر دەدەن، بـه نیسـبەتی مـودەوه، ئـەوەی کـه دەڵـێ مـودەی تەوقیفی یان مودەی حجزی یاخود مودەی ئیعتقالەکانی بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەمه یاسایەکه که مەوادی ئەساسی له یاساکاندا موتەبەع وەکو له یاساکانی دیکەش دەرمان کردووه، مەواده ئەساسیەکان و ڕێکاره ئەساسیەکانی بۆ دادەندرێت و دواتر ئێمه له ماددەکـانی ئـەخیردا داوامـان کـردووه کـه سـەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران و جیهەته پەیوەندارەکان تـەعلیمات و ئەنزیمـەی بـۆ دەربکـەن، حەتمـەن تـەعلیمات و ئەنزیمەی بۆ دەردەکرێت و حەق و عەدالەت و حـەقیش وایـه، ئـەو کەسـەی کـه ڕۆژێـك تـەوقیف دەکرێـت یاخود دوو ڕۆژ حجز کراوه فەرقی هەیه لەگەڵ کابرایەك دا که بیست دانه ساڵ لـه ئـەبوغرێب کەسـوکاری مەسرەفی کێشاوه و موعاناتی کێشاوه و ئازاری کێشاوه، له سجن ماوەتەوه، 20 دانه سـاڵ، بـه تەئکیـد ئـەوه بـه جـەدوەل دەبێـت بـۆی دابنـدرێت، بـه تـەعلیمات و نیزامـەکان کـه بـۆی دەردەچـێت، ئـەم حقـوق و ئیمتیازاتانەش به گوێرەی ئەو تەعلیمات وئەنزیمەیه بەری دەکەوێت، ئەوه ڕاسـته ئـەوەش بـابی عەدالـەت نیه، ئەو لیژنانـەش کـه لێـره باسـی لەسـەر کـراوه جـەنابی سـەرۆکی پەرلـەمان، بـرادەران باسـیان لەسـەری کـردووه کـەوا تـەعریفی لیژنەکـه بێتـه ئێـره، ئـەو لیژنەیـه کـه ئێمـه دەڵـێین (المنصـوص) دوایـی چـاکی دەکەینەوه، ئەم لیژنەیه خۆی به واقعی حال به حساب دروست کراوه به بڕیارێکی ئەنجومەنی وەزیران، له حاکمێکی دەرەجه یەکه، ڕەئیسی ڕیئاسەی ئیستئناف دەکات و لەگەڵ ئەو نوێنەرایەتیانەی که له مـاددەی 4 ئێمـه باسمـان کـرد، نوێنـەری کۆمکاری زینـدانیـه سیاسـیەکانی تیایـه، وەزارەتـی شـەهید و ئـەنفالی تیایـه، نوێنەری ئەنجومەنی وەزیرانی تیایه، بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، دواتر بڕیـاری ئـەو لیژنەیـەش لـه ماددەکانی تر باسی لەسەر دەکەین خازعه بۆ ئەنواع تروقـی تـەعنی یاسـایی، لەبەرئـەوه ئەمـەی ئێمـه کـه ئێستا مولاحەزەمان کـرد، بـه نیسـبەتی ئـەنفال و بـه نیسـبەتی ئەوانـەی کـه گەڕاونەتـەوه لـه ئـەنفال، بـه نیسـبەتی ئـەوەی کـه ئایـا ئەمانـه شمـولی عەینـەن حـەق و حقـوق دەکـەن؟ بـەڵێ بـه موتڵـەقی هـاتووه لـه ماددەکانی تردا که دەڵێ ئەوانەی که حەبسن و سجنن و ئیعتقالن و حجزن ومەوقوفن مەشمولن به هـەموو حەق و حقوقێکی ئێره، ئەمما هەندێ برادەر باس لەوه دەکەن که ئایـا ئـەم یاسایه شمـولی ئـەو گیراوانـەش دەکـات کـه دوای ئینتفـازه و دوای ڕاپـەڕین ڕووی داوه؟ ئـەم یاسـایه جـەنابی سـەرۆکی پەرلـەمان، ئەگـەر

مولاحەزە بكەين لەسەرەوە باسى لەسەر كردووە دەڵێ (الانظمة المتعاقبة في العراق) نيزامى موتەعاقب لە عيراق دا نيزامەكان هاتوون يەك بەدواى يەك دا و كۆتاييان هاتووە، ئاخر كۆتايى بە نيزامى عيراقى داپلۆسێنەر كە دژى گەلى كوردو حەرەكەى تەحەرورى كارى كردووە، نيزامى سەدام حسين بووە لە 2003 كۆتايى بە نيزامەكەى هاتووە، بە واتا هەر كوردێك، هەر كەسێك لە كوردستان ئەگەر چوو بێتە دەرەوەى كوردستانيش ڕاستە خەڵك دەچووەتە دەرەوەى كوردستان ودەگيرا، گيرا بێت هەتا ڕووخانى ئەو ڕژێمە ئەم ياسايەى بەسەردا جێ بەجێ دەكرێت و سوودمەند دەبێت لەم ياسايە، بەنيسبەت ئەوەى كەوا ئەم دوو فەقەرەيە دەمج بكرێت، 4 و 5 كە باسى لەسەر نەكراوە، نەخێر جەنابى سەرۆكى پەرلەمان ئەوەمان باس كرد، ئەوە حەبس و سجنە ئەوە بە قەرارى مەحكەمەيەو ئەمە بيدون قەرارى مەحكەمەيە وەكو پێشتر جەنابت مولاحەزەيەكت لەسەرى دا كە وتت بە برادەرێك بيخوێنێتەوە، بە وازحيش هاتووە و دەڵێ (أو اوقف دون صدور قرار محكمة) لەبەرئەوە ناكرێت ئەم دووانە، چونكە پێ دەچێت لە دواى تەعليماتەكان حقوقەكان فەرق بكات بەم شێوەيە،من بە نيسبەت خۆمەوە ئەوەندەم مولاحەزە هەيە، برادەرانى تريش ئەگەر مولاحەزەى تريان هەيە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

كاك خورشيد فەرموو.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

تەنها يەك مولاحەزەم هەيە، حەقە ئەوانەى لە دەرەوەى وڵاتن مەسەلەن كوردێكە لە ئيران بووە يان لە سوريا كە كوردى عيراقە و لە توركيا خەڵكێك هەيە بە چەند ساڵ لەوێ زيندانى كراوە، حەقە ئێمە لێرە ئاماژەى پێ بدەين بۆ ئەوەى مافيان نەخورێت، ئەوە يەك، دوو/ هەربۆ مێژوو حەقە ئێمە باس لەوانە بكەين كەلە سجن لەدايك بوونە، يەعنى ئەوانەش ناو بێنين وەكو وەسيقەيەك كە خەڵكێك لەو كوردستانە ئەو ستەمەى لێ كراوە كە لە سجن خەڵك هەبووە لەوێ لە دايك بووە، ئەوانيش بەڕەئى من مافێكى تەبيعى خۆيانە لەلايەك ولەلايەكى تريش وەكو وەسيقەيەكى تاريخى كە ئەم جۆرە ستەمە لە خەڵكى كوردستان كراوە و من هەر ئەو تێبينيانەم هەيە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

ليژنەى ياسايى ئێستا ئەو بەڕێزانەى كە ئيشارەيان پێى كرد بە مەسەلەى ئەوانەى كە بۆ ئەنفال بردران و هەندێكيان هاتنەوە، ئەمە وەرتان گرت وەكو ليژنە لەگەڵ سياغەتان داى بنێن يان بيخەينە دەنگدانەوە؟

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

با له بیدایەتەوە دەست پێ بکەین ئەو برادەرانەی تەقریبەن زیاد لە 12 برادەر باسیان لەوە کرد کەوا عینوانی یاسایەکە بکرێتە یاسای (حقوق وامتیازات السجناء والمعتقلین السیاسین الکوردستانین) ئەوە 12 برادەر باسیان لەوە کرد، جارێکی تر نازانم دەیخەیتە دەنگدانەوە یان نا؟ .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی بڕۆینە سەر ماددەکە عینوانەکەی کەئەو بەڕێزانە پێشنیاریان کرد بە چ شێوەیەك بێ و سیاغەکەی بکەین بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانون حقوق وامتیازات السجناء والمعتقلین السیاسین الکوردستانین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامی کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چونکە ئەمە یەك جۆر دەخرێتە دەنگدان ئەگەر تەسویت ببێت، عینوانەکە مەبەستمە، عینوانەکە یەك جۆرە ئەگەر تەسبیت بوو تەواو، یەکلایی دەبێتەوە، ئەگەر تەسبیت کرا، بۆیە زۆری پێشنیارەکان ئەوە بوون کە حقوقەکە مەبەستت ئیمتیازات بێت، بشگوترێت، نەگوترێت کوردستانی، بگوترێت لە کوردستان، یەعنی یاسای ئیمتیازاتی سوجەنا و ڕاگیراوان لە هەرێمی کوردستان، باوەڕ دەکەم زۆربەی ڕەئیەکان لەسەر ئەو سیاغەیە بوون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر دەڵێین ئیقلیم (اقلیم کوردستان - العراق) هاتووە، خۆی یاسایەکە بۆ ئیقلیمی کوردستانی عیراقە، نەك بۆ؟ کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر عینوانەکە کۆمەڵێ مولاحەزە هەبوو بڕگە بڕگە، حقوق وئیمتیازات جارێ ئێمە ئەوە یەکلا بکەینەوە، حقوق و ئیمتیازات بێت یان بەس حقوق بێت یان بەس ئیمتیازات بێت، ئینجا دوایی بچینە سەر ئەوەی موعتەقەلینیش ئیزافە بکرێت یان نەکرێت؟ ئەگەر ئێستا لەسەر کۆی هەمووی دەنگماندا دوایی جارێکی دیکە موعتەقەلین ئیزافە بکەین و یان جارێکی دیکە دێینەوە سەر ئەوەی حقوق و ئیمتیازاتەکە یەکلابکەینەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باسی عینوانەکە دەکەین کاك شوان، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاستە باس لە ئیمتیازات كرا، زۆرینەی زۆر وەكو عەرزم كردی 12 ئەندام زیاتر بوو داوایان كرد كە ببێتە (قانون امتيازات السجناء والمعتقلين السياسين الكوردستانين).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو موفتەرەحەكە سیاغە بكە، كاك خورشيد فەرموو.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

موفتەرەحەكە جەنابی سەرۆك (قانون امتيازات السجناء والمعتقلين السياسين الكوردستانين).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە كاك عمر موفتەرەحەكە بخوێنەوە، دەیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قانون امتيازات السجناء والمعتقلين السياسين الكوردستانين.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە كێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بكات؟، فەرمووون 40 بەڕێزی لەگەڵدایە، كێی لەگەڵدا نیە، 36 كەسی لەگەڵدا نیە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، فەرمووو بەردەوام بن.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە بەنیسبەت فەقەرەی یەك و دوو، هیچ مولاحەزەیەك نەبوو، تەنها فەقەرەی سێیەم هەیە، ئێمەش پێمان باشە (اللجنة الخاصة المشكلة) بكرێتە بە (اللجنة المنصوصة عليها في المادة الرابعة من هذا القانون).

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

با ئەوەی ئەنفال جارێك یەكلایی بكەینەوە، پاشان ئەوی تر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

موفتەرەحێكی واهات كە ئەوانەی پاشماوەی ئەنفالە بەدناوەكەن و ماونەتەوە، ئەوانەش لەم فەقەرەی پێنجەدا ناویان ئیزافە بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوانەی كە لە زیندان لەدایك بوون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوانەشی كە لەزیندان لەدایك بوون، سێ ئەندامی بەڕێز داوایان كرد، كە ئەوانیش بە زیندانی سیاسی دابندرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئێوە وەكو لیژنە وەری دەگرن یان بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی ئەگەر یاساكە تەفسیرێكی باش هەڵبگرێت، مادام ئەوە لە سجن لەدایك بووە، ئەوە ئینسانەو حوكمی ئەو زیندانیەی كە لەگەڵی بووە هەیەتی، و ئەویش هەر زیندانی سیاسیە، ناوی هەیە لەزیندانەكە و ئەگەر ناویشی نەبێت بەهەموو ڕێگەیەكی ئیسپات ئەتوانێ لەڕێگەی لیژنەی تایبەت كەبۆی دروستكراوە، ئەوە ئیسپات بكات كە لە زیندان بووەو حوكمی زیندانیە سیاسیەكەی هەیە، ئیتر نازانم ئەوە دەمێنێتەوە بۆ ڕەئی جەنابتان و ئەندامانی بەڕێز، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان دەیخەینە دەنگدانەوە كێ لەگەڵ ئەوەدایە كە ئەوانەی لە زیندان لە دایك بوون بە زیندانی سیاسی حساب بكرێن بادەستی بڵند بكات تكایە؟، فەرموون كێی لەگەڵدا نیە، 2 بەڕێزی لەگەڵ نیە، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تكایە ئەوەی ئەنفال ئەمەوێت یەكلایی بكەینەوەو ڕەئیتان با وازح بێت، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئێستا دەنگمان لەسەر ئەوەشدا كە منداڵیشی تێدا ئیزافە بكرێت، واتە ئێمە دەمانویست لەو ماددەیەدا خۆمان لەوە بەدوور بگرین و نەچینە ناو ئەو تەفاصیلەوە، لەماددەی 5 دا دەكرا باسی مەسەلەی ئەنفالمان ئیزافە بكردایە بە بڕگەیەكی سەربەخۆ، بەڵام مادام تازە دەنگمان لەسەر ئەوەدا، بەبۆچوونی من ئەوە وەكو برادەرانیش وتیان، مەسەلەی ئەنفالیش زیاد بكرێت، دوای ئەوەی كە برادەران ئەگەر دەنگیان لەسەردا، بەبڕگەیەك ئیزافە دەكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یاساكە بە عینوان دەنگی خۆی وەرگرت، بە 40 دەنگ بوو بە (قانون امتیازات السجناء والمعتقلین السیاسین الكوردستانین) موعتەقەلی سیاسی پێشتر باسمان كرد لە فەقەرەی 5دا، وتمان ئەو كەسانەن كە دوور خراونەتەوە، چوونەتە ئەو شوێنانەو ماونەتەوە لە موعتەقەلاتدا، باسی لەسەر كراوە لەماددەكانی دوایدا،

که دەڵێت موعتەقەل و مەوقوف و مەحجوزیش هەمان ماف و ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی ومەحکومی سیاسی هەیە، لەبەر ئەوە من پێم وایە لەلیژنەی یاسایی ڕەئیمان وایە، (من اعتقل) واتە ئەو کەسانەی کە دوورخراونەتەوە شمولی حەملەی ئەنفال دەکەن، ئەشتوانن بەهەموو ڕێگاکانی ئیسپات لەبەردەم مەحکەمەدا ئەوە ئیسپات بکەن کە ئەوان لەئەنفال بوون ودوایش نەجاتیان بووەو گەڕاونەتەوە، بۆیە شمول دەکرێن بەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز قسەکەت ڕاستە، بەڵام بۆ ئەوەی زیاتر دڵمان ئیتمیئنان بێت دەیخەینە دەنگەوە، بەتەئکید ئەوەی بۆ ئەنفال براوەو موعتەقەل کراوە، بەڵام با ناوی هەبێت، ئێستا کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ناسک خان نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكريم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ویستم پێش ئەوەی بیخەنە دەنگەوە قسە بکەم، ئەگەر مەوزوعی ئەنفال داخڵی کرا، مادام لەعام دەرچوو، ئەوانەشی کە لە کیمیاباران رزگاریان بوو، چوونە ئێران و عەفواتیان بۆ دەرکراو گەڕانەوە، لەتەوێڵەوە نەیانهێشت کە بچنە سلێمانی بۆیە برانە نوگرە سەلمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ببورە خانم، ئەوە تەواو بوو دەنگی لەسەر درا، قبوڵیش کرا، ئێستا ئەوانەی دوای ڕاپەڕین ماوە، کە چەند بەڕێزێك ئیشارەتیان پێداوە، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوانی پاش ڕاپەڕینیش باسمان کرد، لەفەقەرەی چوار زۆر بەوازحی هاتووە، (الانظمة المتعاقبة في العراق)نزامی عێراقی تا ساڵی 2003 ماوە، تا ساڵی 2003 هەرکەسێك، هەر کوردێك گیرابێت لەسەردەستی ئەوحکومەتە مەشمولە بەم یاسایەوە، ئەگەر لەسەر قەزییەی سیاسی گیرابێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیار هەبوو چەند بەڕێزێك ئیشارەتیان پێکرد، کە لەدوای سەرهەڵدانیش، دوای ڕاپەڕینیش، دیارە حاڵات بووە، ڕەئیتان بۆ ئەوە چۆنە؟، چونکە دەیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەوازحی ڕەئی خۆمان دەرکرد، دەڵێین ئەم یاسایە هەرکەسێك حەبس و سجن کرابێت، بە سەبەبی موعارەزە بۆ ئەنزیمەی موتەعاقیب لە عێراق، ئەوە نیزامی عێراقی تا ساڵی 2003 بەردەوام بووە، دوای

ڕاپەڕین لەساڵی 1991 بووە، نزامی عێراقیش تا ساڵی 2003 بەردەوام بووە، دوای ئەوە نیزام لە عێراقدا گۆڕاوە، ئیتر نازانم ئەوە ڕەئی ئێمەیەو ئەوانەش مەشمولن، بەس ئیتر نازانم ئێوە ڕەئیتان چیە؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاک دکتۆر ئەرسەلان، فەرموو.

بەڕێز د. ئەرسەلان بایز اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکاری پەرلەمانتارەکان لەوەی کە خەڵك گیراوە لە شەڕی ناوخۆ، ئەوە حەقە، چونکە ئەوەی لە فەقەرەی چوار هاتووە، هی ئەنزیمەی موتەعاقیبەیە، شمولی شەڕی ناوخۆ ناکات بەوازحی، دەبێت فەقەرەیەك هەبێت، یان ئیزافەی بکەین، دەیان و سەدان خەڵك لەشەڕی ناوخۆ پارتی گیراوە، یەکێتی گیراوە، ئیسلامی گیراوە، خەڵکی تر گیراوە دەبێت ئەوانەش بەڕاستی شمولی بکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ناسك خان.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵیدا بووم کە ئەنفال ئیزافە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزت لەکاتی دەنگدان دەستت بەرزکردەوە، کەچی ئێستاش ئەڵێیت من لەگەڵیدام، بۆیە دەبێت ئەوە باش بزانن، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، دکتۆر ئەرسەلان باش ڕوونی کردەوە، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە هەر کەسێك بەهۆی سیاسی تووشی ئەشکەنجەو ئازار و سجن بووە ئەوە شمول بکات، بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ئێستا بۆ ئەوانی تر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو موقتەرەحانەی کە هەبوون هەمووی خرایە دەنگەوە، تەنها موقتەرەحێك هەبوو ماوە، کە ئەویش ئەوەیە تەعریفی لیژنەکە بکرێت، ئەو لیژنەیە خۆمان لیژنەی دارایی و یاسایی پێمان باشە کە بکرێت بە ((اللجنة المنصوصة عليها في المادة الرابعة من هذا القانون). ئەو لیژنەیەش ئێستا خۆی لەواقیعدا دروست بووە، حازرە و ئیشی خۆی دەکات، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دروست بووە، بە بڕیارێکی تایبەتی، وە پێویست بەو پێناسەیەش ناکات، چونکە ئەم یاسایە یاسایەکە سیفەی غالیب لێرەدا سجن وموعتەقەلی سیاسیە، نەك ئەو لیژنەی کە پێکهاتووە کە پێناسە بکرێت، لەبەر ئەوە ئێمە ئیکتیفا بەوە دەکەین، کە بکرێت بە (اللجنة المنصوصة عليها في المادة الرابعة من هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمه سعید، فەرموو.

بەڕێز حمه سعید حمه علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دەقەی کە کاك ئەرسەلان شەرحی کرد، ئەوە دانەڕێژراوە، بۆیە دەبێت دەقەکە دابڕێژرێت، بۆ ئەوەی دەنگی بۆ بدەین، ئەوە یەك، دووەمیش: چەند ئەندامێك باسی ئەوەیان کرد، کە فەرمانگە یان دامەزراوە ئەوە جیایە لەیەك، سێ کەسیش تەسنیەی کردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دانیشتنەکە بۆ سەعات 5ی پاش نیوەڕۆ دوا دەخەین، چونکە پێویستیان بە داڕشتنەوەو صیاغە هەیە، بۆیە سەعات 5 لێرە ئامادە بن، بەخواتان دەسپێرم...

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەمان، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەین فەرموون بۆ سەر مەنەصە، فەرموو لیژنەی یاسایی بەردەوامبە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ڕۆشنایی گفتوگۆو دید و بۆچوونی ئەندامە بەڕێزەکان، هەردوو لیژنەی دارایی و یاسایی کۆبوونەوەی خۆمان سازداو، گەیشتینە قەناعەتێك کە ئەو موقتەرەحاتانەمان هەندێکیان ئەوەی کە لەگەڵ یاسایەکە گونجاوەو دەگونجێ، هەدەفی یاساکە ئەپێکێ، بەنەزەری ئیعتیبار وەرگیراوە، سیاغەمان بۆ کردۆتەوەو سیاغەکانیشمان حازرە، بەنیسبەت موقتەرەحێك کە تەقدیم کراوە بەوەی زیندانیانی سیاسی شەڕی ناوخۆ بخرێتە ناو زمنی ئەم یاسایەوە، بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەگەر ئێمە سەیرێکی هەدەفی ئەم یاسایە بکەین، وەنیەتی موشەریع بخوێنینەوە کە ئەمە خۆی لە خۆیدا، بیرو باوەڕێکی تەشریعی و فەلسەفەی تەشریعە، کە هەموو تەشریعێك، هەموو یاسایەك، موشەریع نیەتی تیایە، هەدەفی خۆی هەیە، فەلسەفەیەکی تیایە، هەدەف وەنیەتی موشەریع لەم یاسایە، ئەو گرتووانەو ئەو زیندانیانە ئەگرێتەوە، کە لەسەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردستان تێکۆشاون و دژایەتی ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراقیان کردووە، بۆیە کە ئێمە ئەو موقتەرەحەی کە ئێمە لەسەر شەڕی ناوخۆ پێشکەش کرا، پێمان وایە مەفهومە، وە موقتەرەحێکی زۆر باشە، وە فکرەیەکە ئەگات لە کاتی خۆیدا، وە گەیشتووشە ئێستا، بەلام ئەبێ ئێمە دوو شت مولاحەزە بکەین، ئەو زیندانە سیاسیانە کە وەختی خۆی لەسەر دەمی ڕژێمە داپلۆسێنەرەکانی ئەوسای عێراق، تووشی ئازارو ئەشکەنجە بوون، ئەم یاسایە هەندێك لە موعاناتی

ئەوانە کەم دەکاتەوە، ئاشکراشە لە دوای راپەڕینەوە، گەلی کوردو کوردستان، بە چەند مەرحەلەیەکی ئینتیقالی ڕۆیشتووەو، پێمان وایە ئەو فکرەیە وەکو هەردوو لیژنە موتەفقین لەسەری، فکرەکە گەیشتۆتە لای ئێمە، فکرەکە فکرەیەکی یاساییە، بەڵام وەکو ماددەیەکی یاسایی، وەکو بڕگەیەکی یاسایی، لەناو ئەم یاسایە جێگەی نابێتەوە، چونکە ئەم یاسایە بە عنوانەکەی، عنوانی سوجەناو موعتەقلینی سیاسینی کوردستانین، بە هەدەف و ماددەکانی، ئەو کەسانە شمول دەکات کە لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردستان تێکۆشاون، بە رامبەر بە ڕژێمە داپڵۆسێنەرەکانی عیراق، زۆر بە وازحی هاتووە، لەبەر ئەوە من پێموایە ئەو موفتەرەحە، بە پرۆژەیەکی تایبەت ئەکرێت پێشکەش بکرێت، ئەوکات ئەخرێتە بەرباس و، ئیتر ئەوەش بۆ ئێوەی بەڕێز دەگەڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامیە فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەوە موقتەرەح بوو، ڕاستە، بەڵام خرایە دەنگدانەوەو دەنگی لێ دراوە، یەعنی ئێمە دەبێ زۆر لە باس کردنی ئەو دەقانە یان ئەو پێشنیارانە ڕاست گۆو شەفاف بین، ئێمە ئەمەمان خستە دەنگدان، هەتا ئەگەر ئیشکالاتیشی تیا بێ، چارەسەریشی بکەین، بەڵام ئەوە دەنگی لەسەر دراوە، دەتوانین لە ماددەیەك ئەو فەلسەفەو نیەتی موشەریع کە ئەو برادەرانەی خۆمان ڕوون بکەینەوە لەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەکانی کاك کاردۆ دەکەم، ئەو خاڵە موقتەرەح نیە کە کاك عمر بە موقتەرح ناوی ئەبات، ئەوخاڵە خرایە دەنگدانەوە، وە بە کۆی دەنگی پەرلەمانتارانیش بوو، ئەم یاسایە باسی زیندانیە سیاسیەکانی کوردستانە، ئێمە بۆچی ئەم تەخسیس و تایبەتمەندیە بکەین، ئێمە بۆ شەهیدانی شەڕی ناوخۆ بۆچی شتی جیامان نەکرد، هەموو شەهیدانی کوردستانی گرتەوە، لەبەر ئەوە من پێم باشە لەمە تەراجوع نەکەینەوە، ئەمە بەڕاستی شەرمێکی ناوێ، مەوزوعێکە بە جیا باسی لێ بکەین لە خاڵێك، مەجبور نین عەتفی بکەینە سەر ئەنزیمەی تەبعی و ئەوانە، لە خاڵێکی تایبەت ئەڵێین لە دوای ڕاپەڕینیشەوە هەر زیندانیەکی سیاسی مەحکەمە تەبریئەی کردبێت، هەقی ئەوەیە ئیمتیازات وەربگرێت ولەو مافانەی لێرە باس کراون بەهرەمەند ببێت، چ پێویست دەکات تەراجوع بکەین، بیخەینە خاڵێکی ترەوە، یان یاسایەکی ترەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل عثمان کەرەمکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمنیش پشتوانی لە قسەکانی کاك عمر و کاك کاردۆ دەکەم، کە بڕیارێك دەرچوو، هەموو جارێ نوقتەی نیزام دەمانەوێ وەربگرین جەنابت دەڵێی خرایە دەنگدان، کاتی دەنگدان نابێ، ئێستاش نابێ پێچەوانەی پەیڕەو بێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوزان شهاب فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەس نکۆڵی لەو ناکات کە شەڕێکی ناوخۆ لەم وڵاتەیا بووە، چ بەوانەی کە شەهید کراون لەم شەڕە، چ بەوانەی کە زیندانی کراون، مافی خۆیانە کەوا قەرەبوو بکرێنەوە، وابزانم هیچ کەسێك لەناو ئەم قاعەیە لاری لێ نیە، ئەوەی کە لێرە دەنگی بۆ درا، تەواو تەواو پێچەوانە بوو، لەگەڵ ئەم مەفهومەی کە ئەو یاسایە هەیەتی، ئەم یاسایە بۆ زیندانیانی شەڕی ناوخۆ نیە، ئەمە بۆ ئەوانەیە کە لە سجنەکانی بەعس زیندانی کراون، خاڵی دووەمیشم ئەوەیە، جووتێ حیزب شەڕیان بووە، پارەیان گشتی ئێستا، کە ئەڵێین بودجەی گشتیە، دێنین تەعویزی ئەو خەڵکانەی پێ بکەینەوە، کە ئەو دوو حیزبە بەرامبەر بەر یەکتری کردوویانە، لە پارەی گشتی ئێمە ئەو تەعویزە بدەینەوە، من ڕای شەخسی خۆم وایە، ئەو دوو حیزبە دەبێ ئەو تەعویزە بکەنەوە، ئەمە خاڵێکمە، دوای ئەوە ئەوانەی کە گیراون، هیچیان بە پێی یاسا نەگیراون، هیچیان لە چوارچێوەی یاسا نەگیراون، تەنانەت وەرەقەیەکیان نیە کە ئیسباتی ئەوەی بکەن کە ئەوانە حوکم کراون، خراونەتەوە ژوورەوە و حیجز کراون و دوایی کە شەڕەکە تەواو بوو پێیان وتووە خواحافیز، هەر کەسیان ناردووتەوە بۆ ماڵی خۆی، خەڵکیشی تێدایە کەم ئەندامیش بووە، یەعنی من دیفاع لەوانیش ئەکەم، خەڵکی تێدا بووە کەمئەندام بووە لەناو ئەو سجنانە، بەڵام هیچیان بە دەقی یاسایی نەگیراون، خستیانە ئەم بابەتەوە، هەم غەدرێکە لەوان و، هەم غەدرێکە لە زیندانیانی سیاسی کە لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستاندا تووشی ئەو ئەشکەنجە و زیندانە بوون، بۆیە من ئیقتیراح دەکەم، ئێمە یاسایەکمان دەرکرد بەناوی یاسای قەرەبووکردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی، ئەوانە بێنین، لە دوای عوتلەکەوە، تەعدیلێك پێشکەش بکەین، ئەوان بخەینە ناو ئەو یاسایەوە، بۆ ئەوەی قەرەبوو بکرێنەوە، بە هیچ جۆرێك لەناو ئەم یاسایە نەبێت، چونکە ئەم یاسایە، یاسایەکی تایبەتە بۆ ئەو خەڵکانەی کە حوکمدراون لە لایەن ڕژێمی بەعسەوە و خراونەتە زیندانەوە، نەفی کراون بۆ نوگرە سەلمان و بۆ جنوب،

چۆن دەبێ تۆ ئەم دووانە پێکەوە تێکەڵ بکەی، دوایی ئەم یاسایە ماهیەتەکەی خۆی لە کیس دەدات، لەبەر ئەوە، تکام وایە، ئەم قسانەی من بە پێچەوانەوە لێك نەدرێتەوە، کە من لە پاڵ ئەوەدا نیم کە ئەو مەسەلەیە حەل بکرێ، بە عەکسەوە، زۆر لەگەڵ ئەوەدام کە مەسەلەی زیندانیانی شەری ناوەخۆش قەرەبوو بکرێنەوە، بەڵام لەم یاسایە جێگای نابێتەوە، ئەمە لەناو یاساکەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی، چونکە بە بێ پاساوی یاسایی ئەمانە گیراون هەر هەموویان و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەێمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەم مەوزوعە دوو دیوی هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە وەختێك قسە لەسەر ئەوە ئەکەین کە زیندانیانی سیاسی شەڕی ناوەخۆی تێدا بێ یان تێدا نەبێ؟، ئەم مەلەفە مەلەفێکی زۆر گەورەیە، یەعنی ئەکرێت لەمەشدا جێگای ببێتەوە، چونکە کۆمەڵێك هەن کە زیندانی بوون، دواتر بەربوون لە ساڵی 20002دا بەربوون لە سجنە جیاجیاکانی هەردوولا، با بڵێین یەکێتی نیشتمانی و پارتی دیموکراتی کوردستاندا، ئەمانە بەڕای من حەقی خۆیانە کە لەناو ئەم قانونەدا جێگایان بکرێتەوە، چونکە ئەوانە کە زیندانی بوون و ماونەتەوە و چەندین ساڵ، هەیانە 10 ساڵ لەم زیندانیەدا بووە، لەبەر فیکری سیاسی گیراوە و لەوێ بووە، بەڵام بۆ خۆی بە دیوەکی دیکەدا، ئەوانەی شەڕی ناوەخۆ کە ئێمە سێ پەرلەمانتار لە ساڵی پارەوە داوای تەشکیل کردنی لێژنەی لێ توێژینەوەمان کردووە کە هەیانە دوای ئەوەی بەدیل گیراوە، دیار نەماوە، کە بە قەرارێکی مەکتەب سیاسی هەردوو حیزب ئەڵێ نەماون، ئەمە بۆ خۆی بەڕاستی یەکێکە لە عەیبە سیاسی و یاساییەکان بۆ پەرلەمان کە قسەی لەسەر نەکرێ، بە دیوێکی تردا کە من ئەمەوێ قسە لەسەر ئەم قانونە بکەم، ئەوەیە کە مادام تەعریفی راگیراوی سیاسی، زیندانی سیاسی بەوە کراوە کە لە سەر فیکری سیاسی ئەگیرێ، ڕاستە هەتاوەکو 91 ئەوانە بوون کە بە دەست رژێمە لە دوا یەکەکانی عیراقەوە زیندانی سیاسی بوون، بەڵام لە ئێستاوە و بە تایبەتی بە بوونی ئۆپۆزیسۆن و چەندین بیر و ڕای جیاواز، ئەگەری ئەوە هەیە، ئێستا و لە داهاتووشدا زیندانی سیاسی هەبێ، لەبەر ئەوە ئەبێت لەم قانونەدا جێگای هەموو ئەوانە بکرێتەوە کە لە ئێستاشدا لەسەر بیر و ڕای سیاسی...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ مەبدەئیەن ئەمە دەنگی لەسەر دراوە، پێچەوانەی پەیڕەو وپرۆگرامە کە تەراجوعی لێ بکەین، پێم وایە ئەبێتە خاڵێکی نا قانونی لەسەرمان، ئەوە یەك، دوو زۆر ئاساییە، حکومەتی وا هەیە لە ناوچەکە کە زیندانێکی سیاسی وا دائەنێ کە خۆی گرتوویەتی، یەعنی تەبیعیە کە خۆی زیندانێکی سیاسی لەسەر هەر بیر و ڕایەکی جیاواز گیراوە، تەعویزی دەکاتەوە، خاڵێکی تر لە وڵاتانی دونیا، کاتێ مەسەلەن لە بەریتانیا و حەماس و فەلەستین، هەر لە کوێ کە زیندانی سیاسیان ئەبێ، یان شەهیدیان ئەبێ تەعویز دەبێ، خاڵێکی تر، من پێم وایە ئەمە باسی زیندانیانی شەڕی ناوەخۆی بەینی پارتی و یەکێتی، ئەمە جوزئێکە، خۆی لایەنە سیاسیەکانی تر، خەڵکانێکی تر کە سیاسیش نین، زیندانی بووە بە هەر هۆیەك کە بە بێ ئەوەی کە عقوبات و جەرائیم و ئەوانە بێت، کە لەسەر ئینتیمای سیاسی و ڕای جیاواز گیراوە، ئیتر پارتی بێ یان یەکێتی بێ، جا خۆ ئێمە شەهیدی ناوەخۆ هی هەموو لایەنەکانی تر، ئاساییە لەسەر حکومەت تەعویز بکرێتەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ تەوزیح لەسەر قسەکەی پەیمان خان و هەندێ لە برادەران، تەعریفی سەجینی سیاسی کراوە، ڕاستە، تەعریفی حەبسی سیاسیش کراوە، بەڵام لە کوێ؟ لەو کاتەی کە موعارەزەی ئەنزیمەی موتەعاقیب بوو لە عێراقدا، بۆچی ئینتیمائی وەتەنیانن یان سیاسیان، یان یارمەتیدەرانی موعارەزە، یان یارمەتیدەرانی پێشمەرگە بوون دژی ئەو نیزامە، ئەمما ئەگەر ئێستا ترسی ئەوەیان هەبێ کە جەریمەی سیاسی ڕووبدات، ئەو جەریمە سیاسیانەی کە وەختی خۆی ڕوویئەدا لە عیراقدا بە گوێرەی قانونی عقوباتی عیراقی ماددەکانی 156 و 157: الجرائم الماسه بأمن الدوله الداخلی و الخارجی بوو بە جەریمە، بەڵام ئێستا لە کوردستاندا شتێك نیە پێی بوترێت جەریمەی سیاسی و هیچ ماددەیەك نییە لەسەر سیاسیەت خەڵکی پێ بگیردرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش پشتگیری ئەو هاوڕێیانەم دەکەم کە ئەم بڕگەیە دەنگی لەسەر دراوە، ئەو تەعریفەش کە بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان باسی کرد، یەعنی پێویستە وەك بڕگەیەك لێرە دەستنیشان بکرێ، چونکە دەنگی لەسەر دراوە، ئێمە کاتی خۆی لە یاسای ماف و ئیمتیازی شەهید و کەمئەندامان، بڕگەیەکمان زیاد

کـردووە، کـە شـەهیدی شـەڕی نـاوەخۆ و ئـەوانی دیکـەش بگرێتـەوە، کەواتـە بـە هـەمان هۆکـار کـە ئێمـە توانیومانە لەوێ بڕگەیەك زیاد بکەین، ئەتوانین لێرەش ئەوە بڕگەیەك زیاد بکەین، هیچ مانعێکی یاسایی نیە کە نەتوانین تەعریفێك بۆ ئەوانیش دەستنیشان بکەین و مـن پشـتیوانی قسەکانی کـاك حمـە سـەعید دەکـەم، ئـەم زیندانیانـە تـەنها هـی شـەڕی نـاوەخۆ نیـە، هـی زۆر لایـەنی سیاسـی دیکەیـە بێجگـە لـە ئیسلامیەکانیش، ئەمانـە حکومـەتیش گرتـوونی، لەسـەر پـارتی و یـەکێتی نیـە تـەعویزیان بکاتـەوە، ئـەبێ حکومەت تەعویزیان بکاتەوە و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەم مەسەلەیە و وروژاندنی بەم شێوە وەکو ئەڵێن هەویرەکە ئـاو زۆر ئەکێشی، چونکە لـە روو مەبدەئیەوە من هاودەنگم لەگەڵ ئەو بۆچوونەی کە برای بەڕێز کاك د.ئەرسەلان ئاماژەی پێکرد، بەڵام کە دێیتە سەر تەفاصیلێ و لە رووی فەلسەفەی یاساییەوە کە بـەڕێز لێژنـەی یاسایی روونـی دەکاتـەوە، ئێمـە تووشی دووڕیانێك دەبین لە راستیدا، ئەوەی پەیوەنـدی بـە شـەڕی نـاوەخۆ و زینـدانیانی شـەڕی نـاوەخۆ و کەیسی شەڕی ناوەخۆ هەیە، مەسەلەکە زۆر لەوە گەورەترە، چونکە ئێمە لە پەرلەمانی کوردسـتان، یـەعنی باسی تەئریخ ناکەین، باسی دوێـنێ دەکـەین، دوێـنی لێژنـەی نـاوەخۆ و لێژنـەی مـافی مـرۆڤ پێشوازییان لـە کۆمەڵێك خەڵك کردووە کە کەس و کاری بێ سەرو شوێنەکانی شەڕی ناوخۆن، تۆ دێـی مەسـەلەی زینـدانی شەڕی ناوخۆ لەو یاسایە چارەسەر دەکەی، مەسەلەی بێ سەر و شوێنەکان لە کوێ چارەسـەر دەکـەی؟ بۆیـە هەروەها لە شەڕی نـاوخۆدا چـەندین موڵـك و مـاڵی خـەڵکی گشـتی و تایبـەتی بـە فیـڕۆ دراوە و بـە هـەدەر دراوە، ئەوە چۆن موعالەجە دەکەی؟ لە ڕاستی دا ئەم پرسە پرسێکی زۆر زۆر هەستیارە، ئەگەر ئێستاکە بۆ نموونە بە کراوەیـی قسە لەسـەر ئـەو مەسـەلەیە بکـەین، هێـزی سیاسـی هـەبووە دژی حکومـەتی هـەرێمی کوردستان لە شەڕدا بـووە، لـە تـەئریخی (91) بـۆ ئێسـتا، ئێسـتا کـە بچینـە نـاو تەفاصـیل و نـاو هێنانـەوە تووشی گرفتی هەرە گـەورە دەبـین و ئـەم هێـزە سیاسـیانەی کـە ئێسـتاکە پرۆسـەی سیاسـی پێـك دەهێـنین هـەموو خـاوەنی سـەنگی خۆیـەتی، هـەموو خـاوەنی مۆڵـەتی خۆیـەتی، هەمووشـی بەشـی هـەرە زۆری نوێنەرایەتی هەیە لە پەرلەمانی کوردستان، بۆیە من تەصەورم وایە ئەم مەسەلە مەسەلەیەکی زۆر ئاڵۆزە، لـە ڕاستیشـدا مەسـەلەی شـەڕی بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی خـەڵکی کوردسـتان و بـەعس، قوربانیـەکان، مەسەلەی ئەنفال، مەسەلەی زیندانی سیاسی، ئـەوە نـاکرێ تێکـەڵ بـەم گرفتـە بکـرێ، دەکـرێ لـە نـاو ئـەم یاسایە بـە بڕگەیـەك ئامـاژە بـە گرنگـی چارەسـەرکردنی کێشـەی ئاسـەوارەکانی شـەڕی نـاوخۆ بـە زینـدانی سیاسی، بە بێ سەر و شـوێنەکان، بـە موڵـك و مـاڵی تایبـەتی و گشـتی بکـرێ، پەرلـەمانی کوردسـتان لەبـەر

ئەوەی مەرجەعی سیاسی و یاسایی هەرێمی کوردستانە، دەبێ خۆی بە بەرپرس بزانێ بۆ چارەسەرکردنی ئەو گرفتە، لێرە و لەوێ لە هەندێ مەسەلەدا کە لەوانەیە شوێنی نەبێ، مەسەلەکەش زەروورە چارەسەر بکرێ، دێتە ناو هۆڵی پەرلەمان و قسەی لەسەر دەکرێ، لە ڕووی مەبدەئیشەوە دەبێ ئێمە چارەسەرمان بوێ، یەعنی هەندێك هەڵە هەبووە لە ڕابردوودا کراوە، ئێمە نابێ لێی بترسین، دەبێ دانی پێدا بنێین، چارەسەریشی بۆ بدۆزینەوە، ئەوەش ناکاتە ئەوەی ئێمە پێناسەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بکەین بە هاوشێوەی حکومەتە ئیستیبدادیەکان، بەڵام لە ناو ئەو یاسایە ئێمە ئێستا هەست بە گرفتێك دەکەین، گرفتەکە لێژنەی یاسایی، بەڕێزان کە شارەزایی یاساییان هەیە، چۆن مەخرەجێکی بۆ دەدۆزنەوە، ئەوە ئەصڵی مەسەلەکەیە، بۆیە من تەصەورم وایە ئەگەر لە ناو ئەو ماددەیەش نەبێ، بە تەوصیەیەك بێ، لە برگەیەکی تردا بێ، ئاماژە بکرێ کە پەرلەمانی کوردستان لە ئایندەی نزیك دا یاسایەکی تایبەت بۆ ئاسەوارەکانی شەڕی ناوخۆ دابنێ، ئەگەر لێژنەی پەرلەمانی یە، لێژنەی فراکسیۆنەکانە، حکومەت و پەرلەمان و هێزە سیاسیەکانە، لێژنەیەکی تایبەتی بۆ دابنرێ و چارەسەر بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز فازل بەشارەتی، فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بڕوای من ئەم مەسەلەیە چەند لایەنێکی هەیە، بۆیە من لێرە داوا دەکەم و ڕجاش دەکەم، کێشە ناوخۆییەکانی هەرێمی کوردستان تێکەڵ بە جەرائیمی دوژمنەکانی کورد نەکرێ، چونکە بە هەقیقەت ئەم پرۆژەیە کە دەرچووە باس لە زیندانیانی سیاسی حکومەتی داگیرکەری هەرێمی کوردستان دەکات، نەك کێشە ناوخۆییەکانی خۆمان، بەڕاستی من ئەوە زۆر بەلامەوە موسیبەتە، ڕاستە من بۆخۆم برا و کەس و کاری ترم لە شەڕی ناوخۆدا شەهید بووە، بەڵام بە هەقیقەت من بە زوڵمی دەزانم هەم لە شەهیدەکان هەم لەو هەموو کارەساتانەی کەوا بەسەر گەلی کورددا هاتووە، ئەوە قەزییەیەکی جیاوازە، قەزییەی، کێشەی ناوخۆییمان تێکەڵ بە جەرائیمی دوژمنەکانی خۆمان بکەین، بۆیە منیش لەگەڵ ئەوەدام هەموو ئەو وتە و تەزحیانەی کە لە ناوخۆ دراوە، بە شەهیدەکان، بە تەزحیاتی ماڵ، بە زیندانی شەڕی ناوخۆ، ئەوە بە پرۆژەیەکی تایبەت دابنرێ، لەبەر ئەوەی تەنها مەسئەلەکە زیندانی سیاسی نیە، ئێمە خەساراتی مالیمان هەیە، ئێمە شەهیدی شەڕی ناوخۆمان هەیە، هیچ کەسێکیش پێموایە بە تایبەت پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانیی کوردستان حاشایان لە ڕابردوو و مێژووی خۆیان و بە تایبەتی شەڕی ناوخۆش نەکردووە، لەبەر ئەوەی ئەوە قەزییەیەکی جیاوازە، با تێکەڵ بە مەلەفی شەڕی ناوخۆ و شەڕە ناوخۆییەکانی خۆمان نەکرێ، چونکە بەڕاستی من بە زوڵمی دەزانم ئێمە خۆمان بشوبهێنین بە جەریمەی حکومەتە یەك لە دوای یەکەکانی عیراق، بە تایبەتی بەعسی لە ناوچوو، زۆر سەپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عدنان عوسمان، فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا مەسەلەکە هەم ئالۆزە هەم سادەیە، ئالۆزە کاتێك دەمانەوێ خوێندنەوەیەکی سیاسی بۆ ئەم مەوزووعە بکەین، باس لە ڕابردوو و باس لە شەڕی ناوخۆ و تەداعیاتەکانیان بکەین، کە پێموایە ئەوە قیرائەیەکی زۆر خراپە، سادەشە کاتێك ئێمە تەنها دیوە ئینسانیەکەی سەیر دەکەین، وەکو کەسێکی مەزلووم لە ناو هەرێمەکەمان دا، کاتێك کە دەمانەوێ ئاسەواری ڕابردووی هەموو ئەو مەسائیلانە بسڕینەوە، کاتێك دەمانەوێ سەیری ئایندە بکەین، کاتێك دەماونەوێ قەرەبووی موعاناتی ئەو کەسانە بکەین کە لەبەر قەناعاتەکانیان، ئەو قەناعەتە لای خۆی پیرۆز بووە، بڕوای پێ بووە، لە هەر جەبهەیەك بووە، ئێمە دەمانەوێ قەرەبووی بۆ بکەینەوە، چۆن پێشتریش خەڵكێك هەبووە لە پێناوی قەزییەکەیدا بەرامبەر بە بەعس وەستاوە، بڕوای بە شتێك هەبووە، ئەوە تێکەڵ کردنی خەبات دژ بە بەعس و شەڕی ناوخۆ نیە لە ڕاستی دا، ئەوە تێکەڵ کردنی مەرحەلەیەکی ڕابردوو، لەگەڵ مەرحەلەیەکی ئێستاکەو ئەوانە نیە، ئەوە کردنەوەی برینەکانی شەڕی ناوخۆ نیە، شەڕی ناوخۆ و تەداعیەکانی بەشێکە لە ڕابردووی هەمووومان، بەشێکە لە ڕابردووی میللەتەکەمان، کەم کەسایەتی سیاسی کورد هەیە لە (30) ساڵی ڕابردوودا تێوەنەگلابێ بە شەڕی ناوخۆ، لەوانەیە قەت ویستیشی نەبێ و حەزیشی لێ نەبووبێت، ئەوەی ئێستاش لە ئۆپۆزسیۆنە و ئێستاش لە دەسەڵاتە ئێمە هەمووومان بەشێك بووینە لە شەڕی ناوخۆ، بۆیە ئەوە مەوزووعێکە پەیوەستە بە ڕابردووەوە، پەیوەستە بە مێژووەوە، ئێمە قسە لەسەر کەسەکان دەکەین، ئینسانەکان دەکەین، لەسەر مەزلوومیەتیان دەکەین، قسە لەسەر ماڵ و منداڵیان دەکەین، قسە لەسەر ئەو فەترەیە دەکەین کە لەوانەیە لە خوێندن دابڕابێ، لە ئیش و کاری دابڕابێ، لە کەسابەتی دابڕابێ، چۆن بتوانی قەرەبووی ئەم حاڵەتە بکەیتەوە؟ بۆیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە کە باس لەوە دەکەین ئەوانەی، ئەو خەبات گێڕانەی پێش (91) لە سەنگەری دژ بە بەعس دا کوژراون، ئەوانە شەهیدن؟ ئەوانەی لە دوای (91)یشدا، لە کێشە ناوخۆکان دا کوژراون بەرامبەر بە یەك، هەر شەهیدن؟ بۆچی ئەوانەی کە بەامبەر بە بەعس زیندانی کرابێت بە زیندانی سیاسیان سەیر بکەین، بەڵام ئەوانەی لە دوای (1991) بەهۆی شەڕەکانی ناوخۆوە زیندانی کرابێت، یان تووشی کێشە هاتبێت بە زیندانی سیاسی سەیر نەکەین، یەعنی نەفسی حاڵەتە، نەفسی مەوزوعە، ئەمە عیلاقەی بە ڕابردوو و بە خەبات و ئەوانەوە نیە، حاڵەتێکی شاز هەبووە و واقعێك هەبووە لە کوردستان دا خۆی فەرز کردووە، ئێمە ئێستا قسە لەسەر تەداروك کردنی واقعەکە دەکەین، قسە لەسەر جانبە ئینسانیەکانی دەکەین، بۆیە بەڕاستی حەق نیە ئێمە بیر لە خوێندنەوە سیاسیەکەی بکەین، بیر لە تەداعیاتی مەسەلە سیاسیەکەی بکەین، تەنها بیر لەو دیوە ئینسانیەی بکەینەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك د.احمد فەرمووو.

بەڕێز د.احمد ابراهيم علي (وەرتى):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

من پێموایە ئەو بڕگەیە بەهۆی ئەوەی كە یەكێك لە موقتەرەحەكان بوو و ئەندامانی پەرلەمان قسەمان لەسەری هەبوو ئەو بابەتانە كرد كە لە ماددەی یەكەم دا هاتبوون، ئەمەش یەكێك لەو موقتەرەحانە بوو كە دواتر بە دەنگدان یەكلاكرایەوە، من پێموایە ئەمە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە ئەگەر تەراجوع لەم دەنگدانە بكەین، دیارە دانان بە هەر هەڵەیەك یان ناحەقیەك كەلە حوكمڕانی خۆمان دابووبێ بەرامبەر بە هاووڵاتیانمان كرابێ بەڕاستی مایەی سەربەرزی و دڵسۆزیە و مایەی ڕاستگۆییە بۆ دەسەڵاتی هەرێمی كوردستان، نەك بە پێچەوانەوە خوێندنەوەی تری بۆ بكەین، تەراجوع كردنیش پێموایە لەو دەنگدانە لە ئێستادا دەبێتە بێ حورمەتی یان بێ ئیعتباری بۆ پەرلەمانی كوردستان، ئەم بەڕێزانەی كە ئێمە قسەیان لەبارەیەوە دەكەین و یان یاسای تایبەتە بە گەڕاندنەوەی هەندێ لە ماف و ئیمتیازات و هەندێ لەو مافانەی كە لێیان زەوت كراوە لە هاووڵاتیانی هەرێمی كوردستان چ لە هەرێمی كوردستان دابن و چ لەهەر شوێنێك هەبوو ئەوەندەی قسە لێرەدا لەسەر هاووڵاتیە و گێڕانەوەی ماف و ئیمتیازە، قسە لەوە نیە كە تاوانكاری كە ئەنجام دراوە یان كێ ئەنجامی داوە، تەنانەت هەتا دەربارەی ئەنزیمەی موتەعاقیبەش لە عیراق دا، یەعنی لێرە قسە لە تاوانكاریەكانی ڕژێمەكانی عیراقیش نیە، تەنها قسە لەسەر گەڕانەوەی هەندێ لەو ئیمتیازاتانەیە بۆ هاووڵاتی كە ڕووبەڕووی جۆرێك لە جۆرەكان ڕووبەڕووی ناحەقی یان زوڵم بووبێتەوە، ئەم شەڕو ململانێیەش كە لە هەرێمی كوردستان دا هەبووە تەنها لەنێوان دوو لایەنی سیاسی دا نەبووە، بەڵكو زیاتر لە نێوان دوو لایەن بووە، لە نێوان پارتی و یەكێتی بووە، لە نێوان ئیسلامیەكان و لایەنەكانی تر بووە، بۆیە ئەم موقتەرەحەی كە خرایە دەنگدانەوە، ئەگرا ئەم قسانەی كە ئەو موناقەشەیەی كە ئێستا دەیكەین پێش دەنگدان لەسەر ئەو بڕگەیە ئەو موناقەشاتانە بكرابا، ئێستا پێموایە ئەم بڕگەیە دەنگی لەسەر دراوە پێشموایە ئەمە بڕیارێكی بوێرانەیە كە پەرلەمانی كوردستان ئەیدات، ئێستا تەنیا قسە كردنە لەسەر گەڕانەوەی ماف و ئیمتیازات بۆ هەندێ لەو هاووڵاتیانەی خۆمان كە بە جۆرێك لە لە جۆرەكان ڕووبەڕووی ناحەقی بوونەتەوە، ئەمەش ئەگەر بە پێی یاسا و بە پێی ڕێكارە یاساییەكان ئیسپات نەبێت، خۆ ئەو هەموو خەڵكە ناچێ ڕووبەڕووی دادگا بكرێتەوە یان خەڵك ڕاپێچی دادگا بكات، ئەبێ بە پێی ڕێكاری یاسایی كە دەكرێت لەناو ئەم یاسایەدا جێی بۆ بكەینەوە و بە پێی ئەوە ئیسپات بێت كە كێ ناحەقی بەرامبەر كراوە و كێ بە ناحەق بیدونی وەجهی حەق زیندانی كراوە، بۆیە من پێموایە تەنها لێرە پێویست بە سیاغەی ئەم موقتەرەحە دەكات و ئەم بڕگەیە دەكات كە سیاغەی بكەینەوە و موناقەشە كردنی پێموایە زیاتری هەڵناگرێ، دەكرێ ئەگەر مولاحەزە هەبێ لەسەر یاساكە لە دەورەیەكی تر داوای هەموار كردنەوەی بكرێت، بەڵام ئێستا دەنگی لەسەر دراوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

كاك د.ئەرسەلان فەرموو.

بەڕێز د.ئەرسەلان بایز اسماعیل/جێگری سەرۆکی پەرلەماان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئێستاش پشتیوانی لەو قسەیە دەکەم کە هەموو زیندانیەکی سیاسی موعتەقەلێکی سیاسی لەهەر شوێنێك کە موعتەقەل بوو بێ حەقی خۆی هەیە، حەقی هەیە وەکو موعتەقەلێکی سیاسی وەکو زیندانیەکی سیاسی حساباتی بۆ بکرێت، بەڵام ئەم ماددەیە و خسوسیەتی ئەم ماددەیە کە تەعریفی سجنی سیاسیەکە دەکەی ئەمە لەگەڵ ئەمەی ئێمە یەکتر ناگرێتەوە، چی تیایە ئەگەر ئێمە وەکو مەشورعێکی تازە تەقدیمیبکەین، ئەویش بە کۆمەڵێك ماددە حەق و حقوقی خۆی وەرگرێ، چونکە تەعریفەکە (الانظمة المتعاقبة) دەڵێ، یەعنی نیزامە یەك لەدوای یەکەکان دەڵێ، هەتا خاڵی 5 دیسان دەگەڕێتەوە بۆ خاڵی چوار، لەبەرئەوە بە ڕەئی من هیچ ئەشکالیەتێك نیە لەوەی کە ئێمە تێکەڵاوی نەکەین، ئەنزیمەی موتەعاقب تێکەڵاو نەکەین لەگەڵ ئەو شەڕەی کە لەناوخۆ بووە لە نێوانی دوو حزب و سێ حزبدا، با بە پڕۆژە یاسایەك من خۆم یەکێك دەبم لەوانە کە تەوقیعی دەکەم و تەقدیمی دەکەین بۆ ئەوەی حەق و حقوقی ئەوانە نەفەوتێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من هاوڕام لەگەڵ ئەو قسانەی کاك سالار و کاك فازل کردیان، دیارە کە شەڕی ناوخۆ بووە لە نێوان هەموو ئەحزابەکان کە بووە تەنها ئەوانە نەبووە کە بەند کراون، خەڵك هەیە بێ سەروشوێنە، خەڵك هەیە ماڵی داگیر کراوە، بۆیە من هاوڕام لەگەڵ ئەوانە کە هەموومان پێموایە کەسیش نایشارێتەوەو کەسیش ئینکاری لەوە ناکات بە پارتی و یەکێتیشەوە کە بەشی شێریان بەرکەوتووە لە شەڕەکانی ناوخۆ دا کە شتێکی خراپ بووە و دانی پیائەنێین بەوانە کە من لەگەڵ ئەوەم کە پرۆژە یاسایەك تەقدیم بکرێت نەك بۆ سجنی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، بۆ بێ سەروشوێنەکان و بۆ گەڕانەوەی موڵك وماڵیان، ئەگەر بێینە سەر ئەوەی ئێمە موشەرعین و قانون دادەنێین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە وازحە دەڵێ (مشارکته في الحرکة التحررية الكوردستانية وصدر قرار الحكم عليه من قبل احد المحاكم أو السلطات التابعة للنظام)، ئەگەر ئێمە گیراوەکانی شەڕی ناوخۆی تێ بکەوێ بەڕاستی ئەوا خۆمان زوڵمێکە لە حکومەتی هەرێمی کوردستانی دەکەین، حکومەتی هەرێمی کوردستان دەخەینە پاڵ نیزامە موتەعاقبەکان و دکتاتۆرەکانی حکومەتی عیراقی، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەگەر هەر سوورن لەسەر ئەوە بەڕاستی ئەو عینوانە بگۆڕن، چونکە ئەوە غەدرێکە لە حکومەتی هەرێمی کوردستانی دەکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاواز خان فەرمموو.

بەڕێز ئاواز عبدالواحد خضر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێش نیوەڕۆ دەنگدانمان لەسەر ماددەیەكدا، بۆیە لێرەدا كێشە لەسەر ئەوە نیە كە دەنگدان لەسەر ئەو ماددەیە كراوە، عادەتەن لە هەموو كۆبوونەوەكان كاتێ لیژنەیەك یاسایەك ڕادەسپێرێ كە سیاغەیەكی نوێ دابندرێت، پاش ئەوە سیاغە نوێیەكە سەر لەنوێ دەخرێتەوە دەنگدان، بەڕای من ئێستا كاتی ئەوەیە ئەو سیاغەی كەبەڕێزان لە لیژنەی یاسایی خوێندیانەوە ئەم سیاغە نوێیە بخرێتە دەنگدان كە دەنگی هێنا لەسەر سیاغە نوێیەكە دەڕۆین ئەگەر دەنگی نەهێنا دەگەڕێینەوە بۆ ماددەكە، دوای ئەوەش پشتگیری لە پێشنیارەكەی بەڕێز كاك ئەرسەلان دەكەم، ئێمە هیچ لایەكمان موخالف لەگەڵ ئەوە نین كە مەسەلەی گیراوانی شەڕی ناوخۆ و ئەوانەش بڵێین ماف و ئیمتیازاتیان بۆ دابین بكرێت، لە هیچ بڕگەیەكی ئەم پرۆژە یاسایە داباس لە شەڕی ناوخۆ نەكراوە، بۆیە پێم باشە هەموو لایەكمان كار لەسەر ئەوە بكەین كە پرۆژە یاسایەكی باشتر و تێروتەسەل تر بۆ ئەوانیش بێنینە پەرلەمانەوە، بۆیە لێرەدا ناكرێت مەسەلەی شەڕی ناوخۆ كە دوو حیزب لە كاتێك دا كە ناكۆك بوونە تێكەڵ بە پرۆسەیەك بكرێت كە ڕژێمێك كە بڵێین دوژمنی گەلی كورد بووە، خەڵكەكەی لەناو بردووە، بۆیە بەڕای من لێرەدا بۆ ڕزگاربوون لەم خاڵە ئەم سیاغەیەی بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی بخرێتە دەنگدان بۆ ئەوەی لەم مەرحەلەیە رزگارمان بێ لە كاتێكی پێویستیش بتوانین پرۆژە یاسایەكی تر تایبەت بە گیراوانی شەڕی ناوخۆ ئامادە بكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بلال فەرمموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بەڕاستی یان ئەم تەعریفە كە باس دەكرێت، پێموایە ئەوەندە ناهێنێ پێشتریش چەند جاری تر كە باسی ئەم كێشەیە كراوە، بۆ نموونە باس لە یاسای گیراوانی بێ پاساوی یاسایی كە دەكرێت هەرچەند ناوەكەی كە گۆڕاوە، لەو كاتەش زۆر باسمان كردو زۆر هەوڵمان دا كە ئەم خەڵكانە یا ئەو كەسە، هەر كەسێك بێت لە هەر شوێنێك گیرابێت مادام زوڵمە لێی كراوە، مەغدورە حەقە و حەقەكەی بۆ بگەڕێنینەوە، باشتریش وایە خۆمان بۆی بگەڕێنینەوە، بۆچی ئەو كەسە وا بزانێ ئەم ئینسانە دەرەجە دووە لەم وڵاتە؟ بۆ خۆی بە خاوەنی وڵاتەكەی خۆی نەزانێ؟ بۆ وای لێ بكرێت كە پێی وابێ كە غەدری لێ دەكرێت؟ بۆ عوقد و غەرەزی بۆ دروست بێت بەرامبەر بە هەمووومان، باشتر وانیە ئێمە ئاشتی بكەینەوە؟ مادام هەمووومان ئیعتراف بەوە دەكەین كە هەڵەیەك ڕووی داوە، ئەو هەڵەیە ڕووی داوە لەبەینی هەمووومان بووە و هەمووومان تێیدا مەسوئلین، مەسئول بین یان مەسئول نەبین مەسئولین، لەبەرئەوە من پێموایە

ئەم ماددەیە مادام ئەم بڕگەیە مادام دەنگی بۆ درا و دەنگی زۆرینەی هەرە زۆری هێنا ناکرێت ئێستا پەشیمان بینەوە لەو دەنگدانە، پەشیمان بوونەوەمان دەبێتە سەرەتایەکی خراپ بۆ داهاتوو، ئەگەر هەر دەشمانەوێ کۆمەڵێك بەڕێزان باس لەوە دەکەن کە باسی شەڕی ناوخۆیە، من پێموایە باسی شەڕی ناوخۆ نیە لەم بڕگەیە، باس لەوەیە کە کێ گیراوە کێ زیندانی بووە؟ لەوانەیە ئەمڕۆ کۆمەڵێك خەڵك زیندانی سیاسی بووە لە داهاتووش خەڵك زیندانی سیاسی ترمان هەبێ، بۆ هەموو ئەوانە ماف و حەقیان نەپارێزرێ؟ ئەوە پەیوەندی بە حەقی ئینسانەوە هەیە پەیوەندی بە کوردستانەوە هەیە، پەیوەندی بەمافی مرۆڤەوە هەیە، پەیوەندی بەشعوری ئینسانەوە هەیە، بۆیە من رجا دەکەم با پەشیمان بوونەوەمان پێوە دیار نەبێت لەم بڕگەیە، لەم دەنگدانە، بەڕاستی ئەگەر پەشیمان بوونەوەشی تیا بێت، سەرەتایەکی زۆر خراپ دەبێت، ئەم پەرلەمانەش بەرەو عاقارێکی خراپ دەبات، سوپاستان دەکەم، تکایە، تکایە، تکایە، با ئەم مەوزوعە بەم شێوەیە تێپەڕێت کە وەکو پێشتر هاتووەو دەنگی لەسەر دراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئەم ماددەیە زۆر هەڵدەگرێت و موناقەشەی زۆر دەوێت، دیارە هەمووشتان دەستان هەڵبڕیوە، فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد شهاب حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەسڵی ئەم پرۆژە یاسایە کە لە حکومەتیشەوە هاتووە، تەبیعی ئەوە یەکێکە لەو پرۆژە یاسایانەی کە تەبیعاتێکی مالی قورسیشی هەیە، نەك هەر تەبیعاتێکی مالی ئیعتیادی، تەبیعاتەکەشی بەردەوامە، ئەوە نییە مینحەیە، سولفەیە، جارێکەو دەبڕێت تا کۆتایی پێ دێت، ئەم پرۆژە یاسایەی کەوا حکومەت ناردوویەتی بەهیچ شێوەیەك تەتەروق نەبووەو جۆرێك لەم مەسەلانە باس نەکراوە، چ مەسەلەی قوربانیانی شەڕی ناوخۆ با بڵێین، گیراوانی شەڕی ناوخۆ، چ هەتا من دڵنیام مەسەلەی ئەنفالیش، رەنگە لە عیبارەتەکەدا ئەگەر بخوێنینەوە، کەوا دەڵێت هەموو راگیراوێك و هەموو سجنێك و هەموو مەوقوفێك شمولی دەکات، بەڵام ئەوەی ئێمە ئیزافەمان کرد، ئەوانەی کە لە عەمەلیاتی ئەنفالیش نەجاتیان بووە، من دڵنیام لەوەی کە حکومەت وەك رەقم حیسابی بۆ ئەوەش نەکردیە، ئەم پرۆژە یاسایەی کە حکومەت ناردوویەتی، بەڕێزان، لەسەر ئەساسی ئەو چوار هەزارە، یان چوار هەزارو چەند کەسە ناردوویەتی، ئەوەی کە ناویان لە کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی تۆمار کراوە، بۆیە بە دیتنی من ئیقرار کردنی ئەم یاسایە گفتوگۆ کردنی بەو شێوەیە، بەو ئیزافاتە مالیانەی کەوا دێنە سەری، چ لەسەر مەسەلەی ئەوانەی شەڕی ناوخۆ، چ لەسەر مەسەلەی ئەنفال، چ لەسەر مەسەلەی منداڵی زیندانی، چ لەسەر کۆمەڵێ شتی تر، رەنگە بێتە سەر موناقەشە کردنی لە غیابی حکومەتداو ئیقرار کردنی ئەم ئەرکە مالیە، بە تەسەوری من رەنگە کارێکی واقیعی نەبێت و مومکینیش نەبێت.

نوقتەیەکی تریش هەیە باس کردنی، یاخود رەبت کردنی مەلەفاتی شەڕی ناوخۆ بەم وەزعەوە غەدرێك لە زیندانیانی سیاسی دەکرێت، ئەوەی کە ئەم یاسایەی لەسەر ئەساس بۆی پێشنیار کراوە، چونکە بەشێکی هەرە زۆری مەلەفاتی راگیراوان و سجنە سیاسیەکانی سەردەمی رژێم حازرن و کاری لەسەر کراوەو تەصفیاتی بۆ کراوە، بە هەندێك مەراحیلدا رۆیشتوون، رەنگە ئەو لیژنەیە ئامادە بێت لە مودەیەکی کەمدا تەصفیەیان بکات و بچێتە بواری جێ بەجێ کردن، رەبت کردنی ئەم مەسەلەیەو جەمع کردن و فراوان کردنی، بە دیتنی من ئەویش ئاڵۆزییەکی تر دەخات، بۆیە من پێشنیار دەکەم بەتایبەتی لەسەر ئەو فراوان بوونی ئەرکە مالیە، ئێمە ئەم پرۆژە یاسایە دوا بخەین بۆ وەختێکی تر، هەم رەئی حکومەتی لەسەر وەربگیرێتەوە لەسەر هەموو ئەو گفتوگۆیانەی کە هەیە، هەم بە حزوری حکومەت و وەزارەتی دارایی و ئەو لایەنانەی کەوا پەیوەندیدارن بە جێ بەجێ کردنی بەشدار ببن، هەمیش بەڵکو گفتوگۆیەکی باشترو تێرو تەسەل تریش لە راپۆرتی لیژنەکان لەسەری دەکرێت، چونکە من باوەڕ دەکەم ئەو کاتی رەنگە لیژنەی تریش مەشمول بن و بێن رەئی خۆیان بدەن و لیژنەی تریش بێن بەشداری تێدا بکەن، من بە پێویستی دەبینم کە پێشنیار بکەم ئەم پرۆژە یاسایە دوا بخرێت بۆ کاتێکی گونجاو، پرۆژەکە حەقەو موبەریراتی باشی تێدایە، خاوەنی حەقی تێدایە، چ ئەوانەی کەوا ئێستا باس کران، چ ئەوانەی کە لە ئەسڵی پرۆژەکەشدا هاتوون و، ئەمە نابێتە رێگر خوانەخواستە بۆ رەد کردنەوەی پرۆژەکە، نە رێگرین لەبەردەمی ئەوەی کە حەق و ئیمتیازاتی ئەم خەڵکە بپارێزرێت، بەڵکو دەتوانین شتێکی پوختەترو یاسایی ترو گونجاوتر و واقیعی تر، بۆ ئەوەی قەبولیش بێت بۆ تەنفیزو حکومەتیش تووشی ئەو ئەزمە نەیەت، بتوانێت ئەرکە مالیەکە جێ بەجێ بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز، بەنیسبەت حکومەت، بەنیسبەت ئەنفال وازیحە تیایەتی، چونکە دەڵێت هەر کەسێك ئیعتیقال کراوە، حیجز کراوە، تەوقیف کراوە شمولی دەکات، ئەوە ئەنفالیش دەگرێتەوە، بەلآم بەنیسبەتی ناوخۆی راستە، تیای نەهاتووە، بەلآم ئەویش خرایە دەنگدانەوەو دەنگیشتان بۆدا، ئێستا ئێمە لە سەرۆکایەتی دیارە ئەم ماددەیە زۆر موناقەشەی دەوێت، ئەم ماددەیە، نەك پرۆژەکە، ناخەینە ئەوەی کە دوابخرێت، ماددەکە دوا دەخەین، دەچینە سەر ماددەی دووەم و سێیەم و ئەوانە موناقەشە دەکەین، کە تەواو بوو، پاشان دەگەڕێینەوە سەر ئەو ماددەیە، تکایە بۆ ماددەی دووەم لیژنەی یاسایی، بەردەوام بن، فەرموون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

(الاهداف والاسس والسريان)

المادة الثانية:

يهدف هذا القانون الى ضمان حقوق وامتيازات السجناء والمعتقلين السياسين وتكريمهم ورعايتهم وتعويضهم بما يتناسب وحجم ومكانة التضحيات التي قدموها للتخفيف عن معاناتهم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە نوقتەی نیزامی نەما، موناقەشەکە کرا، ئەو ماددەیە ناخەینە دەنگدانەوە تاکو دەچین ماددەکانی تر، پاشان دێینە سەری، رجائەن، تکایە نوقتەی نیزامی نییە، تەواو، لیژنەی یاسایی فەرموون بەردەوام بن.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

(ئامانج و بنەماو پیادە بوون)

ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە مسۆگەر کردنی ماف و دەستکەوتی زیندانی و گیراوانی سیاسی و رێزگرتن و چاودێری کردن و قەرەبوو کردنەوەیان بەو چەشنەی لەگەڵ قەبارەو پێگەی ئەو قوربانییەدا، کە پێشکەشیان کردووە بگونجێت و بۆ سووك کردنی ئەشکی ئەوان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان لەسەری.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری هاوڕاین لەسەر ئەو صیاغەیەو هیچ کێشەیەکمان لەسەری نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت لەسەر ماددەی دوو قسە بکەن، تەنها ماددەی دوو، تکایە، چونکە ئەوەکەی تر زۆر هەڵدەگرێت، کاك عبدالرحمن داوای لێبوردنت لێ دەکەم لە زووەوە دەبوو نیزامیت قسە بکردایە، بەس ئێستا لەوێوە دەست پێ دەکەین، فەرموو، ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت موداخەلە بکەن، تکایە گوێ بگرن، رێزداران (عبدالرحمن حسین، ئاشتی عزیز، گەشە دارا، فاضل بەشارەتی، ناسك تۆفیق، صباح بیت الله،

پەیمان عزالدین، کاوە محمد امین، سیوەیل عوسمان، سەروەر عبدالرحمن، سەردار رشید، گوڵێزار قادر، جمال طاهر، تارا ئەسعەدی)، کەسی تر ماوە؟ شەونم محمد، فەرموو کاك عبدالرحمن حسین.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم، بەڕاستی من هەر لەسەر ناوی یاساکە کە مافمان لێ بردووە، دەبێت لێرەش، کە دەڵێت (ئامانجی ئەم یاسایە مسۆگەر کردنی ماف و دەستکەوتی زیندانی و گیراوانی سیاسی) دەبێت ئەو مافەی لێ ببڕینەوە، یەعنی لەناو ئەو بڕگەیەدا نەمێنێت، چونکە ئێمە مافمان لەسەرەوە لێ بردووە، یەعنی بە تەواوەتی ئەگەر ماف نەما ئیمتیاز لەکوێ دەبێت، دەبێت مافی هەر تیا بێت، بەڵام ئێمە بەدەنگ مافمان لێ بڕیوەو لێمان دەرکرد، چونکە کە ماف نەبێت، ئیمتیاز لەکوێ دەبێت؟ بەڵام ئێمە هەموومان دەنگمان بۆداوە، ئیتر هەڵە بێت، راست بێت رۆیشتووە، ئێستا دەبێت لێرەش ئەم مافەی لێ دەر بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئاشتی عزیز کەرەم بکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەسەر ماددەی دووەم، سەبارەت بە ئامانجەکانی، هەمان رەئیم هەیە، لەبەر ئەوەی ئێمە وشەی قانونمان لێ هەڵگرتووە، کەواتە لێرە تەوسیقی حەقەکە کراوە، واتا حەقەکە تەسبیت بووە، واتا ئەو کەسانەی کە مەشمولن بەم حەقە ئیقرار کراوەو قەراری لەسەر دراوە، چونکە ئێمە وشەی قانونەکەمان لێ هەڵگرتووە، واتا حقوقەکەمان لێ هەڵگرتووە، کەواتە ئێستا ئەم قانونە بۆ ئیمتیازاتە، ئەم حەقەی کە هەڵگیراوە، زەمانی حەقەکە، کەواتە مەرحەلەیەکە کە ئیقرار کراوە لەسەری، کەواتە ئێمە لە مەرحەلەی دووەم داین، کە بریتیە لە مەرحەلەی دابین کردنی ئیمتیازات، بۆیە ئەو زەمانی حقوقەی لێ هەڵبگیرێت، ئێمە قسە لەسەر ئیمتیازاتەکان دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار گەشە دارا کەرەم بکە.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، من پێموایە هەر پێویست ناکات لێرەدا بێت، کە باس لە زەمانی حقوق و ئیمتیازاتی سوجناو موعتەقەلین دەکات، بەڵکو بەپێی حەجمی ئەو تەزحیەی کە داویانە، پێویستە بچێتە ئەسبابی موجیبەوە، من خۆم بەڕاستی لەگەڵ ئەوەدا نەبووم حقوقەکەی لێ لابرێت، چونکە ئەگەر سەیری

ناوەڕۆكی یاساكە بكەین، هەر ئەو هەدەفە دەپێكێت، كە كۆمەڵێك حقوقی ماددی و مەعنەوی دەستەبەر دەكات بۆ ئەو سەجینە، یان ئەو موعتەقەلە، لەبەر ئەوە بچێتە ئەسبابی موجیبەكە باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار فاضل بەشارەتی كەرەم بكە.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش رەئیم وایە ماددەی دوو، هەموو بڕگەو بابەتەكانی لە ماددەی شەشدا هاتووە، لەبەر ئەوە بە حەقیقەت من ئەوە بە زیادە دەزانم لێرە، بەڵام مولاحەزەی خۆشم دەڵێم، نەك لا نەچێت، یان ڕێك نەخرێت، لە ماددەی دووەم باس لە مسۆگەر كردنی ماف و دەستكەوتی زیندانی و گیراوانی سیاسی دەكات، بەڵام هەرچەندە لە ماددەی شەش لە خاڵی چواردە هەمان باس هاتۆتەوە، دەڵێت ئەوەی كە وەفاتیشی كردووە، بەڵام من لێرە مەبەستەكەم ئەوەیە، هەیە كە زیندانی سیاسی بووەو وەفاتی كردووە، لەبەر ئەوەی وەفاتی كردووە نەكراوە بە شەهید، ئێستاش وەفاتی كردووە، حقوقی زیندانی سیاسی پێ نادرێت، چەند لە ماددەی شەشدا لە خاڵی چواردەم هاتووە، داواكارم ئەو خاڵە چاك بكرێتەوەو تەئكیدیش بكرێتەوەو مسۆگەر بكرێت حقوقی ئەوانەی كە زیندانی بوون و وەفاتیان كردووەو شەهیدانەیان بۆ نەكراوە بە زیندانی سیاسی، ئایا مافی ئەوەی دەبێت كە حەقی زیندانی سیاسی پێ بدرێت، یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ناسك تۆفیق كەرەم بكە.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموایە قسە كردن لەسەر ئەو ماددەیەو هەر ماددەیەكی تر، لەبەر ئەوەی رەبتی تەواوی هەیە بە ماددەی یەكەم، كە دەمانخاتە هەڵەیەكی یاساییەوە، ئەویش ئەوەیە، من ئێستا باس لە زیندان و گیراوانی سیاسی دەكەم، بەڵام هێشتا موتەفیق نین لەسەر پێناسەكەی، من نازانم كێن ئەوانەی دەیانگرێتەوە؟ بۆیە من هەست دەكەم قسە كردن لەسەر ئەم ماددانەی تر هیچ جەدوایەكی علمی نابێت بەڕاستی، هەتا ئێمە نەزانین ئەو كۆمەڵە زیندانیانە كێن؟ ئەو زیندانیانە سیاسی و گیراوە سیاسیانەی كە شمولی ئەو یاسایە دەكەن، بۆ ئەوەی بتوانین قسە لەسەر ماددەكانی تر بكەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار صباح بیت الله كەرەم بكە.

بەڕێز صباح بیت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی دوو، بە عەرەبی دەڵێت (للتخفیف عن معاناتهم)، بەڵام بە کوردی دەڵێت (بۆ سووک کردنی ئەشکی ئەوانە)، من پێشنیار دەکەم بکرێتە (بۆ کەمکردنەوەی مەینەتەکانیان)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار پەیمان عزالدین کەرەم بکە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من ئەم ماددەیە هەر لە ئەساسدا لێرە زیادە، چونکە دەرکرێت لە هۆیەکانی دەرچوواندندا بێت، ئەوەی باس لە ئامانجەکانی دیکە دەکات، بۆیە من دوو پێشنیار دەکەم:

پێشنیاری یەکەم/ بە لابردن، کە ئەم ماددەیە لابچێت، چونکە لەناو هۆیەکانی دەرچوواندندا زۆر بە باشی تەوزیف کراوە، ئەگەر لە حاڵەتێکدا ئەم پێشنیارە کەس پشتیوانی لێ نەکرد، یان سەری نەگرت، پشتیوانی لە قسەکەی کاك صباح دەکەم، کە لە کوردیەکەدا ئەوە زۆرتر ئەشك، فرمێسك دەگرێتەوە، کە ئەمە زیاتر بۆ شعرو پەخشان دەبێت، نەك بۆ ماددەیەکی قانونی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عوسمان کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ ڕەئی گەشە خان و پەیمان خان، کە ئەو ماددەیە زیادە، ئەگەر بکرێت لە ئەسبابی موجیبە بێت، یان نەبێت، لەبەر ئەوەی ئەگەر تەماشای ماددەی شەشەم بکەین هەموو ماف و ئیمتیازاتەکانی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کاوە محمد کەرەم بکە.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری لە گەشە خان و پەیمان خان دەکەم، کە ئەو ماددەیە بچێتە ئەسباب موجیبە، بەڵام ئەگەر مایەوە حقوق و ئیمتیازات زیادە، چونکە لەگەڵ عینوانی قانونەکە ناگونجێت، بەڵام هەر زیاتر تەئکید لەوە دەکەمەوە کە ئەوە بچێتە ئەسباب موجیبەوە، لەبەر ئەوەی لە ئەسباب موجیبە موعالەجەی دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سەروەر عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەشێکی کران، من پشتگیری لە ڕەئیەکەی گەشە خان و پەیمان خان دەکەم، برادەرانی تریش باسیان کرد، ئەمە هەر خۆی لە خۆیدا ئەسبابی موجیبەیە، کەوا لێرە دانراوە، من وای دەبینم، لێرە زیادە.

خاڵی دووەمیشیان/ سەبارەت بەناونیشانی بەشەکەش، بەهەمان شێوە دەستکاری بکرێت، ئامانجەکەی لێ لابدرێت، ئەگەر بێتو ئەمە سەر بگرێت.

خاڵی سێیەم/ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەڕاستی ئێمە لە ماددەی یەکەم لە هەر یاسایەك، کلیلی یاساکەیە، ئەگەر بێتو کلیلی یاساکەت بە دەستەوە نەبێت، ناتوانین دەرگاکان بکەینەوە، بۆیە پێموایە گفتوگۆ لە هەر بابەتێك بکەین، لێرە تووشی ئیشکالمان دەکات، لە دواتردا یاسایەکی تێرو تەسەل و بێ کەموکوڕی نابێتن بۆیە پشتگیری لە ڕەئیەکەی ناسك خان دەکەم، پێموایە ئەو گفتوگۆیانە زیادن کەوا دەیکەن، یاخود شوێنی خۆی ناگرێت، بۆیە پێموایە باشترە یان یاساکە دوا بخرێت بە هەموویەوە، نەوەك ماددەیەك دوا بخرێت، یان ئەوەتا بگەڕێینەوە سەر ماددەی یەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، زۆر تەبیعیە بەردەوام بین لە موناقەشە، وازیحە، بۆ زیندانیە سیاسیەکانە، ئەوانەی کە زەرەریان بینیوە لەژیانیان، شتێکی بۆ دادەنێین، دایدەڕێژین لەسەر یەك خاڵ خیلافتان هەیە، ئایا هی هەرێمیش بگرێتەوە، یان نا؟ کە ئیشکالێك هاتۆتە پێشەوە، ئەویش پاشان حەسمی دەکەین، جا بۆیە لەبەر ئەوەی لە پێشە عەرقەلەی نەخەینە سەر ئەمانەی کە ئێستا لە پێشمانە، ڕێزدار سەردار رشید کەرەم بکە.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئامانجی ئەم یاسایە وەك نووسراوە مسۆگەر کردنی ماف و دەستکەوتی زیندانی و گیراوانی سیاسی و ڕێزگرتن و چاودێری، دیارە چاودێری لەوێدا بە مانای ریعایە نایەت، موراقەبە دێت، پێشنیار دەکەم کە ئەوە لابدرێت، دیسان لەم ماددەیەدا لەڕاستیدا من هاوڕام لەگەڵ هەم دکتۆر سەروەرو هەم ناسك خان، کە دیسان ئەمە باسی ماف و زیندانیانی سیاسی دەکات، کە لە لایەن ڕژێمەوە گیراوە، یەعنی لێرە بە دەق هاتووە، چۆن دیسان لەگەڵ ئەو مەسەلەی مەلەفی شەڕی ناوخۆ تێکەڵیان بکەین.

پرسیارێك لێرە ئەوەیە، ئایا ئیمتیاز نییە کە ئێمە لامان برد؟ ئەگەر کەسێك مافی ئیمتیازی نەبێت، چۆن دەکرێت لەو ماددەیەدا شوێنی بۆ بکرێتەوە؟ مانای وایە ئیمتیازیش هەر مافە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار گوڵیزار قادر کەرەم بکە.

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانجی یاسایەکە شتێکی باشە، بەڵام دەکرێت ئەوەشی بۆ زیاد بکرێت، لە دوای سووک کردنی موعانات و ئازارو مەینەتیەکان خێزانیشی بۆ زیاد بکرێت، ئاوای لێ بێت (بۆ سووک کردنی موعانات و ئازارو مەینەتی خۆیان و خێزانەکانیان)، چونکە بەڕاستی ئەوانیش تووشی دەبن، کاتێک ئەوان لە زیندان بوون، خێزانەکانیشیان تووشی موعانات بوون، ئەگەر ئەوەی بۆ زیاد بکرێت شتێك لە موعاناتی ئەوانیش سووك دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار جەمال طاهر کەرەم بکە.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە ئەم ماددەیە پەیوەندی بە ماددەی یەکەمە، چونکە ئەگەر ئێمە نەیێین لە بیدایەتدا تەحدیدی بکەین و تەعریفی بکەین، ئێمە لێرە تووشی غەڵەتێك دەبین، من دەڵێم قانون وەك خۆی، نەك کە تەعدیل بکرێتن، من ئیعتیبار دەکەم کە ماددەی یەکەم وەك لە تەقریری لیژنەی مشترەك هاتووە، ئەگەر هاتو وەك خۆی مایەوە، بە باشتر دەزانم دووبارە صیاغە بکرێتەوە، چونکە لێرە باسی زەمان و حقوق و ئیمتیازاتە، زەمان بۆ ئەو شتەیە کە مەوجودە، یانیش دەدرێتن، تۆ زەمانی دەکەیت، بۆیە بەباشتر دەزانم لە جیاتی ئەوە بنووسرێت (يهدف هذا القانون الى رعاية وتكريم السجناء والمعتقلين السياسيين تقديراً لحجم التضحيات التي قدموها للتخفيف للمعانات التي تعرضوا لها على يد الانظمة المتعاقبة في حكم العراق حتى تحريره في 2003/4/9)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بینووسە بۆیان بنێرە، رێزدار تارا ئەسعەدی کەرەم بکە.

بەڕێز تارا تحسين ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تەعقیبم لەسەر ماددەی دووەم، هەر ئەوەیە کە تۆ ئەو دەستکەوتانەی کە بۆ زیندانیان دادەنێی، ئەگەر باسی مافەکە ناکەین، خۆی مافێکی هەیە، بۆیە ئەم پرۆژە یاسایە هاتووە، لەبەر ئەوە ئێمە دەزانین کە ئەوان مافیان هەیە، چی بکەین بۆ ئەو مافانە؟ دێین ئەو دەستکەوتانەی کە پێویستە بۆیان دابنرێت بۆ زیندانی سیاسی، کە ئەو هەموو شکەنجەو ناخۆشیانەی دیتوویانە، هاتووین لێرە باسی دەکەین، خۆی لە بیدایەتی هەر یاسایەك ئامانج هەیە لەو یاسایەو بنەماکانی، لەبەر ئەوە من ماددەی دووەم بەباشی دەزانم هەبێت وەکو ئیستیهلالێك، وەکو دەست پێ کردنێك، ئێمە چیمان دەوێت؟ چی دەست نیشان دەکەین؟

هەمووی لەناویدا باس کراوە بە ڕێك وپێکی، ئەوەی من مولاحەزەم هەیە لە کوردیەکە پشتگیری لە کاك صباح دەکەم، لێرەدا تەرجومەکەی لەگەڵ عەرەبیەکە فەرقی هەیە، لە عەرەبیەکە زۆر بەجوانی دەڵێت (معانات)، بەس لە کوردی دەڵێت سووك کردن، سووك کردن بەدوو مانا دێت، سووك کردن بەناوی ناشیرینی، سووك کردن بە کەم کردنەوە، لەبەر ئەوە ئەگەر بە وشەی کەمکردنەوە لە ئێشو ئازاریان باس بکەین باشترە لەوەی بە ئەشکی ئەوان، کە ئەشك تەنها هەر فرمێسکەکەیە، کە پەیمان خان باسی کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شەونم محمد کەرەم بکە.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە لە کۆتایی بڕگەکەدا وشەی ئەشك لابرێت دابین کردنی ژیانێکی شایستە ئیزافە بکرێت، هەروەها هاوڕام لەگەڵ ڕەئی ئەو هاوڕێیانەی کە پێشتر باسیان کرد، نامەوێت قسەکانی ئەوان دووبارە بکەمەوە لەوەی کە ئەو ماددەیە پێویستە بخرێتە دیباجەکەی کۆتاییەوە، چونکە جێگای ئەو ماددەیە ئێرە نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بۆ هەموو ئێوەی بەڕێز، ئێستا لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس بۆ هەموو ئەو زانیاریانەی کە ئەو بەڕێزانە پێشکەشیان کرد، بەلاَم هەندێك لە برادەران تەئکیدیان لەسەر ئەوە کردەوە کە ئەم ماددەیە لێرە لابچێت و بچێتە ئەسبابی موجیبەو لێرە پێویست ناکات، بەلاَم بەپێچەوانەوە هەموو یاسایەك کە دەردەچێت، کە صیاغە دەکرێت، دەبێت هەدەفێکی هەبێت بۆ ئەوەی تێ بکۆشێت، بۆ هێنانەدی، بۆچی ئەم یاسایە تێ دەکۆشێت؟ ئەم یاسایە تێ دەکۆشێت و هەوڵ دەدات بۆ هێنانەدی زەمان کردنی ئەم ئیمتیازاتانەی کە دەدرێت بە زیندانیانی سیاسی و موعتەقەلی سیاسی، ئەویش تەعویز کردنە لە بەشێك لەو موعاناتەی کە کاتی خۆی چەشتوویانە لەکاتی زیندانیدا، ئەهداف جیاوازە لەگەڵ ئەسبابی موجیبە، ئەمە باعیس و دافیعە، ئەسبابی موجیبە، یەعنی هۆی دەرچواندنی ئەم یاسایە، ئەم یاسایە بۆچی دەردەچێت؟ ئەم یاسایە هۆکاری دەرچوواندنەکەی چیە؟ بەلاَم لێرە ئەهداف ئەو مافانەیە کە ئەم یاسایە لە ڕێگای خۆیەوە بەگوێرەی ماددەکانی تر هەوڵی بەدیهێنانی دەدات بۆ ئەو فیئەیەی کە باسی لەسەر کراوە، بەڵێ، ئێمە هەردوو لیژنەی یاسایی و دارایی لەگەڵ ڕەئی

زۆرینەی برادەرانین، کە داوایان کرد کەلیمەی حقوق لابچێت، لەبەر ئەوەی ئێمە بەیانی، لە جەلسەی بەیانی کەلیمەی حقوقمان لابرد لە عینوانەکە بوو بە یاسای ئیمتیازات، ئێستاش پێمان باشەو هاوکارین لەگەڵ ئەو رەئیە کە حقوق لابچێت، نەصی ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئاشکرایە هەدەفی هەموو یاسایەك ئەوەیە کە ماف و ئیمتیازاتی ئەو فیئەیەی لەو یاسایە باسی لەسەر هاتووە بپارێزێت و رێزی لێ بگیرێت و هەوڵ بدات بۆ ئەوەی بیهێنێتە دی، ئەگەر ئێمە صیاغەی ئەم ماددەیە بگۆڕین بەوەی کەوا پێشنیارێکمان بۆ هاتووە بە تەکریم و تەزحیە واریدەو موتەفیقین لەسەری، بەڵام شتێکی تر هەیە، هەندێك لە ئەندامان باسیان لەوە کرد کە ئەم ماددەیە لێرە هەڵبگیرێت و نەمێنێت بچێتە ئەسبابی موجیبە، لەبەر ئەوە پێویست دەکات بخرێتە دەنگدانەوە، بزانین هەڵبگیرێت، یان هەڵنەگیرێت لەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، چەند ئەندامێکی بەڕێز داوایان کرد ئەمە ئیلغا بێت، هەندێکیش داوایان کرد بچێتە ئەسبابی موجیبەوە، ئێستا ئیلغایەکە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ماددەیە بمێتنێت دوو کەسم دەوێت؟ دوو کەسیشم دەوێت بۆ ئەوەی شەرحی بکاتن، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو پێشووتر ئاماژەمان پێدا هەموو یاسایەك کە تەشریع دەکرێت، کە دەردەچێت ئەهدافی هەیە، دەبێت شتێك هەبێت ئەم یاسایە بۆی تێ بکۆشێت بۆ هێنانەدی ئەو فیئەیەی کە ئەم یاسایە شمولیان دەکات، ناکرێت ئەم ماددەیە لێرە هەڵبگیرێت لە بابی ئەهدافدا، چونکە یاساکە لەنگ دەبێت، نوقصان دەردەچێت، بەڵێ ئەسبابی موجیبەی لەگەڵدایە، بەڵام ئەسبابی موجیبە خۆی ناوی لەگەڵ خۆیەتی هۆکاری دەرچوونە، ئەم یاسایە بۆچی دەردەچێت؟ لە پێناوی چیدا دەردەچێت؟ جیاوازە لەگەڵ ئەهدافدا، لەبەر ئەوە پێویستە لە شوێنی خۆیدا بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزێك دەیەوێت ئیلغا بێت، تکایە، ئەگەر یەکێك هەیە؟ تەنها گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە باس لەوە دەکەین، ئەمە خۆی ناوەڕۆکی یاساکە کۆمەڵێك ئیمتیازی ماددی و مەعنەوییە کە بۆ ئەو کەسە دەستەبەر دەکرێت لەم یاسایە، ئێمە مەبەستمان ئەوە نییە، کە ئەم هەدەفەی نەبێت، بەڵام کە ناوەڕۆکی یاساکە دەخوێنیتەوە ئەو ئامانجە دەپێکێنێ، لەبەر ئەوە وامان پێ باشترە ئەمە لەبەر ئەوە

دەردەچێت، لەبەر ئەوەی زەمانی ئەو حقوق و ئیمتیازاتانە بکات، لەبەر ئەوە یاساکە دەردەچێت، پێمان باشە بچێتە ئەسبابی موجیبەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە بۆ ئیلغا بوو، نەك بۆ ئەسبابی موجیبە، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەم ماددەی ئیلغا بێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغا نەبێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ مایەوە، ئیلغا نابێت.

ئێستا پێشنیارێکی تر، کە بچێتە ئەسبابی موجیبە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ماددەی دوو لێرە لابچێت بچێتە ئەسبابی موجیبە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەنگ هات کە ماددەکە لە شوێنێ خۆی بمێنێت، ئیتر ناکرێت جارێکی تر بگوازرێتەوە بۆ ئەسبابی موجیبە، کە گوێزرایەوە چووە ئەسبابی موجیبە، یەعنی...........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا، نا، ماددەکە وا خرایە دەنگدانەوە کە ئیلغا ببێت، ئیلغا نەبوو، ئێستا پێشنیارێکی تر هەیە کە بچێتە ئەسبابی موجیبە، بچێت، یان نەچێت؟ بۆ ئەوە دەنگ دەدەین، ئەگەر نەچوو لەشوێنی خۆی دەمێنێت، کێ لەگەڵ ئەوەیە ماددەی دوو بچێتە ئەسبابی موجیبەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (14) بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە بچێتە ئەسبابی موجیبە، کێ لەگەڵ ئەوەیە لەشوێنی خۆی بمێنێتەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ لەشوێنی خۆی مایەوە، ئێستا ئاخیر صیاغە بخوێنەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی لەگەڵ لیژنەی دارایی پێك هاتین لەسەر ئەوەی کەوا صیاغەکە بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ بێت:

(يهدف هذا القانون الى ضمان امتيازات السجناء والمعتقلين السياسين وتكريمهم تقديراً لحجم التضحيات التي قدموها وتخفيفاً لمعاناتهم).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بەو شێوەیەی خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (5) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا بۆ ماددەی سێ تکایە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

لا يُعدُ سجينا او معتقلا سياسيا لاغراض تطبيق احكام هذا القانون كلُ من:

اولا: كان يعمل مع الانظمة القمعية السابقة في مؤسساتها المختلفة او من الموالين لها سُجنِ او اعتقلَ بسبب تصفية حساباتها الداخلية.

ثانيا: عمل مع الانظمة القمعية السابقة وتورط في اعمال اجرامية اثناء او بعد الاعتقال او السجن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش فەرموون.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

بۆ مەبەستی پیادە کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بە زیندانی، یان گیراوی سیاسی دانانـدرێت، هەر یەك لە:

یەکەم: کاری کرد بێت لەگەڵ رژێمەکانی سەرکوتکەری پێشوو لە دەزگاکانی جۆربەجۆری، یان ئەوانەی هەواداری ئەوان بوون، کە بەهۆی پاکتاو کردنی حیساباتی ناوخۆوە زیندانی کرا بێت، یان گیرا بێت.

دووەم: کاری لەگەڵ رژێمەکانی سەرکوتکەری پێشوودا کرد بێت و لە کاتی، یان پاش گرتن، یان زیندانی کردنی لە کاری تاوانکارانەدا گلا بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش تکایە ڕەئیتان لەسەری.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەردوو لیژنە لەسەر ئەو صیاغەیە ڕێك کەوتووین، هیچ تێبینیمان لەسەری نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێز کێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، ناوتان دەنووسم، ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسە بکەن(ئەڤین عومەر، حمە سەعید، بەفرین حسین، کاوە محمد امین، سەروەر عبدالرحمن، ئاشتی عزیز، فازڵ بەشارەتی) ئەڤین خان، فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئەم دوو هۆکارە کە دانراوە، هۆکاری سەرەکین بۆ ئەوەی ئەو کەسانەی کە ئەم دوو هۆکارە دەیانگرێتەوە بە موعتەقەل و سجنی سیاسی حساب نەکرێن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو کەسانە ڕاستە کەسانێك هەبوون لەژێر ئەشکەنجەیەکی زۆردا بەبێ ئەوەی لە ئیرادەی خۆیان بێت، خارجی ئیرادەی خۆیان بێت، چونکە زوڵم وزۆردارییەکی زۆریان لێدەکرا، وای دەکرد کەوا ئیعتراف بکەن، بەڵام هەندێ جار لەسەر خۆیان ئیعترافیان دەکرد، هەندێ جاریش وەرەقەی سپیان تەوقیع دەکرد، بەڵام هەندێ جار، هەندێ کەس هەبوو بۆ ئەوەی بارسووکی بۆ خۆی بێت، بۆ ئەوەی خۆی لەمەسەلەکە دەرباز بکات، ئیعترافی کردووە لەسەر هاوڕێکانی خۆی لەسەر هاوخەباتەکانی خۆی، وای کردووە کە ئەوان ئیعدام بکرێن، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو کەسانەی کە ئەو هۆکارانە دەیانگرێتەوە بە موعتەقەل و سجنی سیاسی حساب نەکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك حمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەرچەند قسە لەسەر ئەم ماددەیە دەکەین، بەڵام تا ئێستا پێناسەی سجنی سیاسی کە لەماددەی یەکداهاتووە دەبێت تەسبیت بکرێت، ئەوە نەکراوە، هەرچەندە لەماددەی دووەمدا..

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سەعید، ئەوە مەعلومە کە سجنی سیاسی چیە؟، بەس لەسەر یەك نوقتە خیلاف هەیە، ئینجا بڕۆ سەر ماددەکە بۆ ئەوەی وەختی خۆت بەفیڕۆ نەدەیت، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کە بڕگەی دووەم تکرارە، (کان یعمل مع الانظمة القمعیة السابقة) لەگەڵ (یعمل مع الانظمة القمعیة السابقة) ئەوە هەر یەك شتە هەردووکیان، هەر ئەوە کە ئیشی کردووە لەگەڵ نیزامەکاندا، ئەوە حەقی زیندانی سیاسی لێ دەسەندرێتەوە، ئەگەر تێوەگلابێت یان نەگلابێت، لەبەر ئەوە زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بەفرین خان، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره ئێمه هەرچەندە قسە لەسەر ئەم ماددانە بکەین، مادام ماددەی یەکەممان پەسەند نەکردووە، لەوانەیە تۆزێ کەموکورتی بە یاساکەوە دیار بێت، دیارە ماددەی سێیەم باس لەو گیراوە سیاسی و ڕاگیراوە سیاسیانە دەکات، کە ئەگەر کاریان کردبێ لەگەڵ ڕژێمەکانی پێشوو ئەو کاتە بە گیراوی سیاسی یان زیندانی سیاسی حساب ناکرێن، دیارە بەدوو بڕگە هاتووە، هەردوو بڕگەکەش ئەگەر دەمج بکرێت باشترە، لەوەی کە بە دوو بڕگە بێت، چونکە بەشێوەیەکی گشتی باس لەکارکردنی ئەو کەسانە دەکات کە لەگەڵ ڕژێمەکانی پێشوو کاریان کردووە، من پێم باشە لەبەر گەورەیی ئەو تاوانانەی کە بەسەر میللەتی کورددا هاتووە و بەناو پرۆسەی جینۆسایدی ئەنفال میللەتی کوردی بەهەموو جیهان ناساند، بکرێت بە بڕگەیەك و جگە لەوەی کە هەردوو بڕگەکەی کرا بەیەك، ئەو کاتە ئاماژە بەوە بکرێت هەرکەسێك دەستی هەبووبێت لە ئەنفالکردنی ڕۆڵەکانی میللەتەکەمان ئەوانیش بەهەمان شێوە بێ بەش بکرێن لەو مافە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاوە محمد، فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی یەکەم دەڵێت(کان یعمل مع الانظمة القمعیة السابقة) من پێم باشە ئەگەر بکرێت لەڕووی یاساییەوە ئەوە لەناو قەوسێك (نظام الدكتاتوري البعث)ی دابندرێت ئەوە باشترە، بۆ ئەوەی دیار بێت کە ئەنزیمەی سابیقە دیار بێت کە لەکەیەوە دەستی پێکردووە، چونکە لەوانەیە پاش چەند ساڵێکی تر نزامەکانی ئێستاش ببن بە سابیقە، ئەگەر ئیشارەتی پێ بدرێت ئەوە باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆر سەروەر، فەرموو.

بەڕێز د. سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەبارەت بەدوو بابەت قسە دەکەم: یەکەمیان: شێوازی داڕشتنەکەیەتی، ئەگەر بێت و ئەمە بمێنێت، بەڕاستی داڕشتنەکەی هەست دەکەم زۆر شێواوە کوردییەکەی، ئەگەر بیخوێنینەوە، ئەوەی تر بەو جۆرە بێت، یەکەم: لەگەڵ رژێمە سەرکوتکەرەکانی پێشوو لە دەزگا جۆربەجۆرەکان یان ئەوانەی هەواداری ئەوان بوون کاری کردبێت، دووەم: لەکاتی یان پاش گرتن، یان زیندانی کردنی لەگەڵ ڕژێمە سەرکوتکەرەکانی پێشوودا کاری کردبێت یان لەکاری تاوانکارانەدا تێوە گلابێت، ئەمە لەلایەن شێوازەکەیەوە بوو، دوومیان: لە ڕووی مەفهومی بابەتەکەوە، ئێمە لێرەدا ئەو ماددەیە دەڵێت، ئەوانە دەستنیشان دەکەین کەوا تێیدا نەبن، بەڵام هێشتا ئەوانەمان دەستنیشان نەکردووە کە تێیدان، کێ دەگرێتەوە دەستنیشانمان نەکردوون، چ جای بێین باسی ئەوە بکەین کە کێ ناگرێتەوە؟، لێرەشدا پێم وایە کەدووبارە ئەو قسەیە دەکەینەوە، ئەمە جۆرێك هاودژی تێدایە، کە ئەگەر بێت و ماددەی یەکەم دەستنیشان نەکرێت، ئەمە لەکۆتایی یاساکەشدا

دیسانەوە تووشی ئیشکالمان دەکات، بەتایبەت سەبارەت بەوانەی کە لە کوردستاندا زیندانی سیاسی بوون، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزم، لەماددەی یەکەمدا لەسەر یەك نوقتە خیلافتان هەبوو، ئەو نوقتەیەش حەسم دەبێت و هەر ئێوەش حەسمی دەکەن، بۆ ئەوەی ئەو هەزارانەی کە چاوەڕوانی دەستی ئێوە دەکەن، دەست لەسەر دەست لەماڵەوە دانەنیشن، لەسەر یەك خاڵە یان ڕێك دەکەون بەو شێوەیە، یان بەشێوەیەکی تر، بەڕێز ئاشتی عزیز، فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەماددەی سێیەم، لە بڕگەی یەکەم کە دەڵێت(کان یعمل مع الانظمة القمعیة السابقة في مؤسساتها المختلفة)ئێمە وەکو دەزانین ئەو نیزامە قەمعیەی پێشوو، سەدان دەزگای هەبووە، بەناوی دەزگای دیموکراسی و نا دیموکراسی، کۆمەڵێك ناو و نیشانی هەبوو، لێرەدا کە دەڵێین (في مؤسساتها المختلفة) هەموو دامودەزگاکانی دەگرێتەوە، بۆیە دەکرێت کە کۆمەڵێك کەس شمول بکات کە لەوانەیە ڕاستەوخۆ تێوەنەگلابێت، بەکۆمەڵێك کاری قەمعی مافی خەڵکی خواردبێت، بۆیە ئەگەر ئیزافە بکرێت کە دەڵێت(في مؤسساتها المختلفة وتورط في اعمال اجرامیة) لەوانەیە لێرەدا حەقی کەس نەخۆین، بەڵام ئەو (في مؤسساتها المختلفة) ئەوە پێناسە نەکراوە، ئەبێت تەحدید بکرێت بۆ ئەوەی هەموو خەڵك نەگرێتەوە، ئەمە شێوازێکی لاستیکی هەیە، ئەبێت زیاتر بخرێتە چوارچێوەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، زۆر زۆر ڕاستە، ئەگەر بڵێین (في مؤسساتها المختلفة) ئەوە تەندروستی دەگرێتەوە، پەروەردەش دەگرێتەوە، بەڵام ئەگەر قەمعیە بخەینە پێشی ئەوە چاك دەبێت یان دەمج بکرێت، کاك فازڵ بەشارەتی، فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم یاسایە هەمووی باس لە ماف دەکات، مافی کەسەکان ئەوانەی کەزیندانی سیاسی کراون، لەماددەی سێیەم لە دوو بڕگەیدا هەر یەك مەفهومی هەیە، کە یەکەم دەڵێت(کاری کردبێت لەگەڵ ڕژێمەکانی سەرکوتکەری پێشوو لەدەزگا جۆربەجۆرەکان، یان ئەوانەی کەهەواداری ئەوان بوون) یەعنی مەبەست ئەوەیە کە مافی زیندانی سیاسی نایانگرێتەوە، من لێرەدا مەبەستم یەك خاڵە، بەڕاستی ئەو بەڕێزانەی کە لێرەدا دانیشتوون، ئەوانەی کە پێشمەرگەو کادری سەردەمی شاخن زۆرباش ئەم واقیعە دەزانن، ئێمە لەسەردەمی ڕژێمی بەعس، ئیستیفادەمان لە خەڵکێکی زۆر باش کردووە، کەوا بەئەمری شۆڕش یان بە ئەمری حزب ڕۆیشتوون یان بە ئەمری خۆی ڕۆشتووە بەس پەیوەندی بە شۆڕش کردووە، لە ئەنجامی

پەیوەندییەکەی کەشف بووە، هەیانە ئیعدام کراوە، هەشیانە زیندانی کراوە، بە 10 ساڵ تا 15 ساڵ تا دوایی، من پێشنیار دەکەم کە مافی ئەو خەڵکانەی تێدا لەبەرچاو بگیرێت، چونکە لێرەدا ئەوە قەتعی ڕەفز دەکات ئەوەی لەناو دەزگای بەعس بووە، مافی زیندانی سیاسی نەیگرێتەوە، بەس لەهەمان کاتدا لەبەر ئەوەی کە هاوکاری پێشمەرگە بووە حجز کراوە یان سجن کراوە، یان ئیعدام کراوە، بۆیە با ئەوانە بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ هەمووتان، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: ئەم ماددەیە زۆر بەوازحی هاتووە، ئەو کەسانەی کە لەگەڵ نزامی قەمعی ئیشی کردووە، یاخود هاوڕا بووە لەگەڵی و موالی بووە، گیراوە لەبەر ئەسبابێکی خۆی، دووەم: فەقەرەی دووەم، ئەوانەی کە دەستیان هەیە لە کرداره ئیجرامیەکاندا، ئەوانە ئەو کەسانەن کە لەسەردەمی ئەو نیزامەدا لەناو سجنەکاندا بوون وعەزابی ئەو خەڵکانەیان داوە کە گیرابوون، ئەوانەن کە کرداری خراپیان لەگەڵ خەڵك کردووە، ئەوا کردارانەی لەگەڵ زیندانیە سیاسیەکان کردووە، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان وایە، تەنها ئیزافەیەك لە (مؤسساتها القمعية المختلفة) بکەین ئەوی تری هەردوو لیژنە لەسەری موتەفقین، کە وەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئاخر صیاغەتان بخوێننەوە، تا بیخەینە دەنگدانەوە، فەرموون.

بەڕێز خورشيد احمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

لا يُعدُ سجينا او معتقلا سياسيا لاغراض تطبيق احكام هذا القانون كلُ من:

اولا: كان يعمل مع الانظمة القمعية السابقة في مؤسساتها القمعية المختلفة او الموالين لها سُجنِ او اعتقلَ بسبب تصفية حساباتها الداخلية.

ثانيا: عمل مع الانظمة القمعية السابقة وتورط في اعمال اجرامية اثناء او بعد الاعتقال او السجن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێی لەگەڵدایە تکایە بادەستی بڵند بکات؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، ئێستا بۆ ماددەی چوارەم.

بەڕێز د. احمد ابراهيم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: لیژنەیەکی تایبەت پێك دێت بە سەرۆکایەتیی دادوەرێك لە پلەی یەکەمدا کە ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمدا کاندیدی دەکات و ئەندامیەتیی نوێنەرانێك کە پلەیان لە بەڕێوەبەری گشتی کەمتر نەبێت، ئەرکی تەماشا کردنی داوای ئەو کەسانە دەبێت کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوەو نوێنەرایەتیی ئەم لایەنانەی دادێن دەکەن:

1- ئەنجومەنی وەزیران.

2- وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفال کراوان.

3- وەزارەتی ناوخۆ.

4- وەزارەتی دارایی و ئابووری.

5- نوێنەرێکی کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان.

دووەم: زیندانیی سیاسی یان گیراوی سیاسی، لە بەردەم لیژنەی پێك هێندراو بەگوێرەی ئەم یاسایە، بە رێکاری یاسایی دەچەسپێندرێت.

سێیەم: لیژنە بڕیاری خۆی بە زۆرینە دەدات و بڕیاریشی قابیلی تانە لێدانە لەبەردەم دادگای کارگێڕی بەگوێرەی حوکمەکانی یاسای ئەنجومەنی راوێژ (شوورا)ی هەرێم ژمارە (14)ی ساڵی 2008.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

اولا: تشكل لجنة خاصة برئاسة قاضي من الصنف الاول يرشحه مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلين لا تقل درجتهم عن مدير عام مهمتها النظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون ويمثلون الجهات الآتية:

1- مجلس الوزراء.

2- وزارة شؤون الشهداء و المؤنفلين.

3- وزارة الداخلية.

4- وزارة المالية و الاقتصاد.

5- ممثل عن جمعية السجناء السياسين في الاقليم.

ثانيا: يثبت السجن السياسي او الاعتقال السياسي بالطرق القانونية امام اللجنة المشكلة بموجب احكام هذا القانون.

ثالثا: تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية و يكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم (14) لسنة 2008.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، ڕەئی لیژنەی هاوبەش، فەرموون.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بە ئیتیفاقی هەردوو لیژنە صیاغە کراوەو ئێمە لەگەڵ دەقی صیاغەکەداین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامە بەڕێزەکان ئەوەی دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، ناوتان دەنووسم، ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسەی لەسەر بکەن(سیوەیل عوسمان، شوان کریم، شلێر محی الدین، سەمیرە گۆران، سەرگوڵ رضا، ئاشتی عزیز، محمد شارەزووری، فازڵ بەشارەتی، عیماد محمد، هاوڕاز خۆشناو، بەفرین حسین، جمال تاهر، تارا ئەسعەدی، جلال علی)سیوەیل خان، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە ڕاستە ئەو لیژنەیە تەشکیل کراوە لەلایەن مەجلسی قەزاوە، بەڵام دیار نیە کە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە یان سەر بە مەجلسی قەزایە، صیاغەکەی ناخوێنمەوە با دوورو درێژ نەبێت، بەنیسبەت (ثانیا: یثبت السجن السیاسي او الاعتقال السیاسي) وابزانم دەبێ بنووسین(یثبت السجین السیاسي او المعتقل السیاسي) تا کۆتایی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شوان کریم، فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەخاڵی پێنجەم لەم ماددەیەدا، هاتووە دەڵێت(5- ممثل عن جمعیة السجناء السیاسین في الاقلیم.) لە سەریشەوە لە دێڕی دووەم ئەڵێت(وعضویة ممثلین لا تقل درجتهم عن مدیر عام.... الی اخ) ئایا نوێنەری سجنی سیاسیش هەر پلەی بەڕێوەبەری گشتیە، دەبێت تا چواری تێدابێت، دوایی بەفەقەرەیەکی جیا ناوی نوێنەری سجنی سیاسیشی تێدا بێت، چونکە ئەگەر لەو تەسەلسولەدا بێت ئەبێ ئەویش پلەی بەڕێوەبەری گشتی بێت، بۆیە دەبێت بەڕێزانی لیژنەی هاوبەش مولاحەزەی ئەوە بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز شلێر محی الدین، فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددەی چوارەم، لیژنەیەکی ئاست بەرز تەشکیل دەکرێت، بۆ ئەوەی تەحدیدی ئەوانە بکرێت کە سجنی سیاسی یان موعتەقەلی سیاسین، لە قازی صنفی یەکەم، نوێنەرەکان بەپلەی بەڕێوەبەری گشتی وتا دوایی، هەروەها لە برگەی دووەم دەڵێت تەسبیت دەبێت بە ڕێگای یاسایی، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا من پێشنیار دەکەم(النظر في طلبات المشمولین باحکام هذا القانون) ئەوە تەڵەباتەکە بەڵگەی لەگەڵ بێت کە

ئیسپاتی بکات کە ئەوانە سجنی سیاسین، وە بەڵگەکانیش دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی تووشی ئەوە نەبین کە لە فەصڵی چوارەم ماددەی حەوتەم هاتووە، دەڵێت(الادلاء بمعلومات كاذبة) ئەوانە ئیمتیازەکەیان لێ دەسەندرێتەوە، تەحویلی مەحکەمەش دەکرێن بۆ ئەوەی لێرەوە ڕێگایان لێ بگیرێت، مادام ئەو لیژنە ئاست بەرزەیە، دەتوانن بەڕێگای یاسایی ئەوە بکەن، دیارە خەلەلێك لەئیشی ئەوانە دەبێت، بۆیە لەماددەی حەوتەم کەسانێك کە (الادلاء بمعلومات كاذبة)بدەن و تێ بپەڕێت لەم لیژنەیە، بۆیە هەر لێرەوە ڕێگای لێبگیرێت و هەندێ بەڵگەنامە تەحدید بکرێت بەپێی ئەوە ئیسپات بکرێت کە سجن یان موعتەقەلی سیاسین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سەمیرە گۆران، فەرموو.

بەڕێز سمیرە عبدالله گۆران:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی چوارەم دەڵێت(اولا: تشكل لجنة خاصة برئاسة) ئەم لیژنەیە دیار نیە کە سەر بەکێیە؟، بەڵام من لێرەدا داواکارم کە دەزگایەکی سەربەخۆ بۆ زیندانیە سیاسیەکانی کوردستان دابمەزرێت، وەکو عێراقی فیدراڵ، هەروەها میزانیەکی سیادی بۆ دابندرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سەرگوڵ خان، فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە باس لە دروست کردنی لیژنەیەك دەکات بۆ ئەم بابەتە، من پێم وایە کە لیژنە زۆرجار بۆ بابەتێك کە دروست دەبێت، لیژنە کاتیە، ئەم بابەتەش کە ئێمە یاسای بۆ دەردەکەین، بابەتێکی گرنگە، بۆیە پێویست بەوە دەکات کە ئێمە فەرمانگەیەکی تایبەتی بۆ دروست بکەین، وەکو سەمیرە خان وتی، دەزگایەکمان هەبێت بۆ زیندانە سیاسیەکان لەهەرێمی کوردستان، چونکە ئێمە کە پێشتر یاسامان دەرکرد بۆ قەرەبووی ڕاگیراوانی بێ پاساو، داوای ئەوەمان کرد کەلیژنەیەك لە دادگای ئیستیئنافی هەموو ناوچەکان بێت، هەر ناوچەیەك بەجیا لیژنەیەك دروست بکات بۆ ئەو بابەتە، ئێستا ئێمە بۆ هەموو زیندانیان ئەم بابەتە دەردەکەین، ناکرێت لەڕێگای لیژنەیەکی کاتی وابێت، کە ئەم لیژنەیە دوو لایەنی هەیە، کە باسکراوە، لایەنێکی باس لەوە دەکات کە ئەم لیژنەیە دادوەرێك سەرۆکایەتی دەکات، لەڕێکارەکانیشدا باس لەوە دەکات کە بڕیاری ئەم لیژنەیە لەبەردەم مەحکەمەی ئیداری تەعنی لێ دەدرێت، ئەم شێوەکەی و شێوازی تەعن لێدانەکەی لەدروست بوونی مەحکەمەیەك دەچێت، دواتر هەندێ لە

فەرمانگەکانی یان وەزارەتەکان ئەندامیان هەیە لەمەدا، بۆیە دەبێت ئێمە جیای بکەینەوە چونکە ئەمە تێکەڵیەك دروست دەکات لە ئیشوکاری ئەم لیژنەیەدا، بەنیسبەت خاڵی پێنجەم، نوێنەری زیندانیانی سیاسی، من پێم وایە ئەوەی کەئێستا نوێنەری زیندانی سیاسی دەکات لەهەرێمی کوردستان، سێ ڕێکخراومان هەیە، یەکێکیان پێی دەوترێت کۆمکاری زیندانیە سیاسیەکان، یەکێکیان دەستەی داکۆکی لەمافی زیندانیە سیاسیەکان، ئەوی تریشیان کۆمەڵەی زیندانیە سیاسیەکان، ئێمە تەنها باسی نوێنەری یەکێك لەم ڕێکخراوانەمان کردووە، لەوانەیە ئەمە ئیشکالێك لەنێوان خۆیان دروست بکات، بۆیە من پێم باشە کە صیغەیەکی تر دابندرێت، کە ئەو ڕێکخراوانە خۆیان نوێنەریان هەبێت لەم لیژنەیەدا، ئەگەر بڕیار درا لیژنە بێت، بەڵام من پێم باشە کە فەرمانگەیەك بێت، بۆ یەکلایی کردنەوەی ئەو بابەتانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئاشتی عزیز، فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانم هەمووی وترا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز محمد شارەزووری، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من هەر بە بیری جەنابتانی دەهێنمەوە، زیندانە سیاسیەکان و کۆمکاری زیندانە سیاسیەکان، بەڕێوەبەرایەتیەکی گشتین، لە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالەوەیەو تابعی ئەو لیژنەی ئێمە بوو، بەڵام بەداخەوە ئێمەی تێدا نین، چونکە ئێمە زۆر شارەزاین لەهەندێ لە کێشەو گرفتەکانی ئەوان، بەڵام من قسەم لەسەر ئەم ماددەیە ئەوەیە، کە دیارە ئەم لیژنەیە کە دروست دەکرێت، ئەم لیژنەیە تایبەتەو بەشێوەیەکی کاتیە، بۆ ئەو کەسانەیە کە ئەوراقی ثبوتیان نەماوەو لەسجندا بوون لەلای حکومەتی عێراقی، ئەم لیژنەیە ئەوەندەی کە ئێمە پەیوەندیمان پێیانەوە هەبێت و ئاگادار بین، وەکو لیژنە وشارەزا بین ئەو حاکمە دادەنیشێت و ئەو کەسەی کە ئەوراقی ثبوتی نەماوە لە بەغداد، لێرە بە دوو شاهید و سوێند خواردن ئیشی ئەو لیژنەیە تەواو دەبێت، بەپێی ڕاپۆرتی هاوبەش، ئەم زیندانیە سیاسیانە کە بەڕێوەبەرایەتیەکی گشتی بووە لەوەزارەتی شەهیدان لەوێ نەماوەو چووەتە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆیە من لەماددەی پێشووش پێشنیارم کرد، دەبوایە ئیشارەت بەوە بکرێت کە هەرچەند لەماددەی هەشتەم دەڵێت(ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پەیڕەو و ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات)بەڵام بەوازحی نەهاتووە دوای کۆتایی هاتنی ئیشی ئەم لیژنەیە،

سەربەکوێ دەبێت، ئایا هەر سەر بە وەزارەتی شەهیدان دەبێت، یان ئەچێتە سەر ئەنجومەنی وەزیران، یان دەچێتە سەر ئەنجومەنی دادوەری، ئەبوایە بەوازحی ئیشارەت بەوە بدرێت، ئەم خاڵی یەکەم: خاڵی دووەم: من پشتگیری لەڕەئیەکەی سیوەیل خان دەکەم، لێرە لە خاڵی دووەم دەڵێت (دووەم: زینـدانیی سیاسـی یـان گیراوی سیاسی) ئێمە موعتەقەلیشمان هەیە، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە ڕاگیراوی سیاسیش بۆ ئەوە زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز فازڵ بەشارەتی، فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەماددەی چوارەم، من تەنها پێشنیاری ئیزافەیـەك دەکـەم، کـە باسـی نوێنـەری ئـەو دام ودەزگایانـە دەکات، ئەوەی کەمن مەبەستمە کە ئیشارەتی پێ بدەم، بەڕاستی ئێمە بەشێك لـە زینـدانیانی سیاسـیمان کـاتێ کـە زیندانی کراون، کە ئێمە دامودەزگای دەوڵەتیمان نەبووە، بۆیە ئەوەی کەمن بە باشی دەزانم بۆ دەوڵەمەنـد کردنی ئەم لیژنەیە، نوێنـەرێکی وەزارەتـی پێشمەرگە لـەناو ئـەم لیژنەیـەدا بێـت، چـونکە بەڕاسـتی زیـاتر کەوادیری پێشمەرگە بەئاگان لە زیندانیانی سیاسی، ئەوەی کە زیندانی کراوە، بۆیـە ئـەو پێشـنیارە دەکـەم، کەنوێنەری وەزارەتی پێشمەرگەشی تێدا بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عیماد محمد، فەرموو.

بەڕێز عماد محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا هەمان ڕەئیم هەیە، کە کاك شوان باسی کرد، سەبارەت بە ماددەی چوارەم بڕگەی یەکەم، جۆرە خەلەلێکی تێدا هەیە، پێویستە دووبارە صیاغە بکرێت، لەبەر ئەمانـە: یەکـەم: سـەرۆکی لیژنەکـە لەلایـەن ئەنجومەنی دادوەرییەوە تەرشیح دەکرێـت، بەڵام ئەندامەکانی لیژنە دیاری نە کراوە کە چۆن دەستنیشـان دەکرێن، دووەم: نوێنەری کۆمەڵەی زیندانیە سیاسیەکان وەکو نوێنەری حکومەت هاتووە، وە دیاریش کراوە کە پلەی بەڕێوەبەری گشتی بێت، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە بەم شێوە صیاغە بکرێت:

المادة الرابعة:

اولاً: أ- تشكل لجنة خاصة برئاسة قاضي من الصنف الاول يرشحه مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممـثلين لا تقل درجتهم عن مدير عام يرشحهم رئاسة مجلس الوزراء للنظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القـانون ويمثلون الجهات الآتية:

1- مجلس الوزراء.

2- وزارة شؤون الشهداء و المؤنفلين.

3- وزارة الداخلية.

4- وزارة المالية و الاقتصاد.

ب- على جمعية السجناء السياسين في الاقليم ترشيح ممثل عنهم لعضوية اللجنة المذكورة.

سەبارەت بە بڕگەی دووەم، ئەگەر مەبەست بە تەسبیت کردن، جێگای سجن و ئیعتیقالە دەبێت لە جێگای الاعتقال بکرێت المعتقل، واتە ئاوابێت، ثانیا: تثبت السجین السیاسي او المعتقل السیاسي بالطرق القانونیة امام اللجنة المشکلة بموجب احکام هذا القانون. ئەگەر مەبەستەکە جێگا بێت، سجن و ئیعتیقال بێت، مەفروزە ئیعتیقال ببێت بە (المعتقل)سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز هاوڕاز خۆشناو، فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چوارەم، ئەو پێنج نوێنەری کە دیاری کراوە، من پێم باشە کە نوێنەری شەشەمی لەگەڵدا بێت، کە یان سەرۆکی دەستەی مافی مرۆڤ بێت، یان نوێنەری دەستەی مافی مرۆڤ بێت، چونکە بەڕاستی ئەمە جێگای خۆیەتی کە لێرەدا بەشداری بکات، من پێم باشە کە هەر سەرۆکەکە بێت، چونکە تا ئێستا لەکوردستان سەرۆکی ئەم دەستەیە دانەنراوە، بەڵام بەڕاستی بۆ ئەمە زۆر بەگرنگی دەزانم بۆ ئەم لیژنەیە سەرۆکی دەستەی مافی مرۆڤ بێت خۆی بەشداری بکات، سەبارەت بە تەسبیت کردنی زیندانیانی سیاسی بەڕێگای یاسایی، چونکە ئەم لیژنەیە هەست ناکەم لیژنەیەکی زۆر عەمەلی بێت بۆ تەسبیت کردن و سەلماندنی زیندانیانی سیاسی، من پشتگیری سیوەیل خان دەکەم، بۆ ئەوەی بەڕێگای یاسایی ئەم زیندانیانە دیاری بکرێن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز بەفرین حسین، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ماددەی چوارەم کەباس لەپێکهێنانی لیژنەیەکی تایبەت دەکات، بەسەرۆکایەتی دادوەرێك لە پلەی یەکەم، کە ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمدا کاندیدی دەکات، دیارە کاندید کردن شتێکە و دامەزراندنی ئەو دەستەیەش شتێکی ترە، ئایا ئەنجومەنی دادوەری کە ئەم کەسە کاندید دەکات، کێ قەراری تەسبیت کردن و دامەزراندنی ئەم کەسە دەدات؟، خاڵێکی تر، ئەو کەسانەی کە دەبنە ئەندام لەو لیژنەیەدا، دیارە 5 نوێنەرن، من پێشنیار دەکەم کە نوێنەری وەزارەتی پێشمەرگەش ئیزافە بکرێت، پشتیوانی لەڕای بەڕێز

سەرگوڵ خان دەكەم، دیارە لیژنە زۆربەی جار بۆ شتێكی كاتی پێك دەهێندرێت دواتر هەڵدەوەشێتەوەو نامێنێت، بۆیە باشتر وایە كە فەرمانگە بێت بۆ درێژەدان بە ئیشوكاری زیندانیان و ڕاگیراوانی سیاسی، ئەم فەرمانگەیەش سەر بە وەزارەتی كاروباری شەهیدان و ئەنفالكراوان بێت، پێم باشەو پێشنیار دەكەم، ئەگەر لیژنەكە كرا بە فەرمانگە، یان ئەگەر هەر بەلیژنە مایەوە، خۆیان پەیڕەوێكی تایبەت دابنێن بۆ ئیشوكارەكانی خۆیان نەك لە حوكمە كۆتاییەكان كە هاتووە، ئەڵێت ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەوێكی ناوخۆ دەردەكات، بۆیە باشتر وایە لیژنەكە یان فەرمانگەكە خۆیان پەیڕەوی ناوخۆ دەربكەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز جمال طاهر ، فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت ڤێ ماددێ ئەڤە لیژنە خاصەیە، مانای لیژنەی خاصە ئەوەیە، كە (تنتهي بأنتهاء الحاجة الیها)ئەگەر نا پێویستە كە دائیمیە یان نا ئەوە ئیزافە بكرێت، كە دائیمە یان كاتیە، بە تەئكید چونكە خاصەیە ئەوە كاتی دەبێت، بۆیە پێشنیار دەكەم لە كۆتایی (اولاً) ئەم عیبارەیە ئیزافە بكرێت(وتعدل لجنة منحلة بأنتهاء الحاجة الیها) ئەوە خاڵی یەكەم، خاڵی دووەم: پێشنیار دەكەم فەقەرەیەك ئیزافەی ئەم ماددەیە بكرێت، ئایا ئەوە لیژنەیەكی مەركەزییە، ئایا لەسەر ئاستی پارێزگا ناكرێ ئەوە بكرێت، ئیحتیمالە موعتەقەلێكی سیاسی هەیە، لە بەرواری باڵا، یەكێكی تر هەیە لە خانەقین، یەكێك لەشوێنێكی تر، ئەوانە هەموو بێن لێرە تەقدیم بكەن، ئێمە لەسەر ئاستی پارێزگا ئەو ئیشە بكەین، ئاسانكاری دەبێت بۆ لیژنەی مەركەزی كە لە هەولێر دادەمەزرێت، بۆیە من پێشنیار دەكەم بنووسرێت، (تشكل لجان على غرار اللجنة المشكلة في اولاً على مستوى محافظات الاقليم وادارة الگرميان و مهمتها النظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون) زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز تارا ئەسعەدی، فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین یاسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی من لێرەدا لەگەڵ ئەوەدام كە ماوەی تانە لێدان كە سێیەم خاڵە، لیژنە بڕیاری خۆی بەزۆرینە دەدات و بڕیاریشی قابیلی تانەلێدانە لەبەردەم دادگای كارگێڕی، ئەوە لەماوەی چەند ڕۆژ دەبێت، كاتی خۆی كە پڕۆژەی ڕاگیراوانی بێ پاساومان دانا، وابزانم ماوەی 6 مانگمان دانا، لێرەشدا وابزانم ئەگەر

ماوەیەك دابنێین، ئەوە باشە، ئەگەر بكرێت لیژنـەی یاسایی بۆمـان ڕوون بكەنـەوە ئـەوە باشـترە، كـە یاسا لەگەڵ ئەوەدا بێت كە دەبێت ماوەیەك هەبێـت، تا چەند ئەتوانێ تانەی لێبدات، ئەمە خـاڵی یەكـەم، خـاڵی دووەم: لەگەڵ ئەوەدام و پشتگیری لە هاوڕاز خان دەكەم، كە نوێنـەری مـافی مـرۆڤ هـەبێت، كـە ئـەمـە خـۆی پرسێكە دەبێت نوێنەریان هەبێت، ئیتر بە چ شێوەیەك سەرۆكی دەستەكەیە، یان نوێنـەرێك بێـت كـە ئـەو مەرجانـە هـەبێت كـە لـە لیژنەكـەدا هەیـە، پشـتگیری لـە قسـەكانی كـاك فـازڵیش دەكـەم، كـە نوێنـەری پێشمەرگەشـی لەگەڵـدا بێت، لەگـەڵ هـی شـەهیدان و ئـەنفالكراوەكان، ئـاخر خـاڵم، وا پێشـنیاز دەكـەم كـە لیژنەیەكی یاسایی هەبێت، بۆ تەرجومـە كردنـی پـرۆژە یاسـاكان لـەناو پەرلەمانـدا، چونكە ئەگـەر بێـت و تەماشای ماددەی چـوارم بكـەین لـە كوردییەكـەی، ئـەخیر فەقـەرەی ئەگـەر عەزیـەت نـەبێـت لـە ڕاپـۆرتی لیژنەی یاسایی گەر بیخوێنینەوە دەڵێت(وە نوێنەرایـەتی ئـەم لایەنانـەی كـەدادێن دەكـەن) یـەعنی بزەبـت تەرجومەی حەرفی عەرەبیەكەیـە، كـە دەڵێـت(ویمثلون بما یـأتي)جا لەبـەر ئـەوە هـیچ عـەیبی تێـدا نیـە، تەرجومـە كردنـی ئـەدەبی جیایـە، تەرجومـە كردنـی یاسـایش جیایـە، وابـزانم ئەگـەر لیژنەیـەكی یاسـایی هەبێت لە ئەمڕۆ بەدواوە، بۆ تەرجومەی پرۆژەی یاساكان، زۆر سوپاس

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بەڕێز جلال علی، فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بۆ ماددەی چوارەم، قسەم لە سەر(ثانیا: یثبت السجن السیاسي او الاعتقـال السیاسـي) ئـەو دوو سیاسـیە، هەردووكیان جیایە، ئەگەر بكرێت داوا لـە لیژنـەی دارایـی و یاسـایی دەكـەم، كـە جێگـای ئـەو پێشـنیازانەی كەكران، ئەنفالكراوە ڕزگار بووەكان یان ئەوانەی كە بەردران، لەگـەڵ ئەوانـەی كـە لەسـجندا لـەدایك بـوون، نەك ببێت بە كێشەیەكی یاسایی، ئەوەش ئیزافە بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ ئێوەی بەڕێز، لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسـبەت ئـەو تێبینیانـەی كـە ئـەو بەڕێزانـە پێشكەشـیان كـرد، ئـەم لیژنەیـە كـە تەشـكیل دەكرێـت بەسەرۆكایەتی قازییەك لە صنفی یەك، وە بەنوێنەرایـەتی ئـەو نوێنەرانـەی كـە خـۆی لـە پێـنج نوێنـەردا دەبینێتـەوە، ئـەو لیژنەیـە خـۆی ئێسـتا تەشـكیلە، هەیـە، ئیشـی خـۆی دەكـات، بـە بڕیـارێكی ئەنجومـەنی وەزیران، بۆیە نوێنەرایەتی ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی شەهیدان و ناوخۆ و مالی تێدایە، كێشە لەسەر ئەوەیە، بۆچی ئەوانە بەڕێوەبەری گشتی بن و نوێنەری كۆمەڵەی زیندانی سیاسی وەك دوو بـرادەر باسـیان لەسەر كرد، ئەمە ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی شەهیدان و نـاوخۆ و مـالی ئەمانـە دەوائیـرن، بەتەئكیـد

نوێنەرەکانیان لەسەر مستەوای بەڕێوەبەری گشتیە، بەڵام کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی، ئەوە کۆمەڵەیەکە، ڕێکخراوێکە دەکرێت هەر کەسێك لە کۆمەڵەکە بەپێی نیزامە داخلیەکەی خۆیان تەخویلی بکەن، بێت ئامادە بێت لەو لیژنەیەدا، ئەم لیژنەیە تەبیعەتی ئیشەکانی کاتیە، باس لەوە ئەکرێت کە ئیزافەی ئەوە بکرێت کە کۆتایی پێ بێت بە کۆتایی هاتنی ئیشەکەی، بە تەئکید کە ئیشەکان کۆتایی هات ئەویش کۆتایی پێ دێت، بەنیسبەت ئەوەی کە باس لە ئیسپات کرا، سجنی سیاسی و ئیعتیقال کە فەقەرەی دووەم باس لەوە ئەکات، تەبیعی سجنی سیاسی و ئیعتیقالی سیاسی بەدوو عیبارەی یاسایی زۆر ڕوون هاتوون، کە دەڵێت ئیسپات بەڕێگای یاسایی، واتە بەگوێرەی یاسای ئیسپاتی عێراقی کە ئێستا کاری پێدەکرێت لەهەرێمی کوردستاندا، کە دەڵێین ڕێگای ئیسپات، واتە ڕێگای یاسایی کەهەموو ئەو داواکارییانە بەگوێرەی ئەو ڕێکارانەی کە لە یاسای ئیسپاتدا باسی لەسەر کراوە، بەدوو شێوە ئیسپات دەکرێن، یان بە بەیناتی ماددی، دەلائیلی ماددی، سەنەد، وەرەقە، قەرار، کیتاب، ئەوانەی کە نووسراویان لەسەرە، یاخود بە شایەتی دان، کە دێنە بەردەم ئەم لیژنەیەو ئیسپاتی ئەو تەڵەبەی خۆی دەکات، کە ئەمە زیندانیە، موعتەقەلە، مەحجوزە، مەوقوفە، هەر بابەتێك هەیە، بەنیسبەت ئەوەی کەباسی لەسەر کرا، کە ئایا لە ماوەی چەند ڕۆژدا ئەم قەرارە تەعنی لێ دەدرێت، بەڵێ ڕاستە ئەم لیژنەیە بەسەرۆکایەتی حاکمێك لە صنفی یەك دەبێت، ئەو حاکمە بەسەلاحیەتی سەرۆکی مەجلسی قەزا، کە لەیاسای ژمارە(23)ی ساڵی 2007 باسی لەسەر کراوە، سەرۆکی مەجلسی قەزا بۆی هەیە هەیئات یان لیژنە دابنێت، ئەو حاکمانەی مەحکەمەی تەمییز هی ئیستیئناف، ئینابە ئەکات بۆ ئەو لیژنانە و بە سیفەتێکی کاتی تا ئەو لیژنانە ئیشوکاری خۆیان بکەن، دانانی بەواتا لە سەلاحیەتی سەرۆکی ئەنجومەنی قەزا دەبێت، بەگوێرەی یاسای ژمارە(23)ی ساڵی 2007، مەسەلەی تەعنی قەرارەکانیش بەتەئکید بڕیاری ئەم لیژنەیەش قابیلی تەعنە، وەکو هەموو قەرارەکانی تر، ئەمە خۆی لە قەرارێکی لیژنەدا دەبینێتەوە، ئەویش لە یاسای مەجلسی شورای هەرێمی کوردستان ژمارە(14)ی ساڵی 2008 باسکراوە، کە قەراراتی ئیداری، چ لە ئیداراتەوە دەربچێت، چ لە لیژنەکانەوە دەربچێت، چ لە دەستەکانەوە دەربچێت، قابیلی تەعنە لەبەردەمی مەجلسی شورا لە ماوەی (15) ڕۆژدا، بەواتا دوای ئەو ڕۆژەی کە قەرارەکە دەردەچێت، تا (15)ڕۆژ ئەو کەسەی کە قەرارەکەی بەدڵ نیە بۆی هەیە تەمییزی ئەو بڕیارە بکات، بۆیە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەوە جوابەکانی ئەو ماددەیە بوو بۆ ئەو بەڕێزانەی کە پرسیاریان کرد، ئەوەش کە کاك جلال باسی لەسەر کرد، ئەوانەی کەلەسجن لەدایك بوون، یان ئەوانەی کە لە ئەنفال گەڕاونەتەوە، ئەوە لەماددەی یەکەم باسی لەسەر کرا، وە هێشتا قسەمان لەسەر نەکردووە، تەعریفمان نەکردووە، بۆیە پێم باشە ئێمە هیچ مولاحەزەیەکی ترمان لەسەر نیە وەکو نەصەکە خۆی با بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر ئەحمەد قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکی تر هەبوو کە دوو، سێ ئەندام پەرلەمان قسەیان لەسەر کرد، کە نوێنەری دەستەی مافی مرۆڤی تێدا بێت لیژنەکە، ئەوەش ئەگەر بکرێت یەکێك لەخاڵەکان بێت بۆ دەنگدان، بەنیسبەت خاڵی دووەم، (یثبت السجن السياسي او الاعتقال السياسي) دیارە لێرەدا بەشێوەی مەصدەر هاتووە، یەعنی مەبەست شوێنەکە نیە، مەبەست زیندانیەکە نیە، یان گرتووخانەکە، لە کوردییەکەدا پێم باشە کە بگۆڕدرێت بە (زیندانی کردنی سیاسی یان گرتنی سیاسی)یەعنی مەبەست لێرەدا مەصدەرەکەیە، چاوگەکە، یەعنی(سجن یان اعتقال) خودی مەصدەرەکە مەبەستە لێرەدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیاری ئەوەش هەبوو کە نوێنەری وەزارەتی پێشمەرگەش ئیزافە بکرێت، ئەوەشتان وەرگرت لیژنەی هاوبەش؟.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویست ناکات لیژنەی پێشمەرگەی تێدا بێت، چونکە ئەگەر لە وەزارەتی پێشمەرگە ئەندامێك بێت، ئەبێت ئەمە لە ئەهدافەکانیان هەبێت، وە ئەم لیژنەیە زۆر موکتەفیە، چونکە ئیشوکاری زیندانیە سیاسیەکان، یەکەم: پەیوەستە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە، کە موفاتەحەی وەزارەتەکان دەکات، ئەگەر زەوی بێت ئەوە وەزارەتی شارەوانیە، ئەگەر پارە بێت وەزارەتی مالیەیە، ئەگەر وەرگرتنی دیراسی و زەماله بێت، ئەوە وەزارەتی پەروەردەیە، باقی تریشی نوێنەری ئەصڵی ئەمان خۆی لە کۆمەڵەی زیندانی سیاسی دەبینێت، ئەوەش نوێنەری خۆیەتی و ئامادە دەبێت، ئەوەی تریشی هەر بڕیارێك دەربچێت بەدڵی ئەمانە نەبێت، ئەوە قابیلی تەعنە، ئیتر چەند نوێنەری تێدا هەبێت یان نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەی سەرۆکی دەستەی مافی مرۆڤ کەپێشنیار هەبوو ئەویش ئیزافە بکرێت؟، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ ئێمە هاوڕاین لەگەڵ ئەوەدا کە نوێنەری دەستەی مافی مرۆڤی تێدا هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی پێشمەرگە ئێستا دوو بەڕێز دیفاع بکات کە بۆ باشە، ئەگەر نوێنەریان لەوێ هەبێت، کاك محمد شارەزووری نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتەی نیزامیم لەسەر ڕوونکردنەوەکەی کاك عومەر هەیە، کاك عومەر باسی لیژنەکە دەکات، بەس بەم پرۆژە یاسایە ئێستا ئەو لیژنەیە دەستبەکارە لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی زیندانیە سیاسیەکان لە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال، بەپێی ئەم پرۆژە یاسایە بێت، ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیە ئیلغا بوەتەوە، چونکە لێرە دەڵێت، لەماددەی یەکەم، 1- هەرێم: هەرێمی کوردستان، 2- حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەو بەڕێوەبەرایەتیە ئێستا دەستبەکارە و ئەو لیژنەیەش حالیەن دەستبەکارە، لێرەش دیاری نەکراوە کە ئەو بەڕێوەبەرایەتیە سەر بەکوێ دەمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بەڕێوەبەرایەتیەی کە لەوەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان دانراوە، ئەوە لەزمنی هەیکەلی ئەو وەزارەتەشدا نیە، بە بڕیارێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران دانراوە، ئەو بەڕێوەبەرایەتیە مەهامەکەی جیاوازە لەگەڵ ئەم لیژنەیەدا، ئەم لیژنەیە لیژنەیەکە تەسبیتی واقعی حاڵی ئەو کەسە دەکات کە ئەمە زیندانیە یان نا؟، موعتەقەلە یان مەحجوزە یان موقوفە یان نا؟، بەو ڕێگا یاساییانەی کە باسمان لێوە کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەردار، فەرموو.

بەڕێز سەردار رەشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە نوێنەرێکی کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی کە لەماددەی پێنجەمدا هاتووە، ئێستا کۆمەڵەی زیندانیانی سیاسی نەماوە لە کوردستاندا، ئێستا کۆمکاری زیندانیانی سیاسیە، بۆیە ئەگەر ئەوە ڕاست بکرێتەوە ئەوە شتێکی باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە نوێنەری وەزارەتی پێشمەرگەو مافی مرۆڤی تێدا بێت، ئەمە زیاتر پەیوەندی هەیە بە ئیسپاتاتەوە، هەموو زیندانیەکی سیاسی کە حوکم دەدەرێت، وە حوکم دراوە لە عێراقدا، لە وەزارەتی مالیە کە حوکم دراوە، نوسخەیەکی چووە بۆ وەزارەتی مالیەی عێراق، کە حجزی ئەموالی گواستراوەو نەگواستراوەی کراوە، کەواتە وەزارەتی پێشمەرگە لێرەدا هیچ واتایەکی نابێت، داتاشی نیە لەسەر ئەو خەڵکانەی کەگیراون، چونکە هیچ پەیوەندی بەو وەزارەتەوە نیە، لەوانەیە کاتێك کەوەزارەتی پێشمەرگە بەم شێوەی کە ئێستا هەیە، لەکوێ داتای هەبووە لەسەر ئەوانە، سەبارەت بەمافی مرۆڤیش خۆ ئەمانە ئەم لیژنەیە غەدر لەکەس ناکەن، ئەم لیژنەیە لەسەر ئەساسی ئەو ئیسپاتاتانەی کە دێنە بەردەستیان بڕیار دەدەن، کە ئایا ئەمە فیعلەن مەحکومە، یاخود ئەگەر حجز بوو، ئەوە بەشایەتی و مودەکە و شوێنەکە ئەوانە هەمووی دیاری دەکرێت، بۆیە من بەزیادی دەزانم، ئەگەر هاتو نوێنەری ئەوانیشی تێدا بێت، گەورە کردنی لیژنە، عادەتەن کارەکەی تەئخیر ئەکات، ئەبێت لیژنەیەکی کورت و پوخت بێت بۆ ئەوەی کارەکانی ئەوەی کە پێویستە بیکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین جمال، فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەی کە چەند برادەرێك ئاماژەی پێدا، ئەو لیژنەیە تەنها مەبەستمان ئەوەیە ئەو لیژنەیەی کە دروست ئەبێت ودروست بووە سەر بەکوێیە؟، هەڵبەتە ئەم لیژنەیە کە ئەو بەڵگەنامانە کۆدەکاتەوە بۆ ئیسپاتی زیندانی بوونی ئەو کەسە، دەبێت ڕەبتی بەکەسێکەوە یان شوێنێکەوە هەبێت، داوا لەکاك عومەر ئەکەین، ئەو لیژنەیە سەر بەکوێیە؟، کێ سەرپەرشتی ئەو لیژنەیە ئەکات؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو ئەندام پەرلەمان پێم وایە زیاتریش تەئکیدیان لەوە کردەوە، کە ئەم لیژنەیە بکرێت بە فەرمانگە، بەس وەڵامی ئەوەی نەدایەوە، خاڵێکی تر، پشتگیری ئەو قسەی نەسرین خان دەکەم، ئەم لیژنەیە، ئەگەر بوو بە فەرمانگە ئەبێت سەر بە شوێنێك بێت، ئەگەر لیژنەش بێت، دیسان لیژنەکە کاتیەو دۆسیەو ئەوەلیاتی بۆ دروست دەبێت، فایلات دروست دەبێت، دوایی ئەو زیندانیە سیاسیە موڕاجەعە ئەکات بۆ وەرگرتنی سولفە، یان زەوی، بۆیە دەبێت سەر بەشوێنێکی دیارکراو بێت، بۆ پاراستنی فایلەکان و ئەوەلیاتەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە، سەمیرە خان و سەرگوڵ خان، باسیان لەوە کرد، کە بکرێت بە دەزگاو وەکو عێراقی لێ بکرێت و فەرمانگەی هەبێت، ئێمە ئێستا لەهەرێمی کوردستان هەدەفمان تەرشیقی ئیدارییە، پێویستیمان بەوە هەیە کە کەمترین وەزارەت و کەمترین دەزگاو فەرمانگەمان هەبێت، ڕاستە لەعێراق بە موئەسەسەی سجنای سیاسی هاتووە، بەڵام ئەوەی لە عێراق هاتووە، ئەم دەزگایە ئیشوکاری (15) پارێزگا ئەکات، ئێمە ئەم لیژنەیە کەدانراوە، تەنها (3)پارێزگا ئەکات، ژمارەی زیندانیانیش بەو ژمارە زۆرە نیە، کە وەکو لەهەموو عێراقدا هەیە، لەبەر ئەوە ئێمە پێمان وایە ئەو لیژنەیە زۆر کافیە، لەهەموو بارەکانەوە بۆ تەرشیقی ئیداریش، بۆیە پێویست ناکات بکرێت بە دەزگا، بەڵام عائیدیەتی ئەم لیژنەیە، ئەم لیژنەیە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانەو لەمادده خیتامیەکانیشدا ئەوەی کە ئەنزیمەو تەعلیماتی بۆدەردەکات، هەر ئەنجومەنی وەزیرانە، هەر بۆیە پەیوەستە بە ئەنجومەنی وەزیرانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد شارەزووری، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو موناقەشەی کاك عومەر ئێستا مەفهومەکەی دابەدەستەوە، ئەبێت دیاری بکرێت کە ئەم لیژنەیە کە ئیشەکەی تەواو ئەبێت و کاتیە، ئێمە ئێستا هەموومان دەزانین کە ئەم لیژنەیە ئێستا دەستبەکارە، ئەم لیژنەیە ئیشەکەی کاتیە، دوایی کە ئیشەکانی تەواو بوو، ئەبێت بە سەریحی لەم یاسایەدا بڵێین کە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، یەکێك سەرپەرشتی دەکات، دووەم: ئێمە پێشنیارێکمان کرد لەخاڵی دووەمدا، زیندانی سیاسی و گیراوی سیاسی، ڕاگیراوی سیاسی تێدا نیە، کە ئەویشی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئەخیرصیاغەی بکەنەوە لەسەر ئەو موداخەلانەی کە کران، دوایش دەیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

18-ئاشتی عزیز.

19-سیوەیل عثمان.

20-د.ڕێباز فتاح.

21-عبدالله مەلا نوری.

22-ڤیان عبدالله.

23-کاردۆ محمد پیرداود.

ئەم پڕۆژەیە خۆی لە 17 مادده ئەبینێتەوە، بە زمانی کوردی پێشکەش کراوە، تکایە سەرۆکی پەرلەمان بیخەرە بەردەم لیژنەی تایبەتمەندەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم پڕۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی، لیژنەی ناوخۆ، لیژنەی مافی مرۆڤ، هەروەها بۆ ئەنجومەنی وەزیرانیشی ئەنێرین، بۆ ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستانیش، بەڕێزان بۆ خاڵی چوار لە بەرنامەی کار.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی چوار لە پەیڕەوی بەرنامەی کاری ئەمڕۆ بریتیە لە:

هەموار کردنی پڕۆژە یاسای حیزبەکان لە هەرێمی کوردستان، ئەم پڕۆژە یاسایە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستانەوە پێشکەش کراوە، بەم ناوانەی خوارەوە:

1 - ئارام قادر.

2 - سەرگوڵ رضا.

3 - بیلال سلیمان.

4 - د.احمد وەرتی.

5 - گوڵێزار قادر.

6 - عظیمة نجم الدین.

7 - عبدالله مەلا نوری.

8 - سیوەیل عثمان.

9 - پەیمان عبدالکریم.

10-کوێستان محمد.

11-د.پەریهان قوبلای.

12-عبدالرحمن حسین.

13-ئاشتی عزیز.
14-سەرهەنگ فرج.
15-د.ڕێباز فتاح.
16-نەسرین جمال.
17-ڤیان عبدالله.
18-عدنان عثمان.

ئەم پڕۆژەیە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، خۆی لە بیست و سێ ماددە ئەبینێتەوە، بە زمانی عەرەبی پێشکەش کراوە، ئەسبابی موجیبەی لەگەڵدانیە تکایە، ڕووبەڕووی لیژنەی پەیوەنداری بکەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئەم پڕۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی، لیژنەی ناوخۆ، لیژنەی مافی مرۆڤ، ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی دەکەین، ئێستا بۆ خاڵی پێنج لە بەرنامەی کار فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی پێنج لە بەرنامەی کاری ئەمڕۆ، بریتیە لە:
بابەت/پڕۆژە یاسای داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستانی عیراق.
کە لە شەست و نۆ ماددە خۆی ئەبینێت و بە زمانی عەرەبی پێشکەش کراوە، لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە.

1 - کاردۆ محمد پیرداود.
2 - کاروان صالح احمد.
3 - عدنان عثمان.
4 - عبدالله مەلا نوری.
5 - نەسرین جمال.
6 - پێشەوا تۆفیق.
7 - عقیمە نجم الدین.
8 - بورهان رشید.
9 - جعفر علی.
10 -شاهۆ سعید.
11 -د.زانا.

12 پەیام احمد.

تکایە رووبەڕووی لیژنەی پەیوەندیداری بکەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی یاسایی، ئەنجومەنی دادوەری، ئەنجومەنی وەزیرانیشی دەکەین، بۆ ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستانیش، ئێستا بۆ خاڵی شەش لە بەرنامەی کار.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی شەش لە بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان، بریتیە لە بەردەوام بوون لەسەر گفتوگۆ کردنی یاسای ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی، ئێمە دوای ئەوەی کە بە هەردوو لیژنە، لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی، ئەمڕۆ سەرتاسەر بەیانی کۆبوونەوەیەکی دوورو درێژ ئەنجامدرا، بە ئامادەبوونی ئەندامە بەڕێزەکانی هەردوو لیژنە، لەسەر زەوی ئەو موناقەشات و موقتەرەحاتانەی دوێنێ کرا، لەسەر شمول کردنی ئەم یاسایە، بەو کەسانەی هاووڵاتیانی کوردستان، کە زەرەرمەند بوون بە کاری سیاسی تاوانبار کراون، بەکاری سیاسی گیراون، بۆ ئەوەی ئەم یاسایە شمولیان بکات، ئێمە گەیشتینە نەتیجەیەك کە سیاغەیەکمان نووسی، ئەمەش سیاغەکەیە کە پێشکەشی بەڕێزتانی دەکەم، ئەو سیاغەیە ئیتیفاقی ئەندامانی هەردوو لیژنەی لەسەرە، کە ئەڵێ هەرکەسێ زیندان کراوە حەپس کراوە، ئیعتیقال کراوە، تەوقیف کراوە، حیجز کراوە، هاووڵاتیانی کوردستان لەسەر ئەسبابی سیاسی شمول دەکات بەم یاسایە، تکایە بیخەرە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاخیر سیاغە بخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یاسایە شمولی ئەو کەسانە ئەکات کە زیندان کراون و حەپس کراون، لە ئیعتیقال بوون، لە تەوقیف بوون، لە حیجز بوون، لە دانیشتوانی هەرێمی کوردستان لەبەر ئەسبابی سیاسی مەشمولن بە ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە عەرەبیش کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کل من حبس او سجن او اعتقل او اوقف او احتجز لاسباب سیاسیة من مواطني اقلیم کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەڕێینەوە ماددەی یەك کە ئێمە وەستابووین لەسەر دەنگدان، ئەو موفتەرەحەی کە ئێستا دەنگی لەسەر درا، دوای گفتوگۆی دوورو درێژی ئەندامە بەڕێزەکان و هەردوو لیژنە، کۆك بوون لەسەر ئەوەی کەوا ئەو کەسانەی لەسەر ئەو تاوانە سیاسیەش گیراون شمول کران، ئێستا دەنگمان لەسەریدا، پێویستە ئەو بڕگەیەی کە ئێستا ئیزافەمان کرد، بگوێزرێتەوە لەم ماددەیەوە بۆ ماددەی پێنج، بۆ ئەوەی لە ماددەی پێنج کە باس لەسەر ئەوە کراوە (تسري احكام هذا القانون) ئەوانە شمول بکرێن بەو هەق و ئیمتیازاتانە، لەبەر ئەوە ئەو گواستنەوەیە ئەبێ بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر تیکراری بکەوە ئەوە فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو موفتەرەحەی ئەو بڕگەیەی کە ئێستا ئێمە دەنگمان لەسەریدا، بەهۆی ئەوەی کەوا ئەوانە مەشمولن لەسەر تاوانی سیاسی سجن کراون، حوکم دراون، ئیعتیقال کراون، تەوقیف کراون، لە هاوولاَتیانی کوردستان مەشمولن بەحقوق و ئیمتیازاتی ئەم یاسایە، ئەوە لەسەر بڕگەی یەك گفتوگۆی لەسەر کرا، بڕگەی یەك تایبەتە بە تەعاریف، لەبەر ئەوە ئێستاکە کە دەنگی هێنا، پێویستە جەنابت بیخەیتە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی لە ماددەی یەکەوە بگوێزرێتەوە بۆ ماددەی پێنج.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، بەو شێوەیەی کە لیژنەی یاسایی داوای دەکەن، کە ئەو فەقەرەیە بگوێزرێتەوە بۆ ماددەی پێنج، لەوێ دابندرێت، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، چوار کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو بەردەوامبە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موفتەرەحێکی تر هەبوو، دەنگیشی لەسەر دراو دەنگی هێنا، بۆ ئەوەی کەوا ئەو کەسانەش مەشمول بن بە ئیمتیازاتی ئەم یاسایە، کە هەتا لە دوای ڕاپەڕینی ئازارەوە، گیراون هەتا ڕووخانی نیزامی عیراق، ئێمە لە لیژنەی یاسایی، لیژنەی دارایی، کۆك بووین لەسەر ئەوەی کە سیاغەکە بەم شێوەیە دابڕێژین، کە ئێستا پێشکەشی بەڕێزتانی دەکەم، ئەمە ڕەبتی بە فەقەرە چواری ماددەی یەکەوە هەیە،

چونکە ماددەی یەك، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، فەقەرە یەك، فەقەرە دوو، فەقەرە سێ دەنگی هێنا، لەسەر برگەی چوار ماینەوە، بەم شێوەیەی خوارەوە دارێژرایەوە:

السجين السياسى هو من حبس او سجن بسبب معارضته للانظمة المتعاقبة في العراق لغاية 2003/4/9، تاريخ سقوط النظام في العراق على الراى او المعتقد او الانتماء الوطنى او السياسى او تعاطفه مع المعارضة او مساعدته لها او مشاركته الحركة التحررية الكوردستانية وصدر قرار الحكم عليه من قبل احدى محاكم او السلطات تابعة للانظمة المذكورة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو شێوەیەی کە...، کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ دوو مەسەلەی تر خرایە دەنگدانەوە، چەند ئەندام پەرلەمانێك تەسنیەی لەسەری کرد، کە لەم ماددەیە جێگەی بۆ بکرێتەوە، ئەویش مەسەلەی پاشماوەکانی ئەوانەی کە کیمیا بارانی هەڵەبجە، ئیعتیقال کران و حیجز کران، چەند عەوائیلێك و چەند کەسێك، ئەوە یەك، دوو، ئەوانەی کە لە لایەن دوەلی ئیقلیمەوە کە لەسەر مەسەلەی قەومی و کوردایەتی و قەزایەی سیاسی و، دوەلی ئیقلیمی تێوە گلاوە، سێ، من پێمۆایە ئەگەر دوای 4/9 خەڵکی جێگە ناکۆکەکان، کەسی کورد، هاووڵاتی کوردی لە جێگە ناکۆکەکان، لە موسڵ لە کەرکووك، لە خانەقین ....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك حمە سعید موناقەشە تەواو بوو، نیزامی بفەرموو، شەرح نەماوە، ئەو نوقاتانە ئەخرێتە دەنگدانەوە، ئاخیر سیاغە بخوێنەرەوە بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدانەوە، فەرموو بەردەوامبە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رابعاً: السجين السياسى هو من حبس او سجين بسبب معارضه للانظمة متعاقبة في العراق لغاية 2003/4/9، تاريخ سقوط النظام في العراق على الراى او المعتقد او الانتماء الوطني او السياسى او تعاطفه مع المعارضة ومساعدته لها او مشاركته في الحركة التحررية الكوردستانية وصدر قرار حكم عليه من قبل احدى المحاكم او السلطات التابعة للانظمة المذكورة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، دوو کەس لەگەڵدانیە، برۆ بۆ ماددەکەی تر، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خامساً:

المعتقل السياسى كل من اعتقل او احتجز او اوقف دون صدور قرار حكم بذالك من قبل محكمة مختصة لنفس الاسباب الواردة في النقطة الرابعة من هذه المادة.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی كاك عمر كەرەمكە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاوالدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم مادده فەقەرەی پێنجەمەوە، لەگەڵ ئەو فەقەرەیەی كە بەڕێز كاك عمر خوێندیەوە، گواستمانەوە بۆ فەقەرەی پێنج، تناقضی هەیە، چونكە لێرە حەسرت كردووە لە ماددەی رابیعەن، ماددەی رابیعەنیش باسی ئەوانەیە كە لە ئەنزیمەی قەمعی و ئەوە وە هین بووە، كەواتە ئەمە تناقض لەگەڵ ئەو فەقەرەیەی كە نەقلمان كردبوو، دەكات، كە باسی هاووڵاتیانی كوردستان دەكات، ئەو ئیشكالە قانونیە چۆن چارەسەر دەكات؟.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هیچ تووشی تناقض نابین، ئەمە تەعاریفە، ماددەی پێنج كە دوایی دێینە سەری ئەڵێین (تسری احكام هذا القانون) یەعنی واتە بڕگەو ماددەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ ئەبێ بەسەر ئەم كەسانەی خوارەوە كە ئیتر ناویان ئەبەین لە چوار بڕگە جێگەمان كردۆتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان بەو شێوەیە كە خوێندرایەوە، كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، دوو بەڕێز لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، گشت ماددەكە كێ لەگەڵدایە بەو شێوەیەی كە خوێندرایەوە و دەنگتان بۆیدا؟، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، دوو كەس لەگەڵدانیە، ماددەی یەك بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، ئێستا بچۆ ماددەی پێنج فەرموو.

بەڕێز: د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حوكمەكانی ئەم یاسایە پیادە دەبێت بەسەر:

1-ئەوانەی بەگوێرەی ماددەی یەكەمی ئەم یاسایە لە هاووڵاتیانی هەرێم دیاریكراون.

2-ئەو حوكم دراو و گیراوە سیاسیانەی لە شاڵاوەكانی ئەنفال ڕزگاریان بووە لە حوكمەكانی یاسای ماف و ئیمتیازەكانی كەس و كاری شەهید و ئەنفالەكانی هەرێمی كوردستان-عیراق، ژمارە (11) ساڵی 2007 سوودمەند نەبوون.

3-ئەوانەی لە ناو زیندان و گرتووخانەكاندا لە دایك بوون لەكاتی گیرانی كەس و كاریاندا.

4-هەركەسێك بە هۆكاری سیاسی لە هەرێمدا بەند كرابێ یان زیندانی كرابێ، یان گیرابێ یان دەست بەسەر كرابێ.

ببوورە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەوە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی و دارایی بوو كە ئیتیفاقمان لەسەری كردبوو، ئەسلی ماددەكە تەنها ئەوەندەیە حوكمەكانی ئەم یاسایە بەسەر هەموو زیندانی و گیراوانی سیاسی پیادە دەبێ، بەگوێرەی ماددەی یەكەمی ئەم یاسایە لە هاووڵاتیانی هەرێم دیاری كراوە.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

المادة الخامسة:

تسری احكام هذا القانون على جميع السجناء والمعتقلين السياسين والذين تم تحديدهم بموجب المادة الاولى من هذا القانون من مواطني الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر كەرەمكە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامە بەڕێزكان، لەسەر ڕۆشنایی گفتوگۆكانی دوێنێ، ئەو بیروبۆچوونانەی كە ئەندامە بەڕێزەكان پێشكەشیان كرد، بە دوو فیئەی تر كە ئەم یاسایە بیگرێتەوە، یەكێك ئەو كەس و كارانەن كە لە شاڵاوەكانی ئەنفال گیرابوون و ڕزگاریان بووە، سوودمەند نەبوون لە یاسای شەهیدو ئەنفال، دووەم/ ئەو كەسانەی كە لە ناو موعتەقەل و سجنەكان لە دایك بوون، كە لەگەڵ كەس و كاری خۆیان بوون، بۆیە ئێمە لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی، ئەو ڕاو بیرو بۆچوونی ئەو بەڕێزانەمان بەهەند وەرگرت، پێشمان باش بوو بێتە ئەم ماددەیەوە، چونكە ئەم ماددەیە ئەسلی عینوانەكەی ئەوەیە كە ئەوانەی كە مەشمولن بە حوكمەكانی حەق و حقوقی ناو ئەم یاسایە، ئەم كەسانەی خوارەوە دەگرێتەوە، بۆیە ئێمە یاساكەمان بەم شێوەیەی خوارەوە داڕشت، ئەگەر بفەرمووی ئێمە موقتەرەحاتەكانی ئەو برادەرانەمان هەموو سیاغە كردۆتەوە، ئەو دوو فەقەرەیە باس بكەین و بیخوێنینەوە بۆ ئەندامە بەڕێزەكان، دواتر بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدانەوە، چونكە ئەوە لەسەر ڕۆشنایی ئەندامە بەڕێزەكان وەرگیراوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو بە عەرەبی و بە کوردی بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەبێت بەسەر:

1-ئەوانەی بەگوێرەی ماددەی یەکەمی ئەم یاسایە لە هاوولاتیانی هەرێم دیاریکراون.

2-ئەو حوکم دراو و گیراوە سیاسیانەی لە شالاوەکانی ئەنفال ڕزگاریان بووە و لە حوکمەکانی یاسای ماف و ئیمتیازەکانی کەس و کاری شەهید و ئەنفالەکانی هەرێمی کوردستان-عیراق، ژمارە (11) ساڵی 2007 سوودمەند نەبوون.

3-ئەوانەی لە ناو زیندان و گرتوخانەکاندا لە دایك بوون لەکاتی گیرانی کەس و کاریاندا.

4-هەرکەسێك بە هۆکاری سیاسی لە هەرێمدا بەند کرابێ یان زیندانی کرابێ، یان گیرابێ یان بەند کرابێ یان دەست بەسەر کرابێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە عەرەبیش بیخوێنەوە.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

تسري احكام هذا القانون على:

1- الذين تم تحديدهم بموجب المادة الاولى من هذا القانون من مواطني الاقليم.

2- المحكومين والمعتقلين السياسيين، الناجين من حملات الانفال والغير مستفيدين من قانون حقوق وامتيازات ذوي الشهداء والمؤنفلين لاقليم كوردستان - العراق رقم 11 لسنة 2007.

3- المولودين داخل السجون والمعتقلات اثناء اعتقالهم.

4- كل من حبس او سجن او اعتقل او اوقف او احتجز لاسباب سياسية من مواطني الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (4) کەس لەگەڵدا نییە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، تەواو، چوو، کاك کاردۆ تەواو، تەصویت کرا، تەصویت دوێنێ لەسەر مەبدەئەکە کرا، ئەوەتا پرۆتۆکۆل لە لای منە، حەز دەکەی ئێستا بۆتان ئەخوێنمەوە، ئێوە قەرار بوو صیاغەی بۆ بکەن، صیاغەکە بەو شکلە کراوە، بۆ دەنگت بۆ دا، چیتان دەوێ؟، بەردەوام بە کاکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

الحقوق والامتيازات

المادة السادسة:

يتمتع السجين والمعتقل السياسي بالحقوق والامتيازات الاتية:

1- تخصص قطعة ارض سكنية له بدون بدل ومنحة ومبلغ مساوي لمبلغ سلفة العقار لبناء وحدة سكنية.

2- تحتسب للموظف فترة السجن او الاعتقال، خدمة لاغراض العلاوة والترفيع والتقاعد، تصرف له بغض النظر عن عمر السجين او المعتقل، وقت الحكم عليه بالسجن او اعتقاله.

3- يصرف لمن يصادق على اضبارته من قبل اللجنة منحة تقاعدية شهرية، وفقا للضوابط والتعليمات التي تصدره مجلس الوزراء على ان لا تقل المنحة التي يتقاضاها، عن ما يتقاضاه اقرانهم في الحكومة الاتحادية.

4- تحتسب فترة السجن خدمة لمن يعين في الوظيفة ولم يكن سابقاً فيها.

5- قبوله في الدراسات الاولية والعليا، استثناءأ من شرط العمر.

6- تتحمل الحكومة نفقات دراسته او احد اولاده في الجامعات الحكومية والاهلية داخل الاقليم.

7- تتحمل الحكومة تكاليف معالجته في المستشفيات الحكومية داخل الاقليم.

8- منح السجين منحة الزواج وقدرها خمسة ملايين دينار ولمرة واحدة.

9- يتمتع السجين بالامتيازات والمنافع التي تمنحها الحكومة للشرائح الاخرى في المجتمع.

10- في حالة كونه موظفاً، يحق له الجمع بين المنحة التقاعدية وراتبه الوظيفي لمدة 10 سنوات تعويضاً له، وله الحق في اختيار ايهما افضل بانتهاء المدة المذكورة.

11- اعتبار اليوم السابع من شهر شباط من كل عام يوماً للسجناء او المعتقلين السياسين في الاقليم وهناك رأيأن حول الفقرة كما يلي:

الرأي الاول:

ويمثل الاكثرية، الغاء الفقرة كاملآ.

12- تتكفل الحكومية مصاريف سفره لمرة واحدة الى خارج الوطن ويمنح مبلغ خمسة ملايين دينار لسداد تكاليف السفرة.

13- تكريمه بمداليات تقديراً لتضحياته في سبيل الحركة التحررية الكوردستانية.

14- تنتقل حقوق وامتيازات المتوفين منهم الى ورثته الشرعيين الباقيين على قيد الحياة.

15- اعفاء السجين السياسي او المعتقل السياسي في حالة انجازه معاملة التسجيل العقاري للعقار الممنوح لهم او بناء الارض او معاملة القرض او المنحة المخصصة لهم من الرسوم والضرائب وفق احكام هذا القانون.

بەنیسبەت بڕگەی یازدەیەوە لە کۆبوونەوەی ئەمڕۆی بەیانیمانەوە بە ئامادە بوونی نوێنەرانی زیندانیە سیاسیەکان، خۆیان داوایان کرد کە (الیوم السابع من شهر شباط) دەربهێندرێ و ئیلغا بکرێ، ئەو فەقەرەیەی لێ هەڵبگیرێ، بە واتا فەقەرەی یازدە ئیلغا بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێوە ئەندامی پەرلەمانن، لیژنەی پسپۆرن، خۆتان تەحەکوم دەکەن، مەیخەنە سەر شانی ئەم و ئەوە، خۆتان رەئیتان چیە؟، رەئی ئێوەم ئەوێ، فەرموون.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

(ماف و دەسکەوتەکان)

ماددەی شەشەم:

زیندانی، یان گیراوی سیاسی ئەم ماف و دەسکەوتانەی دادێی دەبێت:

یەکەم: بێ بەرامبەر پارچەیەك زەویی نیشتەجێ بوونی بۆ تەرخان دەکرێت و بڕە پارەیەکی یەکسان بە قەرزی خانووبەرەشی پێ دەدرێت بۆ دروست کردنی یەکەیەکی نیشتەجێ بوون.

دووەم: بۆ فەرمانبەر ماوەی زیندانی، یان گیران بە راژە هەژمار دەکرێت بۆ مەبەستی سەرمووچەو بەرز کردنەوەو خانەنشینی و، بۆشی خەرج دەکرێت، بە چاوپۆشین لە تەمەنی زیندانی، یان گیراو لەکاتی حوکم دانیدا بە زیندانی، یان گیران.

سێیەم: ئەوەی دۆسیەکەی لە لایەن لیژنەکەوە ئەرێ دەکرێت، مینحەیەکی مانگانەی پێ دەدرێت بەپێی ئەو پرەنسیپ و رێنماییانەی ئەنجومەنی وەزیران دەریان دەکات، بە مەرجێك ئەو مینحەیەی وەری دەگرێت کەمتر نەبێت لەوەی هاوچەشنانی لە حکومەتی فیدراڵدا وەری دەگرن.

چوارەم: ماوەی زیندانی بە راژە هەژمار دەکرێت، بۆ ئەو کەسەی دانەمەزرا بێت و پێشتر لە وەزیفەدا نەبوو بێت.

پێنجەم: بەدەر لە مەرجی تەمەن لە خوێندنی بەرایی و باڵاشدا وەربگیرێت.

شەشەم: حکومەت خەرجیی خوێندنی خۆی، یان یەکێك لە منداڵەکانی لە زانکۆکانی حکومەت، یان ئەهلی لەنێو هەرێمدا دەگرێتە ئەستۆ.

حەوتەم: حکومەت خەرجیی چارەسەر کردنی لە نەخۆشخانەکانی حکومەت لەنێو هەرێمدا دەگرێتە ئەستۆ.

هەشتەم: پێدانی مینحەی هاوسەرگیری کە بڕەکەی (پێنج ملیۆن) دینارەو بۆ یەك جار.

نۆیەم: زیندانی لەو دەستکەوت و سوودانەش بەهرەمەند دەبێت، کە حکومەت بە توێژەکانی دیکەی کۆمەڵیان دەدات.

دەیەم: ئەگەر فەرمانبەر بوو مافی هەیە تا ماوەی دە ساڵ هەردوو مینحەی خانەنشینی و مووچەی فەرمانبەری وەربگرێت وەك قەرەبوویەك بۆی و لە پاش تەواو بوونی ئەو ماوەیەی باس کرا مافی هەیە کامیان باشترە هەڵیبژێرێت.

یازدەم: رۆژی (7) حەوتی مانگی شوباتی هەموو ساڵێك بکرێ بە رۆژی گیراوان و زیندانیانی سیاسی لە هەرێم. لەبارەی ئەم بڕگەیەشەوە دوو ڕا هەیە:

رای یەکەم کە هی زۆرینەیە: رەت کردنەوەی سەرلەبەری بڕگەکە.

رای دووەم: بنەچەی بڕگەکە وەك خۆی بمێنێتەوە.

دوازدەم: حکومەت خەرجیی یەك گەشت بۆ دەرەوەی وڵات بۆ زیندانی، یان گیراوی سیاسی دەگرێتە ئەستۆ و بڕی (5) پێنج ملیۆن دیناری بۆ دانی تێچووی گەشتەکە پێ دەدرێت.

سێزدەم: بە میدالیا رێزی لێ بگیرێت وەك پێزانینێك بۆ قوربانی دانی لە پێناو بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستاندا.

چواردەم: ماف و دەستکەوتەکانی ئەوانەی مردوون دەگوازرێتەوە بۆ واریسی شەرعی و ئەوانەی لە ژیاندا ماون.

پازدەم: زیندانیی سیاسی، یان گیراوی سیاسی لە حاڵەتی تەواو کردنی مامەڵەی تاپۆی خانووی کە پێیان بەخشراوە، یان بینا کردنی زەوی، یان مامەڵەی قەرز، یان مینحەی کە بۆیان تەرخان کراوە، لە رەسم و باج بە گوێرەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەبەخشرێن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش رەئیتان لەسەری.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەسەر هەموو بڕگەکانی کۆك بووین و موتەفیقین، تەنیا هەردوو لیژنە موتەفیقین لەسەر ئەوەی کەوا بڕگەی یازدەهەم لاببرێت، واتا رۆژی حەوتی شوبات (اليوم السابع من شهر شباط من كل عام يوماً للسجناء او المعتقلين السياسين)، ئەوەی لێ لابرێت، باقی تری هیچ کێشەو ئەشکالێکمان لەسەر نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ دەیەوێت لەسەر ماددەی شەش قسە بکات؟ ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت قسە بکەن، رێزداران (کاردۆ محمد، کوێستان محمد، هاژە سلیمان، بەفرین حسین، گوڵێزار قادر، خلیل عوسمان، سەرهەنگ فەرەج، سیوەیل عوسمان، کاوە محمد امین، سەوەر عبدالرحمن، سەردار رشید، سمیرە گۆران، سالار محمود، ژیان عمر شریف، نەسرین جمال، عەونی بەزاز، پەیمان عزالدین، عبدالرحمن حسین، ئاشتی عزیز، گۆران

ئازاد، گەشە دارا، فاضل بەشارەتی، ناسك تۆفیق، هاوڕاز خۆشناو، دكتۆر احمد وەرتی)، كەسی تر ماوە؟ دڵشاد شهاب، كەسی تر هەیە؟ فەرموو كاك كاردۆ.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەتایبەت لەسەر خاڵی یازدەم كە باس لە رۆژێك دەكات (7)ی شوبات، بەلای منەوە زۆر پێویستە رۆژێك هەبێت كە وەكو سینبولێك تەعبیر بكات، بەشێك لە روحیەتی موقاوەمەو زیندانی بوونی خەڵكی كورد لە سایەی ئەو نیزامانەدا لەبەر هۆكاری سیاسی، كاتێك لەسەر بیرو رای سیاسی دەگیرێت، بەلای منەوە ئەو رۆژە پرسیارم كرد، ئەو رۆژە پەیوەندی بە یەكگرتنی ئەو رێكخراوانەیە كە یەكیان گرتووە، بەس بەلای منەوە زەرورییە ئەو رۆژە هەبێت، بەڵام نەك (7)ی شوبات، ئەو رۆژانەی كە بەلای كورد لە زیندانی ئەهمیەتیان هەیە، بۆ نموونە لەیلا قاسم، خاڵە شهاب و هاوڕێیەكانی، یان ئەم چل منداڵەی كە لە سلێمانی منداڵ بوون و تەمەنیان زیاد كراو ئیعدام كران، ئەم رۆژە بكەینە گیرانیان، بكەینە رۆژی زیندانیانی سیاسی، یەعنی جۆرێك لە سینبولی و پیرۆزی بدەین بە مقاوەمەتی كورد، بەتایبەتی پەیوەندی بە زیندانی و گرتن و ئازاردانی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار كوێستان محمد كەرەم بكە.

بەڕێز كوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەمان رەئی كاك كاردۆم هەیە، كە رۆژێك هەبێت، بەڵام ئەو رۆژە پشووی رەسمی نەبێت، رۆژێك بێت وەك یاد كردنەوە بۆ خۆڕاگری و سەربەرزی ئەو زیندانیانە، بەڵام منیش هەمان رەئیم هەیە، یەعنی یەكگرتنی ئەو رێكخراوانە، یەعنی هیچ هینێك نییە بۆ ئەو زیندانیانە، بەڵام ئەگەر ئەو حاڵەتانەی كاك كاردۆ باسی كرد، یەكێك لەو حاڵەتانە، حاڵەتێكی دیكە، ئەو رۆژە، كە رۆژێكە بۆ ئێمە، بۆ كورد، مانایەكی گرنگی هەیە، یەكێك لەو رۆژانە بكرێت بە رۆژی زیندانی سیاسی، نەك یەكگرتنی رێكخراوەكان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار هاژە كەرەم بكە.

بەڕێز هاژە سلێمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەر دەربارەی بڕگەی یازدە هەمان تێبینی ئەوەم هەیە، كە بۆ (7)ی شوبات دەست نیشان كراوە بە رۆژێك ببێت بە رۆژی زیندانیانی سیاسی؟ دەبێت ئەو رۆژەی دەست نیشان دەكرێت، بەڕاستی رەمزێك بێت، بۆ ئەوەی كە زیندانیانی سیاسی لەو رۆژەدا ئایا بە كۆمەڵ زیندانی كراون، یان هەر شتێك؟ بۆیە

گرنگە رۆژێك هەبێت و دەست نیشان بكرێت، بەڵام بۆ (7)ی شوبات؟ دەربارەی خاڵی چواردەم، ماف و دەستكەوتەكانی ئەوانەی مردوون دەگوازرێتەوە بۆ واریسی شەرعی و ئەوانەی لە ژیاندا ماون. من پرسیاری ئەوەم هەیە، ئایا هەموو ئەو ماف و دەستكەوتانە دەگوازرێتەوە؟ چونكە بەڕاستی ئەگەر هەموو ئەو ماف و دەستكەوتانەی كە لەو ماددەیەدا هاتووە، كێشەیەكی زۆر دروست دەكات، بۆ نموونە لێرە هاتووە پێدانی مینحەی هاوسەری، ئەگەر ئەو كەسە چوار منداڵی هەبوو، خۆ بە هەر چوارەكەی نادرێت، نازانم بۆ كامە دەست نیشان دەكرێت؟ یان مەسەلەی سەفرەكە، بە هەموو واریسەكان دەدرێت؟ بەڕاستی ئەوە لێرە كێشە دروست دەكات، بۆیە وا پێویست دەكات، كە لە بڕگەی چواردەم بە تەحدید دەست نیشان بكرێت، ئایا ئەو ماف و دەستكەوتانە هەمووی دەگوازرێتەوە بۆ واریسی شەرعی، یان هەندێك لەوانەی كە لە ماددەكەدا هاتوون؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار بەفرین حسین كەرەم بكە.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە زیندانیانی سیاسی، یان راگیراوانی سیاسی سەردەمی بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی كوردستان نموونەی بەرخوردان و قوربانیدانی میللەتی كوردە، بۆیە هەر شتێكیان بۆ بكرێت هێشتا هەر كەمەو شیاو و شایستەی ژیانێكی ئارزوومەندانەن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، دیارە لە بڕگەی دووەم و لە بڕگەی چوارەمدا ئاماژە كراوە بە خزمەت كردنی ماوەی گیرانی زیندانی سیاسی، یان گیراوی سیاسی بە راژە بۆی حیساب دەكرێت، چ فەرمانبەر بوو بێت، چ دانەمەزراو بێت، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، دیارە ئەو سەردەم زۆربەی ئەو كەسانەی كە دەگیران، یان سجن دەكران و دەخرانە نێو زیندانیەكانی رژێمە یەك لە دوای یەكەكانەوە، گەنجانێك بوون هێشتا خوێندكاری ناوەندییەكان بوون، دوو، سێی ناوەندی بوون لە خوێندن دادەبڕان، بۆیە ئەوانە بێ بەش دەبوون لە خوێندن، دەكرێت ئەمانەش حیسابێكیان بۆ بكرێت، چونكە لە ئەنجامی زیندانی كردن، یان گیران و دەست بەسەركردنیان بواری خوێندنیان نەماوە، چۆن دەڵێی بواری خوێندنەكەیان لە دەست داوە، بۆیە پێویستە ئەوانەش ئەگەر ئارەزوومەندن جارێكی تر بخوێننەوە، حكومەتی هەرێم پاڵپشت و پشتیوان بێت لە دابین كردنی كورسی خوێندن بۆ ئەو كەسانەی دەیانەوێت بخوێنن.

لە بڕگەی حەوتەمیش باس لە چارەسەر كردنی زیندانی سیاسی، یان گیراوی سیاسی دەكات، كە حكومەتی هەرێم بڕە پارەكەی بۆ دابین دەكات لە نەخۆشخانەكان لەناو هەرێمدا، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، دیارە زۆرێك لەو زیندانیانەی سیاسی، زۆرێك لە گیراوانی سیاسی، لەوانەیە لە ئەنجامی تووشی ئەشكەنجەدان و عەزابی نێو زیندانیان بەشێك لە جەستەكانیان زیانێكی زۆری تەندروستیان بۆ مابێتەوە، ئێستاش بە دەستیەوە دەناڵێنن، پێویستیان بەوە هەیە چارەسەر بكرێن لە دەرەوەی هەرێم، لە دەرەوەی عێراقیش،

بۆیە دەبێت حکومەتی هەرێم هاوکار بێت لە ناردنە دەرەوەیان بۆ چارەسەر کردنی نەخۆشیەکانیان، نەك تەنها لە نەخۆشخانەکانی هەرێم، یانیش دەکرێت لە بڕی ئەوەی کە حکومەتی هەرێم خەرجی گەشت کردنیان بۆ دەرەوە رێك بخات، دەتوانرێت لە بڕی ئەوە ئەو کەسانەی کە نەخۆشن و پێویستیان بەچارەسەر کردنی لە دەرەوەی وڵات هەیە بنێردرێنە دەرەوە بۆ چارەسەر کردن.

بڕگەی یازدەش کە باس لە دیاری کردنی رۆژی گیراوان و زیندانیانی سیاسی دەکات بە بڕوای من ئەو رۆژە دیاری نەکرێت باشە، لەبەر ئەوە رۆژ زۆر زۆرە، ئەگەر ئێمە گرتنی کەسێك، یان سیاسی، یان ناودارێکی کورد دابنێین بە رۆژی گیراوان و زیندانیانی سیاسی، دیارە ئێمە غەدر لە کۆمەڵێکی تر دەکەین، بۆیە پێم باشە ئەو رۆژە دیاری نەکرێت، باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار گوڵیزار قادر کەرەم بکە.

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی شەشەم بڕگەی یازدەم لەگەڵ رەئی یەکەمدام، کە پێویست ناکات ئەم بڕگەیە لێرەدا بمێنێت، من پێشنیار دەکەم ئەم بڕگەیە ئیلغا بکرێت.

لە بڕگەی چواردەم/ ماف و دەستکەوتی ئەوانەی مردوون دەگوازرێتەوە بۆ کەسوکاریان، من پێم باشە ئەو ماف و دەستکەوتانەی پێیان دراوە، لێرەدا تەنها لە مینحەدا بێت، چونکە کە کاتێك بۆ خۆی نەماوە، پێویست ناکات ئەو هەمووە بدرێت بە کەسوکاریان، من پێم باشە وەکو مینحە بۆ کەسوکاریان ببڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار خەلیل عوسمان کەرەم بکە.

بەڕێز خلیل عثمان حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە برادەران قسەکانی منیان کرد، بەتایبەتی لە ماددەی حەوتەم، من پێموایە هەروەکو هاوکارم بەفرین خان گوتی، بەشێکیان لەوانەیە تووشی نەخۆشی بووین هەر لە نەخۆشخانەکانی هەرێم مەعالەجە نەکرێن، دەرەوەشی تێ بکرێت، بەڵام بەڕاستی لە موقابیلدا خاڵی دوازدە ئەو سەفەرە پێموایە زیادە لەجیاتیدا ئەمە لێرە زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی نەخۆشخانەی دەرەوە، ئەوانەی لە دەرەوە چارەسەر بکرێن، پشتگیری لە پێشنیارەکەی هاژە خانیش دەکەم بەڕاستی، ئایا ئەم وەرسەیە لەوانەیە وەرەسە دوایی کێشەی کۆمەڵایەتیش بکەوێتەوە، کاتێك بۆ خۆی نەما بێت، ئەمە تەحویل دەبێت بۆ وەرەسە، من پێموایە ئەمەش حاڵەتێکەو چارەسەری بکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سەرهەنگ کەرەم بکە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەمڕۆ ڕۆژێکی گرنگە، چونکە بەم یاسایە دەتوانین بەشێك لە موعاناتی زیندانیانی سیاسی بەڕاستی تەعویز بکەینەوە، من لەسەر ماددەی شەشەم بەڕاستی لەسەر دوو بڕگە تێبینیم هەیە، بڕگەی یەکەمیان/ مەسەلەی تەخصیص کردنی پارچەیەکی ئەرزە، کە بەڕاستی من پێم باشە ئیزافە بکرێت، کە ئەگەر ئەو کەسە پێشتر سوودمەند بوو بێت بە هەر شێوەیەك، قەت ئەم پارچە زەویە وەرنەگرێت، چونکە ئێمە ئێستا لە هەرێمی کوردستان هەموو لایەك ئاگادارن کە موشکیلەی زۆری زەوی و زارو بێ جێگەیی بۆ خەڵك هەیە، بۆ ئەوەی ئەمە زیادەڕۆیی تیایە، هەست دەکەم ئێمە لێرە تەقەشوف بکەین و دەست پێوە بگرین، بۆ ئەوەی هەموو خەڵك ئیستیفادەی لێ بکات، ئەگەر پێشتر سوومەند بووبا، زیندانیە سیاسیەکە لێرە سوودمەند دەبێت، زۆر ئاساییە.

بڕگەی چوارەم، مەسەلەی سجن کردنەکەی بە خزمەت بۆ حیساب بکرێت، ئەگەر دوای ئەوە لە وەزیفە تەعین بوو، ئەمەش هەر زیادەڕۆیی تیایە، بە ڕەئی من ئەگەر ئەو کەسە خۆی لە وەزیفە بێت، مودەی سجنەکەی بە خزمەت بۆ حیساب بکرێت زۆر ئاساییە، ئەمە شتێکی تەبیعیە، بەڵام ئەگەر لە دوای دەرکردنی ئەم یاسایە بچێتە وەزیفەوەو هەموو ئەو ساڵانەی لە سجن بووە بە خزمەت بۆی حیساب بکرێت، پێموایە ئەمەش زیادەڕۆیی تیایەو من داوا دەکەم ئەم دوو بڕگەیەش لابدرێت، بڕگەی یەکەم ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێت، کە ئەگەر سوودمەند بێت نەیگرێتەوە، بڕگەی چوارەمیش لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عوسمان کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت عەرەبیەکەی (ثامناً/ منح السجين منحة الزواج وقدرها خمسة ملايين دينار ولمرة واحدة)، حەقە ئەوەی بۆ زیاد بکەین (اذا كان عازباً)، ئەدی ئەگەر ژنی هەبێت؟ بیدەیتێ، دووبارە دەبێتەوە، واتا دووبارە ببێتە دوو ژن، نەخێر، (اذا كان عازباً)، ئەگەر خێزانی نییە، یان ئەگەر شووی نەکردووە، ئەوە شتێکی ترە، بەس ئەگەر بڵێی (لمرة واحدة)، پێشتر وەری نەگرتووە، ئێستاش وەربگرێت، دەکاتە دووەم ژن..........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لە جێگای خۆتان قسە مەکەن، ڕجائەن، فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەفو، بەنیسبەت بڕگەی (الحادیة عشرة)، تەبعەن من پێشنیار دەکەم بڵێم لەگەڵ ڕەئی یەکەمم لابدرێت، چونکە ئەو ڕۆژەی کە ئەو کۆمەڵانەی یەکتریان گرتۆتەوە ناکات، ئەگەر مێژوویەکی با بڵێین یەکەم جار کێ گیراوە، کێ زیندانی کراوە؟ یان بە کۆمەڵ گیراون و زیندانی کراون، ئەگەر ئەو ڕۆژە بکرێتە ڕۆژی زیندانیان پێم باشترە.

بەنیسبەت (14- تنتقل حقوق وامتیازات)، وابزانم لێرە حقوق نەما (وامتیازات المتوفین منهم الی ورثته الشرعیین الباقیین علی الحیاة) نییە (الباقیین في الحیاة)، بەنیسبەت کوردیەکەش یەک دەستەواژە هەیە، بەنیسبەت کوردیەکەی لە نۆیەم دەڵێت زیندانی لەو دەستکەوت و سوودمەندانەش بەهرەمەند دەبێت، بەهرەمەند واتا بڵێی شتێکی زیرەك بێت، ئەگەر لێی بەهرەمەند بێت، ئەگەر ئەوەی بکەینە زیندانی لەو دەستکەوتانە سوودمەند دەبێت، نەك بەهرەمەند دەبێت، ئەگەر تەماشای صیاغەکەی بکەنەوە بەڕێزان ئەندامانی لیژنە، چونکە بەهرەمەند وابزانم بۆ کەسێکە کە زیرەك بێت و لێوەشاوە بێت، بەس بۆ ئەوە نییە کە یەکێك ئیستیفادەی لێ دەکات و سوودمەند دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کاوە محمد کەرەم بکە.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر لە بڕگەی هەشتەم پێدانی مینحەی هاوسەرگیرییە، کە بڕەکەی پێنج ملیۆن دینارەو بۆ یەك جار، ئەوە زیاتر روون کردنەوەی دەوێت، مەسەلەن هەیە زیندانی سیاسی بووە ژن و منداڵی هەبووە، زیندانیش کراوە، ئایا ئەویش دەگرێتەوە، یان نا؟ روون کردنەوەی زیاتری دەوێت، چونکە لێرەدا موتەکامیل نییە، زۆر وازیح نەکراوە بۆ یەك جار وەردەگرێت، ئایا ئەوانەی کە لەمەودوا زەواج دەکەن وەکو ئەوەی کە مینحەی زەواج، سولفەی زەواج بۆ منداڵانی شەهید لە بودجە پەسند کرا هەروەکو ئەوان دەبێت، یاخود هەر ئەوانەی کە زەواجیشیان کردووە پێشتریش و لەمەودواش زەواج دەکەن دەیانگرێتەوە؟ ئەوە لێرە زیاتر روون کردنەوەی دەوێت، هەروەها پشتگیری ڕەئیەکەی هاژە خان و کاك خەلیل دەکەم، ئەوەش دوایێ فیعلەن وەکو وەرەسەو مینحە زەواجە ئیمتیازێکە بۆ واریسەکە دەمێنێتەوە، بۆ منداڵەکانی دەمێنێتەوە، ئەوەش کێشە دروست دەکات بۆ کچ و کوڕی زیندانیانی سیاسیەکە ئەگەر لە ژیانیاندا نەما بێت. خاڵێکی تر، (پازدەم: زیندانی سیاسی، یان گیراوی سیاسی)، ئەوە خۆی دووبارەیە بە قەناعەتی من لە ماددەی شەشەم لە دێری یەکەم زیندانی سیاسی، یان گیراوی سیاسی ئەم ماف و دەستکەوتانەی تێدا دەبێت، خۆی ئەوە باس کراوە، باس کردن و دووبارە بڕگەکە ڕەکیك دەکات، ئەگەر لابدرێت پێم باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دکتۆر سەوەر کەرەم بکە.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەگەڵ ئەوەدام کەوا هەرچی ئیمتیازاتی باشە بۆ زیندانیانی سیاسی بێ، لەبەر ئەوەی لە ڕۆژگارێکدا قوربانیان داوەو موستەحەقی ئەوەن، بەڵام لێرەدا هەست دەکەم ئەو ماددەیە روون نییە، پێویستە لە یاساشدا ناکرێت بەو جۆرە مەتاتیەتە بێت، بۆ ئەوەی روونتر بێت، هەم ئەوان ماف و دەستکەوتەکانی خۆیان دەست بکەوێت، هەم بگونجێت لەگەڵ بارودۆخی کوردستاندا، بۆیە تکا دەکەم ئەو سەرنجانەی دەریدەبڕم لەبەرچاو بگیرێت. یەك/ سەبارەت بە خاڵی یەکەم لەو ماددەیەدا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، کە دەڵێت پارچە زەوییەك بێت بەبێ بەرامبەر بۆ نیشتەجێ تەرخان بکرێت، ئایا ئەو پارچە زەویە تەرخان بکرێت، کە دەڵێت بێ بەرامبەر، مەبەست چیە تیایدا؟ ئایا مینحەیە؟ ئایا کەسێك ئەگەر بێتو جارێکی تر زەوی وەرگرتبێت و سوودمەند بێت، دەتوانێت لەوێش سوودمەند بێتەوە؟ ئایا ئەمە پێچەوانەی هەندێ یاسای تر نییە؟ چونکە تیایدا نەهاتووە بڵێ مینحەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لەوەی کە لەلای حکومەت هاتووە بە مینحە هاتووە، بەڵام لێرەدا لە عەرەبیەکەش نەنووسراوە مینحە، ئەمە پێویستی بە روون کردنەوە هەیە، ئەمە خاڵێك. خاڵێکی دووەمیان/ ئەو برە پارەیەی کە دەڵێت بە قەرد پێشینەی خانووبەرە، ئەو برەی بۆ دەست نیشان بکرێت، ئایا ئەو دەتوانێت پێشینەی خانووبەرە وەربگرێت، ئەمەش وەربگرێت؟ ئەگەر پێشینەی خانووبەرە وەردەگرێت، ئەمە چۆن وەردەگرێت؟ ئەی ئەگەر ئەمە وەردەگرێت، ئەمەش دەداتەوە؟ قەرزە، یان قەرز نییە؟ ئەم خاڵەیان روون نییەو پێویستە ئەمە دیار بێت.سەبارەت بە خاڵی دووەم، کە دەڵێت بۆ فەرمانبەر ماوەی زیندانی، یان گیران بە راژە ئەژمار دەکرێت، دوێنێ کاك دڵشادیش باسی شتێکی کردو ورووژاندنی، بەڕێزانی تریش پشتگیریان لێ کرد، ئایا ئەو کەسەی لە زینداندا لە دایك بوو بێت، لە دوای ئەوەی کە دادەمەزرێت، ئەو فەترەیەی بۆ بە خزمەت حیساب دەکرێت؟ ئەمەش یەکێك لە خاڵەکانە، کە دیار بێت. سەبارەت بە خاڵی سێیەم، کە دەڵێت سەبارەت بەو مینحە مانگانەیە دەست نیشان دەکرێت، ئایا ئەو مینحەیە کەوا دەست نیشان کراوە چەندەو چۆنە؟ ئایا ئێمە لێرەدا تووشی ئیشکالێك نابین؟ دووبارەی دەکەمەوە هەرچی ئیمتیازاتی باشە بۆ زیندانیانی سیاسی هەبێت، بەڵام لێردا پێموایە ئەمە لە ئیمتیازاتی شەهیدان زیاتر دەبێت، ئەگەر بێتو زیاتر بێت، کەسوکاری شەهیدان لەبەر ئەوەی شەهیدەکە گیانی لە دەستداوە هەست بە غوبنێك دەکەن، بۆیە لێرەدا دەکرێت ئێمە هەر لە دوای ئەم یاسایەوە، ئەگەر بەو شێوەیە بێت، پێویستە ئەو پرۆژە یاسایە، ئەو یاسای ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان هەموار بکرێتەوە.

سەبارەت بە خاڵی حەوتەم، دەڵێت حکومەت خەرجی چارەسەر کردن لە نەخۆشخانەکانی حکومەت لەنێو هەرێمدا دەگرێتە ئەستۆ، من پێموایە خەرجی چارەسەر کردنی نەخۆشخانە حکومیەکان زۆر ئاساییە، ئەوەندەش نییە، بۆ هەموو هاوولاَتیەکیش هەیە، ئەمە پێویستە لە نەخۆشخانە ئەهلیەکاندا بێ، لێرەدا ئەمە خاڵێکدا زیاد بکرێت بۆ زیندانیانی سیاسی، کەوا ئەو خەرجیە بگرێتە ئەستۆ.

سەبارەت بە خاڵی هەشتەم، پێدانی مینحەی هاوسەرگیری، ئەمەش لە پرۆژەکەی حکومەتدا هاتبوو، خۆی لە خۆیدا سێ ملیۆن بوو، لێرەدا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دیارە تەرحیان کردووە، کردوویانە بە پێنج ملیۆن دینار، ئەمەش ئیلتیزاماتێکی مالییە، ئەمە یەك لە شتەکان بوو، کەوا گوتمان پێویستە لەبەرچاو بگیرێت، ئایا دەتوانێت ئەویش وەربگرێت و ئەمەشیان وەربگرێت؟ سەبارەت بە خاڵی نۆیەم، ئایا ئەمە بمبوورە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، یەك خاڵی گرنگ هەیە، سەبارەت بە خاڵی یازدەم ئەوەی کەوا ئەم رۆژە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەم رۆژە زۆر گرنگە کەوا هەبێت، بەڵام من پشتگیری رەئیەکەی کاك کاردۆ دەکەم، کە دەڵێت رۆژێك بێت، ئێمە کۆمەڵێك رۆژمان هەیە، بۆ نموونە رۆژی چوار ئەفسەرەکە، کەوا زیندانی کراون و ئیعدام دەکرێن، بۆ نموونە، ئەگەر بمانەوێت بۆ یەکەم رۆژ بگەڕێینەوە، یان یەکەم زیندانی ئەگەر بەدوای دابچین گرتنی شێخ مەحمودە، کاتێك کەوا دەستگیر دەکرێت، بۆ نموونە گرتنی خاڵە شەهاب و هاوڕێیەکانی، مەنعە تەجەولی سلێمانی کەوا خەڵك زۆر گیراوە، ئەمە بکرێت.

دوا خاڵم، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە هەندێك یاسای ترمان دەرکردووە، بەتایبەت بۆ مەسەلەی سولفەی زەواج و سولفەی عەقار، ئەوانە پلە تایبەتەکان ناگرێتەوە...............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خەلاس، تەواو، بەڕێز، ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ کێ حەپس بووە، زۆر کەس لە قیادییەکانی ئێمەی مێژوویی زیندان بوونە، زنجیر لە پایان بووە، لە شێخ عبدالسلامەوە بگرە، بارزانی بگرە، شێخ مەحمودی حەفید بگرە، هەزاران کوڕو کچی کوردی بێ سەرو شوێن، جنودی مەجهولن، بۆیە ئەگەر شتێك وەکو سینبولێك بێت، شمولی هەموویان بکات، زۆر باشە، رێزدار سەردار رشید کەرەم بکە.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، ئیمتیازات، دیارە زیندانیانی سیاسی ئەو تێکۆشەرانە بوون، کە بەگشت ئەو واقیعە سیاسیەی سەردەمی دیکتاتۆریەت و داگیرکاریدا موقاوەمەی سەرسەختانەیان کرد لە زیندانەکانداو، سووکایەتی بە خۆیان و کەسوکاریان لە رۆژانی مواجەهەدا، زۆرێك لەم ئیمتیازاتانە بەڕاستی کە لەم بڕگەیەدا هاتووە بۆ هەموو هاوولاتیەك هەندێکی دابین کراوە، ئیمتیاز ئەوەیە بەڕاستی تۆ قەرەبووی دەکەیتەوە، ناکرێت بڵێی ئەمە جارێك پێشتر سوودمەند بووە، نابێت بیدرێتێ، چونکە ئەمە قەرەبوویەکە بۆی دەکەیتەوە، وەك دەزانین یاسای ژمارە (4)ی ساڵی 2006ی عێراق هەموو ماف و ئیمتیازاتێکی زۆر لەمە زیاتر بەڕاستی بۆ زیندانی سیاسی عێراق دابین کردووە، کە زیندانی سیاسی ئێمە لەگەڵ رێزمان بۆ ئەوانیش مەعلوم بووە کێ بوون، کە بە گژ دیکتاتۆریەت و بە گژ هێزێکدا چووە، کە هەموو دنیایی لەپشت بوو، لەبەر ئەوە حەقی رەوای خۆیانە ئەو ئیمتیازاتانەیان پێ بدرێت بە زیادەوە، من لەگەڵ ئەوەدام هیچ بڕگەو بابەتێك لەو ئیمتیازاتانە لا نەبرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سمیره گۆران کەرەم بکە.

بەڕێز سمیره عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە باسی ئیمتیازات بکەین و بەراوردی بکەینەوە لەگەڵ عێراق، ئێمە زۆر مەغدورین لەگەڵ ئەوان، بۆ نموونە، ماددەی وەکو لە پەرلەمانی عیراق پەسند کراوە، سەبارەت بە زیندانە سیاسیەکان، لێرەش پێویستە پەسند بکرێت، بەڵام ئەوان لەو کاتە حیسابیان کردووە کە زیندانی سیاسی ساڵی 1968، کە نیزامی بەعس هاتۆتە سەر حوکم، بەڵام ئێمە لە ساڵی 1961 شۆڕشی کوردی ئەیلولمان دەستی پێ کردووە، بۆ لەو کاتەوە زیندانی سیاسیەکانمان حیساب نەکەین، بۆ نموونە ئەگەر باسی راتب بکەین، مینحەکان، ئەگەر بەراورد بکەینەوە لەگەڵ عیراق دا، زیندانی سیاسی عیراق لە (2008/2/1) وەکو مینحە مانگانە بڕی (500) هەزار دیناریان وەرگرتووە، بەڵام زیندانی سیاسی کورد لە (2009/7/1) تەنها (390) هەزار دیناریان وەرگرتووە، تا (2011/3/1)، لە (2011/3/1) تا ئێستا بۆتە (450) هەزار، ئەگەر بەراورد بکەینەوە هاووڵاتیەکی عەرەب تا ئێستا (19) ملیۆن دیناری وەکو مینحە مانگانە وەریان گرتووە، بەڵام زیندانی سیاسی کورد تەنها (9) ملیۆن و (520) هەزار دیناری وەرگرتووە، واتا هەر زیندانییە سیاسییەکی کورد (9) ملیۆن و (480) هەزار دینار پارەیان لە هاووڵاتیانی عەرەب کەمتر وەرگرتووە، هەموو ماف و ئیمتیازاتەکانی تریشیان هەیە، زۆر زیاتریشیان هەیە، هەتا سەفەریش بۆ دەرەوەی وڵات و نەخۆشییان بۆ دەرەوەی وڵات و مافی حەج و ئەو شتانەشیان هەیە، بەڵام بۆ ڕۆژەکە، من لەگەڵ ئەوە نیم ڕۆژەکە دیاری بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز سالار محمود، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا بۆ ئەم خولە و بۆ موناقەشەکردنی ئەم بابەتە کە توێژێکی گرنگ و هەستیار و تێکۆشەرن کە لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی خەڵکی کوردستان دا لەو ئازادی یە بەدی هاتووە، بەشێکی باشی پشکی شێر و سەروەریان بەردەکەوێ، خۆشبەختانە ئێمە ئێستا لەو قۆناغە قسە لەسەر ماف و ئیمتیازات و ئەو دەستکەوتانە دەکەین، بەداخەوە بەشێك لەو تێکۆشەرانە سەریان نایەوە بە بێ ئەوەی بگەنە ئەو ڕۆژگارە، خۆیان و خانەوادەیان سوودمەند بن یان بەهرەمەند بن لەم ماف و ئیمتیازاتانەی کە ئەمڕۆ ئێمە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، بەڵام بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە دەبێ واقعیانە بیر بکەینەوە، تەماشای هەموو ئەو توێژانە بکەین کە لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان هەم بەشداریان کردووە، هەم قوربانیان داوە، هەروەها سەهمیان هەبووە لەو مەسیرەیەدا، ئایا بە بەراوردکردنی شەهید پێشمەرگەی دێرین، بە تێکۆشەرە دێرینەکان ئەم ئیمتیازاتانە بەراورد بەو یاسایانەی کەوا دەرکراوە، دەبێ لە ڕاستی دا

جۆرێك له عەدالەتی تێدابێ، له ئەساسی یاساكانیشمان بۆ چەسپاندنی عەدالەتی كۆمەلایەتی و وەك یەكی بێ له نێوان هاوولاتیانی كوردستان دا، چونكه كه ئێمه قسه لەسەر ڕۆژگاری دەسەلاتی ڕژێمه دكتاتۆرییەكان دەكەین، ئەوانەشی كه زیندانی نەبوون، ئەوانەشی هاوولاتی ئەو ولاته بوون بەشێك لەو میحنەتانەیان چەشتووه، هەر یەكه به جۆرێك، هەر یەكه به شێوازێك، بەلام من ڕام وایه دەبوو لێژنەی یاسایی زۆر وردتر لەسەر ئەم (15) خالەی كه به ئیمتیاز بۆ ئەو بەڕێزانه دەستنیشان كراوه، ڕەئی خۆی بوتایه، به پێی ئەوەی ئیمكانه به بەراورد بەو یاسایانەشی كه دەرچوێندراوه، لەو ڕوانگەیەوە من دەستخۆشی دەكەم كه كۆمەلێ بڕگەی گرنگ چەسپێندراوه، بەلام به تایبەتی لەسەر مەسەلەی بەخشینی ئەو بەڕێزانەی كه سوودمەند دەبن له مەسەلەی ئەرز، له بینا كردن، له خانوو و ئەوانه، له ڕەسم و باج، ئەوە له چوارچێوەی عەدالەت دەچێته دەرەوە، دەكرێ له مەجالەكانی تردا تەعویز بكرێنەوە، ئەوەی پەیوەندی به پێشینەی خانوو و بەرەوە هەیه له ڕاستی دا ڕوون بكرێتەوە، هیچ هاوولاتییەكی هەرێمی كوردستان به مینحه وەری ناگرێ، ئەو توێژه بۆ به تەنیا؟ زەوییان دەدرێتێ مەسەلەیەكی ئاسایی یە، كۆمەلێ ئیمتیازاتی تر، مەدالیا یەكێكه له مەسەله گرنگەكان، دەستنیشان كردنی ڕۆژی زیندانیانی سیاسی له كوردستان دا، لەو مێژووەدا كه ئاماژەی پێ دەكرێ، مەسەلەیەكی زۆر زۆر گرنگه، من لەگەڵ ئەو بۆچوونەم كه قسه لەسەر ئەوە دەكات ئێمه به تەحدید سالی 1963 به دوا كه هاته سەر دەسەلاتی ڕژێمی بەعس حیساب بكەین بەدەر لەوەی یاسای ژمارە (4)ی سالی 2006ی دەزگای زیندانه سیاسیەكان هاتووه، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ژیان عمر، فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

له ڕاستی دا ئێمه وەكو برای بەڕێزم كاك سالار وتی هەر شتێ بكەین بۆ ئەو زیندانه سیاسیانه ناگاته یەك شەویان، شەوێكی تاریكی ژووره ئینفیرادییەكان كه بەسەریان بردووه، من لەگەڵ ئەوەم و پشتگیری كاك سالار دەكەم، بەلام من وا بۆی دەچم هەموو شتێ له دونیادا ئەوە بەسەری دا تەتبیق دەبێ كه دەڵێ/ (الحي قبل الميت)، بەلام بەسەر شەهید دا تەتبیق ناكرێ، لەبەر ئەوەی تاكو ئێستاش شەهیدی سلێمانی و كەركووك و گەرمیان ئەرزی وەرنەگرتووه، تاكو ئێستا منالی شەهید كرێچی یە، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەمه هەموو شتێك بكرێ بۆ ئەوان، بەلام دەبێ بۆ ئەوانیش چاوێ بخشێندرێتەوە بەو یاسایه، تاكو كەی شەهید ئەرز وەرنەگرێ؟ ئەوە ئێمه بیست ساله ئازاد بووین، بووین به حكومەت، بەلام تاكو ئێستا شەهیدمان ئەرز وەرنەگرێ؟ من لەسەر ئەوە ڕەخنەیەكم هەیه، بۆ نموونه كه دەلێم/ لەگەڵ شەهید دا، له بڕگەی پێنجەم كه دەڵێ بەدەر له مەرجی تەمەن له خوێندنی بەرایی و بالاش دا وەربگیرێ، شەشەم كه دەڵێ حكومەت خەرجی خوێندنی خۆی یان یەكێك له منالەكانی له زانكۆكانی حكومەت یان ئەهلی له ناو

هەرێم بگرێتە ئەستۆ، شەهید نیوەی وەردەگرێ، منالَی شەهید نیوە وەردەگرێ، بەلاَم بۆ ئەو گوتراوە بە کاملی، من لەگەلّ ئەوە نیم کە ڕۆژ دیاری بکرێ، چونکە ئەگەر ڕۆژ دیاری بکەین بەعزێ خەلَکمان لێ عاجز دەبێ، موشکیلەیەکمان بۆ دروست دەبێ، لە ماددەی (12) کە دەلّێ حکومەت خەرجی یان گەشت بۆ دەرەوەی ولاَت، گەشتی چی؟ ئەگەر لە زیندان دا بریندار بووە، نەخۆشە ئەوە عادی یە بینێرێ بۆ دەرەوە، بەلاَم بۆ گەشت ئەوە موشکیلەیەك دروست دەکات، چونکە دەبێت پێشمەرگە و شەهیدیشمان لە یاد نەچێ، نابێ ئیمتیازی ئەوان لەوان زیاتر بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز نەسرین جەمال، فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی (6) من لەسەر بڕگەی دووەم دوای ئەوە چەند بڕگەیەکی تر، لە بڕگەی دووەم دا باسی فەرمانبەرێك هات، ئەو ماوەی زیندانی کە کاتێك فەرمانبەر بووە لە زیندان بووە، بە خزمەت بۆی حیساب بکرێ، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێستا زیندانە سیاسییەکانی ئێمە بە ئەوانەی کە فەرمانبەر بوون، سالێك بە دوو سالّ بۆیان حیساب دەکرێ، یەعنی موزاعەفە ئەو خزمەتەی کە بۆیان حیساب دەکرێ، بەلاَم ئەگەر بێیتە سەر بڕگەی چوار دەلّێ بە یەك سالّ بۆیان حیساب دەکرێ، ئەوە ناعەدالەتییەك لەو دوو بڕگەیە هەیە، لەبەر ئەوەی هەر هەمان زیندان بووە کە دوو کەسی تیایە زیندانی کراوە، ئەوەیان لەبەر ئەوەی فەرمانبەر بووە، ئەوەیان لەبەر ئەوەی فەرمانبەر نەبووە گیراون، ئەمیان بە دوو سالّ بۆی حیساب دەکرێ، ئەویان بە یەك سالّ بۆی حیساب دەکرێ، لەوێ دا لەوانەیە ئەو زیندانە هەست بە غوبن بکات کە لە دوایی دا تەعین دەبێت و بە یەك سالّ بۆی حیساب دەکرێ، لە هەمان کاتیش دا ئەو زیندانی یە سیاسییانەی کە ئێستا بە خزمەت بۆیان حیسابە، ئەو مودەیەی کە بە خزمەت بۆیان حیسابە لە تەقاعودیان لێ دەبڕێ، باشە ئەم زیندانی یە سیاسییەی کە فەرمانبەر بووە، بەلاَم سجن بووە بە دوو سالّ بۆی حیساب کراوە، ئەوەشی کە لە دوایی دا تەعین دەبێت و بە یەك سالّ بۆی حیساب دەکرێ، چۆن دەبێ تەقاعودی لێ ببڕێ؟ کاتێك حەقە تەقاعودی لێ ببڕێ، کاتێك کە دەگەڕێتەوە سەر کارەکەی خۆی، یاخود کاتێ کە دەچێتە دەوام، دوای ئەوە لە خزمەتەکەی تەقاعودی ببڕن، ئێستا حالیەن ئەوەی کە تەعین دەبێ، ئەو مودەیەی کە بۆی حیساب دەکرێ تەقاعودی لێ دەبڕن، ئەوەشی کە فەرمانبەر بووە و گەڕاوەتەوە، ئەو فەترەی کە بە دوو سالّ بۆی حیسابە تەقاعودی لێ دەبڕن، ئەوە ناعەدالەتییەك لە بڕگەی دووەم و لە بڕگەی چوارەم دا هەیە، لێرە زیندانی سیاسی لە خالّی (11) هەر چ ڕۆژێك دابنرێ بەڕاستی نازانی چ ڕۆژێ دابنێی لەو

کوردستانە بکرێ بە ڕۆژی زیندانی سیاسی، من هەست دەکەم زیندانی سیاسی زۆر لەوە گەورەترە کە تۆ ڕۆژێك دابنێی یادی بکرێتەوە، زیندانی سیاسی دەبێ ئاوها بێت ڕوو بکاتە هەر چ بەرپرسێك، هەر چ دائیرەیەك، هەر چ شوێنێك بەڕێزەوە ڕێزی لێ بگیرێت، خەڵك ئیحتیرامی بۆ دابنێ، نەك ئەوەی تەنها ڕۆژێك کە یادی بکرێتەوە، خاڵی (12) ئا لێرە ئەم خاڵی دوازدەهەمە حکومەت خەرجی یەك گەشت بۆ دەرەوەی وڵات بۆ زیندانی یان گیراوی سیاسی دەگرێتە ئەستۆ، لە دوای ئەوە ئایا زیندانێکی سیاسی ئەگەر سەردانێکی دەرەوەی وڵات بکات، من تەصەور ناکەم بە پێنج ملیۆن کیفایەتی بێت، کە دەڵێ دەگرێتە ئەستۆ، بە دوای ئەوە (و) دێتە بەینەوە، دەڵێ/ بڕی پێنج ملیۆن دینار بۆ دانی تێچووی گەشتەکەی پێ دەدرێ، یان دەبێ بڵێ/ بیگرێتە ئەستۆ، ئەو کاتە کە گرتی یە ئەستۆ حکومەت، چەندێك مەصاریفی هەبوو ئەو زیندانە سیاسی یە دەبێ بۆی صەرف بکرێ، یان دەبێ بڵێت/ بە بڕی پێنج ملیۆن دینار هاوکاری دەکرێ، یەعنی ئەو دوو جوملەیە دەبێ بکرێ بە یەك جوملە و تەحدید بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عەونی بەزاز، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە بڕگەی (11) لە ماددەی (6) ئیلغا بکرێ، هەروەها قسەکانم لەلایەن ڕێزدار سەرهەنگ و سیوەیل خان کرا، دووبارەیان ناکەمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز پەیمان عزالدین، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا دوو تێبینیم لەسەر کۆی ماددەکە هەیە، تێبینییەکانیشم پشتگیری کردنە لە ڕاکەی کاك سالار مەحمود، ئەوەی کە پێویستە ئێمە لە کۆی ئەم ماددەیە موراعاتی ئەوە بکەین کە ناعەدالەتی لە نێوان زیندانی سیاسی و لە نێوان شەهید و کەس و کاری شەهید دا دروست نەبێ، چونکە ڕاستە زیندانیانی سیاسی بە شەهیدی زیندوو ناو دەبرێن، بەڵام لانی کەم هەم خۆیان، هەم کەس و کاریان فرسەتی ئەوەیان هەبوو کە ئەو کەسەیان بە زیندوویێتی بێتە دەرەوە و لەگەڵی بژین، کە ئەم فورسەتە بۆ شەهیدان و کەس و کاری شەهیدان نەماوە، بۆیە لانی کەم ئەو عەدالەتە ڕابگرین، تێبینی دووەمم لەسەر کۆی ماددەکە ئەوەیە کە ئەو خاڵانەی پەیوەندی بە ئیمتیازاتی خودی زیندانییەکەوە هەیە کە زۆرترین موعانات ئەو چەشتوویەتی لە زیندان دا، قسەی لەسەر بکرێ و بمێنێتەوە، ئەوانەی کە پەیوەندی بەوەوە نیە، پەیوەندی بە کەسێکی ترەوە هەیە لە خێزانەکەدا، بەڕاستی حەقە قسە لەسەر ئەوە بکرێ کە لابرێ،

چونکە زیندانی سیاسی فەرقی هەیە لە شەهید، لەبەر ئەوەی ئەو باوکی نەماوە، حەقی ئەوەی نەماوە کە جارێکی تر باوکی ببینێتەوە، سوودمەند بێ ماددیەن و مەعنەویەن لە باوکی، لەسەر مادده بە مادده ئەوەی خاڵی یەکەم کە پەیوەندی بە زەوییەوە هەیە، دەبێ ئێمە بۆ ئەوە بگەڕێینەوە سەر دوو خاڵ، یەکەمیان سەر فەلسەفەی دابەش کردنی زەوی لە هەرێمی کوردستان دا، ئەگەر فەلسەفەکە لەوەدایە کە هەر هاووڵاتییەکی ئەم هەرێمە یەکەیەکی نیشتەجێبوونی هەبێ، دەبێ لەوەدا و بە پشت بەستن بەوەی کە لە دیوێکی ترەوە ئێمە بگەڕێینەوە بۆ یاسای ژمارە (4)ی عیراق کە زەوی تیایە بۆ زیندانی سیاسی، ئایا پێشتر وەکو هەرێمی کوردستان زیندانیانی سیاسی لە عیراق زەوییان وەرگرتووە؟ بۆ جاری دووەم لێی سوودمەند بوون، ئەم دوو خاڵە یەکلایی بکرێتەوە، چونکە لە هەرێمی کوردستان دا بەشێکی زۆری زیندانیانی سیاسی سوودمەند بوون لە زەوی، لێرەوە دەبێ ئێمە با بڵێین دژ بە یەکی، هەم لە نێوان فەلسەفەی دابەش کردنی زەوی، هەم لە نێوان ئەم یاسایەوە و ئەو یاسایەی لە عیراق دا دەرچووە دروست نەبێ، لە خاڵی چوارەم کە باسی ئەوە دەکات من پێم ئاساییە یە کە ئەو کەسەی کە بۆخۆی موەزەف بووە، فەرمانبەر بووە و گیراوە، ئەو مودەیەی بە خزمەت بۆ حیساب بکرێ، بەڵام لە ڕاستی دا زۆر نامەنتیقی و زۆر نا قانونی یە، زیندانێکی سیاسی کە لەبنەچەدا دانەمەزرابێ، لە دوای ئەوەی کە دادەمەزرێ، ڕەنگە بیست ساڵ بەسەر زیندانییەکەی دا تێپەڕێ بێت، ئەوەشی بە خزمەت بۆ حیساب بکرێ، کە ئەوە پێموابێ زۆر نامەنتیقی و ناقانونیشە کە من ڕام وایە ئەو خاڵە لابیرێ، دواتر لە دوای چوارەم ئەوەی کە شەشەم کە نەفەقاتی یەکێك لە مناڵەکانی، یەعنی ئێمە بیرمان نەچێ ئێمە زۆرجار کەوتووینەتە خەیاڵێك کە پێمانوایە زیندانیانی سیاسی هەمووی دوێنێ بەربوون، مناڵەکانیان هەموویان لە خوار (18) ساڵەوەیە، یەعنی ئەوە تۆزێك دوورە لە ڕاستی یەوە، بۆیە حەقە ئەوەی کە ڕەبتی بە کەس و کاریانەوە هەیە، من پێشنیازی ئەوە دەکەم کە لابیرێ، لەسەر هەشتەم مینحەی زەواج بۆ خۆی هەیە، پێنج ملیۆنیشە، لێرە ئێمە دەقیقەن مەبەستمان چی یە؟ یەعنی ئەگەر ئەو ژنی نەهێنابێ، ژن بێنێ، لە سولفەی ئیعتیادیش وەربگرێت و ئەوەش هەر وەربگرێ، یان چی؟ چونکە ئەوە وازح نیە ئەم خاڵە کە مەفرووزە جگە لەوەی کە زۆرینەی زیندانیانی سیاسی ئەوانەن کە ژنیان هێناوە، لەوەش دا تەحدید نەکراوە، کەواتە بۆ جاری دووەمیشی هەر واردە کە بۆی صەرف بکرێت، لە خاڵی (11) من هەر لەگەڵ ئەوەدام لابرێ، چونکە زیندانی سیاسی حاڵەتێك نیە وەکو ئەنفال، یان وەکو کیمیابارانی هەڵەبجە یەك ڕۆژ ڕوویدابێت، حاڵەتێکە بەردەوامی هەیە، بۆیە ناکرێ ڕۆژی بۆ تەحدید بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز عبدالرحمن حسین، فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من پشتگیری هەموو ئەو بڕگانە دەکەم کە لە ماددەی شەشەم دا هاتووە، چونکە ئەگەر ئێمە بێین سەیری بکەین بڵێین بۆ بەرامبەری شەهید وایە و بۆ شەهید کەمترە و با بۆ شەهیدیش زیاد بکەین، ئەوەی پێمان بکرێ بۆ شەهید بکەین، ئەوە مافێکی ئەوەیان پێ بدەین، من پێموایە هێشتا کەمیشە، چەند پێمان بکرێ پێی بدەین، چونکە ئەوەحەقی خۆیەتی، ئەگەر ڕۆژێك یەکێك لە زیندان بێ، ڕۆژێك یەکێك حیسابی خۆی بکات لە زیندان چەند موعاناتی هەبوو، چەند ناخۆش بوو ئەو کاتە بیر دەکات ئەوە مافێکی خۆیەتی کە سەرەتایەکە پێی بدەین، ئەوەندە دڵی خۆش دەکەین بەرامبەری ڕۆژێکی نیە لە زیندان بێ، بۆیە من پشتگیری هەموو بڕگەکان دەکەم، بەڵام لە بڕگەی (11) کە دەڵێ ڕۆژی (7)ی مانگی شوبات بکرێ بە ڕۆژێکی سیمبول، ڕۆژی گیراوان و زیندانە سیاسییەکان، بەڕاستی ناکرێ ئەو ڕۆژە دەبێ نەبێ، دەبێ لابچێ، بەڵام ئەگەر ئێمە بمانەوێ سیمبولێك دابنێین، ڕۆژێك دیاری بکەین، من پێشنیاری هەموو ڕۆژێکمان هەیە، زۆر کەسمان هەیە، زۆر سیمبولمان هەیە، زۆر خەڵکێکی هێژا و بە هەموو شێوەیەکی ڕێك و پێك گیراون و سجن کراون، ئیعدام کراون لەلایەن حکومەتی بەعس، بەڵام ئێستا من پێموایە لەیلا قاسم و هەڤاڵەکانی بخەینە ئەو ڕۆژەی کە لەیلا قاسم و هەڤاڵەکانی گیران، بخەینە ئەو ڕۆژە کە ببێتە سیمبولێك بۆ ئەو گیراو و زیندانە سیاسییانە، چونکە ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی بەڕاستی کچ نەبوو لەو ڕۆژە کە ئەو موعاناتەی هەبێ یان ئەو هیممەت و ئەو مەوقیفەی هەبێ کە بەرامبەری حکومەتێکی ئاوا لە کولیە، لە جامیعە مەوقیفێکی وا دەربڕێ بڵێ من تەنزیمێکی سیاسیمە بۆ کورد خزمەتی بکەم، لەوێ بیگرن و زیندانیشی بکەن، لە مەوقیفی خۆیشی تەنازولی نەکردبێ، من پێموایە ئەو ڕۆژە بکرێت بە سیمبولێك و بۆ ڕۆژی زیندانی سیاسیان بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ئاشتی عزیز، فەرمووو.

بەڕێز ئاشتی عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێکڕا دەمەوێ لەسەر کۆی پرۆژەکە، ئەوەی کە دیدە، یەعنی ئەو دیدگایەی کە دروستی دەکات، بە تایبەت ئەم ماددەیە، ئەگەر موقارەنەی بکەین بەو ئیمتیازاتانەی لە دەرەوەی قانون لە هەرێمی کوردستان دا دەدرێ بە کۆمەڵێك توێژ، بە کۆمەڵێ کەس، بەڕاستی ئەم ئیمتیازە کەمە، کێشەکە ئەوەیە کە ئێمە موقارەنەی بکەین بەو ئیمتیازە زۆرەی کە لە ناو هەرێم دا تەخشان و پەخشان دەکرێ، بەڵام ئەگەر موقارەنەی بکەین بەو ئیمتیازاتانەی کە لە قانون، لە چوارچێوەی قانون دا دراوە بە مامۆستا، بە خێزانی شەهیدان، بە کۆمەڵێك توێژی تر، بەڕاستی ئەم ئیمتیازاتانە عەدالەت پێکناهێنێ، بە پێچەوانەوە کۆمەڵێك ناعەدالەتی کە لەوانەیە کێشەمان بۆ دروست بکات، بۆیە دەبێ ئێمە بەڕاستی وەکو موشەریع بە ئەمانەتەوە بە بڕوای من لە چوارچێوەی یاسادا ئەگەر بمانەوێ وەکو تەشریع ئیمتیازات تەحدید بکەین، ئەم ئیمتیازاتانە زۆر زۆرە، پێویستە چاوی پێدا بخشێنرێتەوە، بەشێکیش لەم ئیمتیازاتانە دەبوایە بە

تەعلیمات دەربچووبایە، ئەم صەلاحیەتەمان جێ هێشتبایە لە دوای قەراری ئەو لیجنەیە کە موکەلەفە بەوەی کێ شموولی ئەم ئیمتیازاتانە دەکەن؟ لەوانەیە ژمارەی مەشمولین ئەوەندە زۆر بێ ، ئەم زۆری ئەم ئیمتیازاتانەی کێشەیەکی گەورە لە هەرێم دا دروست بکات، سەرەتا ئەگەر خاڵی یەکەمی ماددەی شەشەم، من تەئیدی ڕایەکەی کا سەرهەنگ دەکەم، ئەوە مەرجێکی لەگەڵ دا دابنرێ کە ئەو کەسە پێشتر سوودمەند نەبووبێ، خاڵی چوارەم/ تەئیدی ئەوە دەکەم ئەم بڕگەیە بە تەواوەتی لابرێ، چونکە ئێمە خۆمان ئیش لەسەر ئەوە دەکەین کە موەزەف و بەتاڵەی موقەنەعە نەمێنێ، خەڵك ناچار نەکرێ کە شوێنەکانی پێ پڕ بکرێتەوە، کە ئەوە دەفعێکی بۆ دروست دەکات کە ئەو کەسە بچێتە یەکێك لە فەرمانگەکانەوە، ئەگەر ئیختیصاصیشی زەروور نەبێ، لەبەر ئەوەی کە ئەم خزمەتەی بۆ حیساب دەبێ ناچار دەبێ کە خۆی تەعین بکات، سەبارەت بە خاڵی (11) لەگەڵ ئەو ڕایەم کە ڕۆژێك تەحدید نەکرێ، چونکە خۆی تەحدید کردنی ڕۆژ لە ڕووی یادکردنەوە (2) مەبدەئی سەرەکی هەیە، یان بۆ خاتری ئەوەیە کە ئەوە وەکو دەستکەوتێك ئەو یادە لە نیشتیمانێك دا، لە هەرێمێك دا دەستکەوتێکی تیا ئینجاز بووە، ئەم ڕۆژە دادەنرێ بۆ یادکردنەوەی ئەو دەستکەوتە، کە ڕۆژی زیندانی سیاسی ئەم حاڵەتە نیە، حاڵەتی دووەمیان یان بۆ ئەوەیە کە لەم ڕۆژەدا ڕووداوێك ڕوویداوە بە مەبەستی قەلاچۆکردن و بنبڕکردنی ئەم ڕووداوە ڕۆژێك دادەنرێ بۆ یاد کردنەوە، کە ئەوە زیندانی سیاسی حاڵەتێکی بەردەوامە، هەموو ئەنزیمەیەك بە بەردەوامی ئەگەری هەیە کە زیندانی سیاسی هەبێ، یەعنی ناکرێ ئەو ساڵ لە یادەکەدا بەشدار بێ، ساڵێکی تر ئەو زیندانیە سیاسییە خۆی لە سجن دا بێت، یەعنی ئەوە حاڵەتێکی زۆر زۆر ناسروشتی دروست دەکات، بۆیە من بڕوام وایە کە ئەم ڕۆژە لابرێ، حاڵەتێکی زیاتر عەمەلی یە، سەبارەت بە خاڵی (11) تەئیدی بیرۆکەکەی پەیمان خان دەکەم، سەبارەت بە خاڵی (13) ئەوەی کە دەڵێ/ (تكريماً بميداليات تقديراً لتضحياته في سبيل الحركة التحررية)، ئەگەر ئێمە بە نیەت و بە ئیرادەی ماددەی یەکەم بێ کە ئەوانەی لە هەرێمیش دا، لە شەڕی ناوخۆدا ئەم صیاغەیە ئەوانیش بگرێتەوە، لەوانەیە حەرەکەی تەحەرووری کوردستانی ئەوان نەگرێتەوە، بۆیە پێویستە وشەی موعتەقەدات، چونکە دەکرێ لەسەر عەقیدەی ئەو کەسە، یان ڕەئی جیاواز، یان لە هەندێك ململانێ دا، لەبەر ئەوە بە تەنها حەرەکەی تەحەرووری ئەوانە ناگرێتەوە، بۆ ئەوەی تەواوەن هاوڕا بێ لەگەڵ خاڵی یەکەم دا، سەبارەت بە خاڵی (14) کە دەڵێ/ (تنتقل حقوق و إمتيازات المتوفين منهم إلى ورثته)، باشە ئەوانە کام لە ئیمتیازاتەکان؟ تەحدید نەکراوە، ئایا سولفەی زەواجەکەیە؟ زەوییەکەیە؟ چی یە؟ یان تێکڕا هەموو ئیمتیازاتەکان نەقل دەبێ؟ پێویستە ئەوەش تەحدید بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گۆران ئازاد، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من پشتیوانی لە قسەکانی هاوڕێم کاك سالار و خاتوو پەیمان دەکەم، دیارە ئێمە مەبەستمان لەو یاسایە بەڕاستی کە ماددەکانی کە لەم فەصلەدا دادەڕێژینەوە دەبێ مەسەلەی بەدیهێنانی عەدالەتمان لەبەرچاو بێ، پێموایە ئەو خیلافەی کە لێرەدا لە نێوانمان دروست بووە لەگەڵ بڕگە و ماددەکان ئەوەیە ئێمە ئێستا ساڵی 1992 نیە ئەم یاسایە دادەڕێژین، واتا هەر ئەو کاتە نیە کە حکومەت ڕووخاوە و ماف و ئیمتیاز بە زیندانیانی سیاسی دەدەین، ئەوەی ئێستا لە عیراق کراوە دوای سقوطی نیزامی صەدام، ئەم یاسایە دەرچووە کە خەڵکەکە تازە ڕزگاری بووە لە زیندان دا، بۆیە ئەو ماف و ئیمتیازانەی پێ دراوە، بەڵام لە هەرێمی کوردستان وا ساڵی (2011)یە کە بە دەیەها جۆر لەوانەیە تەعویز بۆ زیندانیانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان کرابێتەوە، تازە ئێمە هاتووینە لەوەی عیراق باسی زیندانی یە سیاسییەکان و مافەکان دەکەین، لەو جیاوازی نێوان ساڵەدا بۆتە هۆی ئەوەی کەوا هەندێك بڕگەی تیابێ کە ئەگەر تیاشی بێ لەوانەیە نەتوانن لێی سوودمەند بن و، لەسەر مەسەلەی عەدالەتدا ئێمە کاتێك موناقەشەی مینحەی زیندانیانی سیاسیمان دەکرد موبەریری حکومەت بە بەردەوام ئەوە بوو کە (10) هەزار دینار بۆیە کەمتر دەدات بە زیندانیانی سیاسی بۆ ئەوەی نەگاتە ئاستی ئیمتیازاتی شەهید، مووچەکەی شەهید، بەڵام بە دیوێکی تردا لێرە دەبینین حکومەت لەو ئیمتیازانەدا پێش کەوتۆتەوە، بۆیە من بۆ گەورەیی خەباتی زیندانیانی سیاسی پشتگیری ئەوە دەکەم زیندانیانی سیاسی مینحەیان پێ بدرێ، خوێندنیان بۆ تەواو بکرێ کار ئاسانییان بۆ بکرێ، ماوەی زیندانیانیان بە خزمەت بۆ هەژمار بکرێ، مەدالیای ڕێزلێنانیان پێ بدرێ، کارئاسانیان بۆ بکرێ بۆ خوێندن، لە باج دا ببەخشرێن، بەڵام چەند خاڵێکی تر هەیە پێویستە قەیدی لەسەر دابندرێ لە ناویان، لەوانە مەسەلەی زەوی بە مەرجی سوودمەند بوون بن، خەرجی چارەسەر کردن بە هۆی نەخۆشی بوو، ئەگەر بە هۆی زیندانی کردنەوە تووشی ببوو، چەند بڕگەیەك لابچێ، یەعنی مینحەی زەواج لابچێ، چونکە لە یەك لە خاڵەکان دا وەك هەر هاووڵاتییەکی تر سوودمەند دەبێت لە وەرگرتنی سولفەی زەواج، مەسەلەی گەشت ڕوون نیە ئەگەر ئەوە لە بەدیلی ئەو حەجە داندرابێت لە قانونی عیراق دا، ئەوە شتێکە و ئەگەر هەر گەشتەکەی لێرە داندرابێ، بەڕاستی لێرەدا یان وازح بکرێ، یان گەشتێك بەو شێوەیە وازح نیە، ئەو خاڵەی کە ماف و ئیمتیاز بۆ کەس و کاری دەگوازرێتەوە ڕوون بکرێتەوە هەروەك باسیان کرد، لەگەڵ ئەوەش نیم ڕۆژێك دیاری بکرێ بۆ یادکردنەوەی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز گەشە دارا، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە گشتی دیارە یاساکە وەکو هاوڕێکانم وتیان، زیندانیانی سیاسی شەهیدی زیندوون، ئێمە ئەگەر هەر ئیمتیازێکیان بۆ دەستەبەر بکەین پێموانیە زۆر بێ، بەڵام بە کۆی گشتی ئەگەر سەیری یاساکە بکەین و

بەراوردێكی بكەین لەگەڵ یاسای ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان سەیر دەكەین جۆرێك لە ناعەدالەتی دروست دەكات، لەبەر ئەوە لێرەوە ئێمە دەبێ كار بۆ ئەوە بكەین كە ئەو یاسایەش هەموار بكرێ، سەبارەت بە برگەی یەكەم بە پێدانی پارچە زەوییەك منیش لەگەڵ هاوڕێكانم، لەگەڵ ئەوەدام كە بە مەرجێك سوودمەند نەبووبێ، بەڕاستی لە كاتێك دا دەبینی زیندانێكی سیاسی مامۆستایە، وەكو مەوقیعە وەزیفییەكەی سوودمەند بووە، پارچە زەوییەكی وەرگرتووە، زیندانێكی سیاسی تر لە كارێكی ڕەسمی نیە و زەوی وەرنەگرتووە، لێرەدا ناعەدالەتی لە بەینی دوو زیندانی سیاسیش دا دروست دەكات، بێ لەوەی كە وەك وتمان كەس و كاری شەهیدانیش، پێدانی مینحەی هاوسەری كە بڕەكەی پێنج ملیۆن دینارە بۆ یەك جار، وابزانم پەیمان خان باسی كرد كە زۆربەی زیندانیانی سیاسی زەواجیان كردووە، لەبەر ئەوە پێموایە ئەگەر ئەو مەرجە دابنێین لە كاتی وەرگرتنی سلفەكە زەواجەكە قائیم نەبێ، كاتی ژن هێنانە، یاخود شووكردنە، بە نیسبەت دیاری كردنی ڕۆژەكەوە منیش هاوڕام لەگەڵ هاوڕێكانم كە باسی ئەوەیان كرد پێویستە ئەو ڕۆژە پەیوەندی بە ڕۆژێك لەو ڕۆژانەوە هەبێ كە سەروەری بۆ نەتەوەكەمان بەدی هێناوە، نەك ڕۆژی یەكگرتنەوەی ئەو كۆمەڵەیە، وەكو ئێمە پرسیارمان كرد كە ئەو (7)ی مانگە بۆ ئەوە دانراوە، سەبارەت بەو سەفەرە من پێموایە سەفەر بۆ حاڵەتێكی (إضطرار)ی بێ، بۆ پێویستی ئەو زیندانی یە سیاسی یە بێ، نەك هەر سەفەرێكی گەشت و گوزاری بێ، بۆ نموونە بە هۆی چارەسەری تەندروستی یەوە ڕەوانەی دەرەوەی وڵات بكرێ كە نەخۆشییەكەشی بە هۆی زیندانی كردنەوە تووشی بووبێ، واتا عیلاقەیەكی سەبەبی هەبێ لە نێوان نەخۆشییەكەشی و زیندانی كردنەكەدا، خاڵێكی تر/ ئەگەر پێویستە زیاد بكرێ لەم ماددەیەدا پلە تایبەتەكان ئیستیسنا بكرێن لەم ماف و ئیمتیازاتانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز فازل بەشارەتی، فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ هیچ كام لە خاڵەكانی ئەم ماددەیە موخالیف نیم بەڕاستی، زۆریش بە باشی دەزانم هەموو خەڵكە خەباتگێڕەكانی هەرێمی كوردستان و هەموو چین و توێژەكانی هەرێمی كوردستان ئومێد دەكەم لەم جۆرە پرۆژەی بۆ دەربكرێ، بە هەقیشی دەزانم و ئەو ڕۆژەشی پێموایە خەباتیشمان بۆ ئەو ڕۆژە كردووە، وەكو ئەو هاوڕێیانەم باسیان كرد، ئەوەی كە لەلای من جێگەی تێبینی یە بەڕاستی ئەو ئیمتیازاتانەی لێرە بۆ زیندانیانی سیاسی دروست كراوە، بە بڕوای من ئێمە دەخاتە بەردەم بەرپرسیارێتی تری گەورە لە ناو خەڵكە خەباتگێڕەكانی خۆمان، چونكە زۆرباش دەزانم، هەمووشمان پێمانوایە كەس و كارمان تووشی ئەو عەزابی سجن و گیران و تەعزیبە بووە، بەشێك لە ئازارەكانمان چەشتووە، ئەگەر بە سۆزی كەسایەتیش یان بە سۆزی هاوپەیمانێتی بێت، بەس بەڕاستی ئەوانەی كە تووشی ئەم عەزاب و دەرد و زەجرە بوون، دەبێ ئاوڕێك لەو پێشمەرگە و خەباتگێڕانەش بدرێتەوە كە (30) ساڵ پێشمەرگەی

سەردەمی شاخ بووە، ئەم ئیمتیازتانەی بۆ دیاری نەکراوە، ئێمە ئەوە چەند ساڵە باس لە مووچە، یەعنی مووچە شتێکی، زۆر حەقێکی ڕەوای خۆیەتی، هەتاوەکو ئێستا ئەو گرفتەمان بۆ چارەسەر نەکراوە کە باسی مووچەی پێشمەرگە دەکات، بۆیە من ئومێد دەکەم قسەکەشم وا وەرنەگیرێ کە من دژی ئەم ئیمتیازاتانەم، بەڵام دەبێ ئاگامان لەوە بێ کە بەرپرسیارێتی ترمان بۆ دروست دەبێ لەبەردەم ئەم ئیمتیازاتانەی کە بۆ زیندانی سیاسی دروست کراوە، تەئیدی هەر هەمووی دەکەم، هەر لە هەمان مادده لە خاڵی (6) بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، باسی ئەندامێك لە خێزانی ئەو گیراوە سیاسی یە دەکات کە مەصرفی خوێندنی پێ بدرێ، هەرچەندە خوشکی بەڕێزم باسیان کرد، بەڵام لێرە دیاری نەکردووە شێوەی هاوکارییەکەی چۆنە، لە خاڵێکی تری دا باس دەکات لە ناو هەرێم، بەڵکە ئەم کەسە کەسێکی بەهرەمەند بێ و پێویست بێ بنێردرێت بۆ دەرەوەی وڵات، لە وڵاتێکی ئەوروپی بخوێنێ کە سوودمەند بێ بۆ ئەم وڵاتە، لەبەر ئەوە داواکارم و پێشنیاریش دەکەم ئەو خاڵەی بۆ ئیزافە بکرێ ئەو لایەنە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز ناسك توفیق، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من سەرەتا باس لە ناونیشانی ئەو بەشە دەکەم کە ناومان ناوە ماف و دەستکەوتەکان، لەبەر ئەوەی یاساکە گۆڕا بوو بە ئیمتیازات، بکرێ بە ئیمتیازات، ئەوە یەك، دوو، کاتێ کە دەڵێی زیندان یان گیراوی سیاسی ئەم ماف و دەستکەوت، دەبێ بڵێی ئەم ئیمتیازاتانەی هەیە، لە خاڵی سێهەم دا دەڵێ/ ئەوەی دۆسیەکەی لەلایەن لێژنەکەوە ئەرێ دەکرێ، مینحەیەکی دەدرێتێ، ئەوە دەبێ هەر لە ئەوەڵەوە بینووسی، چونکە هەر لە ئەوەڵەوە پێویست دەکات بڵێی ئەوەی ئەگەر لێژنەی یاسایی ئەم سەرنجە بە هەند وەرگرێ، چونکە دیارە تەنها بۆ مینحەکە نیە، هەر لە ئەوەڵەوە دەبێ دۆسیەکەی ئەرێ بکرێ، لەبەر ئەوە دەبێ لە سەرەتای ماددەکە بنووسی ئەوەی دۆسیەکەی لەلایەن لێژنەوە ئەرێنی دەکرێ ئەم ئیمتیازاتانەی لای خوارەوەی هەیە، ئینجا بێیتە خوارەوە، نەك تەنها بۆ مینحەکە، بۆ هەمووی وایە، یەعنی دەبێ دۆسیەکە ئەرێ بکرێ کە ئەوە زیندانی سیاسی یە، بەڕاستی من لەگەڵ تەواوی قسەکانی کاك سالار و ژیان خان دام و دواتر پەیمان خان و ئاشتی خان کە پشتگیریان کرد، بەس لەوە تۆزێك لەگەڵیان نیم کە دەڵێ/ مەسەلەن ئەوانە لەوانەیە زەواجیان کردبێ، ئێمە بیرمان نەچێ لە خاڵی پێنجەم دا لە ماددەی پێنجەم دا گیراوی سیاسیمان زیاد کردووە کە لە ناو هەرێمی کوردستان دایە، کەواتە ئەوە لەسەر بیروڕای جیاواز شمولی ئەم ئیمتیازاتانە دەکات، کەواتە بۆی هەیە لە دوای نەوەتەکان دا گیرابێت، ئەوانە شموولیان دەکات، خاڵی یەکەم کە دەڵێ/ بێ بەرامبەر پارچە زەوییەکی پێ بدرێ، بڕە پارەیەکی قەرز، ئەوە بە هەموو هاووڵاتییەك دەدرێ، یەعنی هەر هاووڵاتییەك قیتعەیەك ئەرزی هەبێ قەرزی خانوو و بەرەی دەدرێتێ، لەبەر ئەوە پێموایە زیادکردنی ئەم خاڵە لێرە هەر بۆ ئەوەیە پێیان بڵێین مینحەتان دەدەینێ، ئەگینا شتێکی زیادە

نیه، كه خۆی ئەرزی پێ درا ئۆتۆماتیكی دەبێ عەقاری بدرێتێ، قابیله عەقاری نەدەینێ؟ خاڵی سێیەم كه دەڵێ/ به مەرجێك ئەو مینحەیەی وەری دەگرێ كەمتر نەبێ له هاوچەشنەكانی، ئەوەش له بودجەی ئەو ساڵ دا ئیقرار كرا كه دەبێ هەموو توێژەكان، هەموو مووچەمان وەكو مەركەز وابێ، به مەرجێ كەمتر نەبێ، كەواته ئەوەش هەر زیندانی سیاسی دەگرێتەوه كه مینحەكەی دەبێ له زیندانیانی سیاسی ئەوێ كەمتر نەبێ، خاڵی پێنجەم بەدەر له مەرجی تەمەن، من پێموایه با یەك تۆز بیڵێمەوه، ئەوه مانای نیه، من كه خەڵك دەبینم كەس و كاری شەهیدە، بڵێین باوكی نەماوه، هاوسەری نەماوه، شەهید بووه، بەڵام حیسابی عومر بۆ كراوه بۆ مەسەلەی خوێندن، حیسابی ئینتیمای سیاسی بۆ كراوه مەحروم بووه له خوێندن، ئێستا تۆ دێیت بەس ئەم خاڵه تایبەت دەكەی به زیندانی سیاسی، لێره ناعەدالەتی دەكەی بەرامبەر كەسوكاری شەهیدان، بۆیه پێموایه ئەو خاڵه هەڵگرین له كاتی خوێندنی باڵا یان بیكەینه تەعلیماتێك كه به جیدی هەر كەس ویستی بخوێنێ موشكیلەی تەمەنی بۆ دانەنرێت، چونكه ئەمه مافێكی سروشتی ئەو كەسه خۆیەتی، خاڵی 8 هەر عەینەن شت من پێموایه ئەمه لابەین، پێدانی مینحەی هاوسەرگیری، چونكه له 9 كه دەڵێی زیندانی لەو دەستكەوت و سوودانەش بەهرەمەند دەبێ كه حكومەت به توێژەكانی تری كۆمەڵی دەدا، ئەمه ئەوەش دەگرێته خۆی، كەواته 8 لابەین و 9یش بخەینه ئەخیر، بۆ ئەوەی هەرچیەكی تر كه ئێمه پەیمان پێ نەبردووه و توێژەكانی تر شمولی دەكات ئەم خاڵه بچێته ئەخیر، دیسان جارێكی تر دەیڵێمەوه تەواو پشتگیری ئەو ڕایانه دەكەم كه لەگەڵ ئەوەن هاوسەنگی بكرێت لەنێوان ئەوانەی كه كەسوكاریان شەهیدە لەگەڵ زیندانیەكان، چونكه هەر چۆنێك بێت، ئەوەی كه كەسوكاری تیا چووه و ئەوەی كه زیندانی بووه و بەربووه له 1991 ەوه ئیحتماله تەمەتوع بكات به دەستكەوتەكانی هەرێمی كوردستان، بەڵام ئەوەی كه شەهید بووه و ڕۆیشتووه و تەمەتوع ناكات، ئەوا كەسوكارەشی كەبەجێ ماوه هەر تەمەتوع ناكات وەكو پێویست، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هاوڕاز خان فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز خۆشناو:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تێبینەكانم زۆربەی گوتران تەنها دوو تێبینی هەیه كه پێم باشه بیڵێم، بەڵام بەڕاستی من لەكۆی ئەو ئیمتیازاتانەی كه دانراوه بەڕاستی، چونكه ئیمتیازاتەكان تەنها بۆ زیندانی سیاسی نین، بەڵكو بۆ ڕاگیراوانی سیاسیشن، یەعنی هەردووكی دەگریتەوه، خۆی ئەو ئیمتیازاتانه ئەگەر بەوردی تەماشای بكەین و بێجگه لەوەی لەلایەك لەگەڵ چین و توێژەكانی تر كه قوربانی خەباتیان هەبووه و وەكو باسیان كرد و پەرلەمانتاره بەڕێزەكانی تر كه شەهید و ئەنفالكراو و ئەوانه، جۆرێك له ناعەدالەتی دروست دەكات هەر له كۆی ئەو ئیمتیازاتانەی كه بۆ ڕاگیراوانی سیاسی و بۆ زیندانیانی سیاسی دیاری كراوه من پێموایه هەر لەنێوان خۆشیاندا جۆرێ له نایەكسانی ناعەدالەتی دروست دەكات، چونكه به بێ تەسنیف كردنی ئەم

زیندانیانی سیاسی و ڕاگیراوانی سیاسی بە بێ تەسنیف کردنیان پێموایە ئەمە بەڕاستی وا تێبینی دەکرێت کە قوربانیان و خەباتگێڕانی زیندانیانی سیاسی ئەگەر تەسنیف نەکرێت، ناحەقیەك و ناعەدالەتیەك لەو ئیمتیازاتانەیان تێدا بەدی دەکرێت کە بۆیان دیاری دەکرێت، سەبارەت بە خاڵی 7 لەو ماددەیە بەڕاستی من پێموایە وەکو خاڵەکە دەخوێنمەوە ئیزافەیەکم هەیە بۆی کە دەڵێ حکومەت خەرجی چارەسەر کردن لە نەخۆشخانەکانی حکومەت لەنێو هەرێم دا دەگرێتە ئەستۆ، من پێم باشە ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێت، ئەگەر پێویستی کرد بنێردرێتە دەرەوەش بۆ چارەسەر کردن، چونکە بەڕاستی ئەمە حەقێکی ئینسانیە، ئەمە بەدەرە لە هەموو ئەو ئیمتیازاتانەی کە دەڵێم ناعەدالەتی و ناحەقی و نایەکسانی تێدایە، ئەمە بۆ هەر کەسێکی ئاسایی بەدەر لەوانە، پێموایە ئەوەشی بۆ ئیزافە بکرێت باشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی 6 دیارە ئەو ماددەیە جەهەری یاساکەیە کە ماف و ئیمتیازاتی زیندانی و گیراوانی سیاسی دیاری کردووە، من چەند تێبینیەکم لەسەر ماددەکە هەیە سەبارەت بە 2 کە باس لەوە دەکات بۆ فەرمانبەر ماوەی زیندانی یان گیران بە ڕاژە هەژمار دەکرێت بۆ مەبەستی سەر مووچە و بەرزکردنەوە و خانەنیشینی و بۆشی خەرج دەکرێت، من پێموایە ئەو بۆشی خەرج دەکرێت، بە عەرەبیەکەی (تصرف لە) لێرە زیادە و هیچ مەعنایەك ناگەیەنێ، چونکە لێرە باسی لە ماوەی حساب کردنی ماوەی زیندانی یان گیرانیەتی لە زیندان بۆی هەژمار دەکرێت، ئیتر خۆ ئەمە سەرف کردن نیە، لێرە هەژمار کردنە، پێموایە ئەم بۆشی خەرج دەکرێت زیادە، بە نیسبەتی خاڵی 3 کە باس لەوە کرا ئەوەی دۆسیەکەی لەلایەن لیژنەکەوە ئەرێنی دەکرێت مینحەیەکی مانگانەی پێ دەدرێت بە پێی ئەو پرەنسیپ و ڕێنماییانەی ئەنجومەنی وەزیران دەریان دەکات، دیارە لێرە لە ماددەی 8 لە یاسایەکە داهاتووە کە ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پەیڕەو ڕێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسان جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە، دیارە لەو خاڵەداهاتووە کە دەبێ مینحەکە لە هاوچەشنانی خۆی لە حکومەتی فیدراڵی کەمتر نەبێت، وابزانم لە عیراق لە 500 هەزار دینار کەمتر نیە و بە پێی ئەو ڕێماییانەی کە حکومەت دەری کردووە لێرە ئەگەر هەر لەسەر ئەو ڕێنماییانە بێت ئەو پۆلینکردنەی کە حکومەت بۆی کردووە، ڕەنگە جۆرێك لە ناهاوسەنگی تێدا بێت، چونکە ئەوانەی کە لە 450 هەزار دینار مانگانە بۆ زیندانیانی سیاسی مەحکومن و ئەوانەی کە لە ساڵێك زیاتر گیراون و 210 هەزار دینار مانگانە بۆ زیندانیانی سیاسی شەش مانگ زیاتر تا ساڵێك گیراون، دوو سەد و پەنجا هەزار دیناریش تەنها بۆ یەك جار و بۆ هەر مانگێك بۆ ئەوانەی لە

یەك مانگ تا شەش مانگ گیراون، من پێموایە ئەو خاڵەی ئەخیر بە تایبەتی بە پێی ئەو ڕێماییانە بێ و حکومەت لەسەر هەمان ئەو ڕێنماییانە بڕوات من وادەزانم ئەوەی کە لە یەك مانگ بۆ شەش مانگ گیرابێ تەنها یەك جار دوو سەد و پەنجا هەزار دیناری پێ بدرێت پێموایە ئەمە کەمە و زۆر ناحەقیە، یان ئەو 250 هەزار دینارەی بە دائیمی پێ بدرێت، چونکە یەك مانگ بۆ شەش مانگیش کەم نیە کە لە زیندانی بەعس دابووبێ بە تایبەتی ئەوانەی کە لە زیندانی بەعس دابوون، یان ئەوەتا ئەم بڕە یەك ملیۆن بێت ئەگەر بۆ یەك جار بێت، لە ماف و ئیمتیازاتەکانی دیکەش بێ بەش نەبێ، سەبارەت بە خاڵی 4 ماوەی زیندانی دەڵێ بەڕاژە هەژمار بکرێت بۆ ئەو کەسەی دادەمەزرێ هەڵبەتە لێرە بە کوردیەکەی غەڵەت نوسراوە دانەمەزرابێ، دادەمەزرێ و پێشتر لە وەزیفەدا نەبووبێ، لەڕاستی دا بۆ ئەوەی کە لە وەزیفە دابووبێ ماوەی دابڕانەکەی بۆی هەژمار بکرێت، پێموایە ئەمەش شتێکی باشە، بەڵام ئەوەی کە موەزەف نەبووە، لە زیندان دابووە، من لەگەڵ هاوکارانم لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی باسم کرد من پێموایە ئەمە پێویستی بە دیقەتی زیاتر هەیە، کەسێك هەرگیز موەزەف و فەرمانبەر نەبووە، بەڵام ماوەکەی بۆ حساب دەکرێت، من وادەزانم ئەو کەسەی فەرمانبەر بووبێ بەڵام دابڕابێ یان زیندانی کرابێ بەهۆی سیاسی یان فەسڵ کرابێ، ئەو کاتە ماوەکەی بۆ حساب دەکرێت، سەبارەت بە خاڵی 7 کە باس لەوە کرا حکومەت خەرجی چارەسەر کردنی لە نەخۆشخانەکانی حکومی لەنێو هەرێم دا دەگرێتە ئەستۆ، دەکرێ ئەم خەرجی لە ئەستۆ گرتنە بۆ نەخۆشخانەکانی حکومی و ئەهلی بێت، چونکە لە نەخۆشخانەی حکومی خۆمان دەزانین مەسروفێك یان خەرجیەکی وای تێ ناچێ، بەڵام لە نەخۆشخانەی ئەهلی لە هەرێم دا ئێستا خەرجیەکە گران بووە، ئەگەر نەبرێتە دەرەوە بۆ چارەسەریش، دوا خاڵم من لەگەڵ ئەوەم کە لابردنی بڕگەی 11 کە ماوە دیاری نەکرێت بۆ ڕۆژی زیندانیان و گیراوانی سیاسی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرمووو.

بەڕێز دڵشاد شهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە هیچ شتێکی تازە نیە ئەگەر هەر یەکێك لە ئێمە دووپاتی ئەوە بکەینەوە کەسێك هەبێ دەرهەقی ئەوانەی کە فعلەن بە شەهیدی زیندوو بە قەناعەتیشەوە ناویان دەبەین و کە هەرچی ئیمتیازێکیش ناگاتە تەعویزی دەقیقەیەك لەو مەینەتی و ئەزیەت و ئازارانەی کە ئەوان چێشتیان لە زیندانە ڕەشەکانی ڕژێمدا، بەڵام من پێموایە هەندێ لەو حوکمانەی یاخود لەو بڕگانەی کە لە ماددەی 6 هاتوون ناعەدالەتیەك لەناو خودی ئەوانەی کە مەشمولن بە ماددەکە دروست دەکات، تەبیعی لە بڕگەی 3 دا ئەوەی کەوا مینحەیەکی مانگانەی پێ دەدرێ بە پێی پرەنسیپەکان ئەوە فعلەن وجهە نەزەرێکی باشی تێدایە، چونکە ناکرێت ڕاگیراوێکی چەند مانگێك کە ڕاگیرا بێت کە ڕەنگە ئەزیەت و ئازاریشی زۆر زۆر کەمتر بێت لەگەڵ کەسێکی کە چەند ساڵی لە زینداندا بردبێتە سەر و بە عەجایبێك ڕزگاری بووبێ، لە پەتی سێدارە ڕزگاری بووبێ، خۆ ئەگەر ئەم خەڵکە وەکو یەك سەیر بکرێت ئەوا خۆی ناعەدالەتیەکە و من باوەڕ دەکەم ئەوەی کەوا ئەم هەموو ئەزیەت و ئازارەی کێشاوە وای لێ دێت ناعەدالەتی خۆ مەوزوع بەراورد کردنە، یەعنی کاتێك کەوا ئیمتیازێك دەدرێتە دوو کەس و لە دوو حاڵەتی زۆر جیاوازیان دەبێت خەڵك شعور بە ناعەدالەتی دەکات، ناعەدالەتی لەوەدا دێتە وجود، بۆیە بە دیتنی من

خاڵی یەکەم هەتا مەوزوعی بەخشینی زەوی، یەعنی ناکرێت بەخشینی زەوی بۆ ڕاگیراوێکی چەند مانگی و بۆ زیندانیەکی وەکو گوتم کە لە پەتی سێدارە ڕەنگە گەڕابێتەوە وەکو یەك ئەگەر سەیر بکرێت ئینجا ئەوەی لە پەتی سێدارە گەڕاوەتەوە چ ئیمتیازێك بۆ خۆی دەزانێ، یەعنی چ شعور بە ئاوڕلێدانەوەیەکی دەکات، بەڕاستی هەندێ شت لێرەدا وا بە موتڵەقی هاتوون باوەڕ دەکەم زۆرتر جانبێکی عاتفی پێوە دیارە پتر لەوەی کەوا هەڵسەنگاندنێکی واقعیانە بێت، ئینجا بەڕێزان ئەم یاسایە دووپاتی دەکەمەوە و دوێنێش قسەم کرد زۆر بەرفراوانتر لێهاتووە لەو تەقدیراتەی کەوا بۆی کرا، یەعنی ئەگەر ئەم مەسەلەیە وا بڕوات و بەو بەرفراوانیانەی کەوا کارمان لێی کرد، خەڵکە موستەحەقە حەقیقیەکە ئەوەی کە یاسای لە پێناو دا بۆ دانراوە ئەوانەی کەوا زۆر سەختی و ئازاریان لە زیندانە ڕەشەکانی ڕژێم دا چێشتوویانە تووشی زەرەر دەبنەوە، بۆ نموونە لە مەوزوعی تەرخان کردنی زەوی فەرقە، حکومەت مولزەم بێ هەزار پارچە زەوی تەرخان بکات، فەرقە حکومەت مولزەم بێ 40 هەزار پارچە زەوی تەرخان بکات، کاتێك وای لێ دێت 4، 5 هەزار قتعەی زەوی تەرخان بکات، ڕەنگە شتێکی وا بۆ ئەم کەسە بکرێت تەئمینی شتێکی بۆ بکرێت، بەڵام کە دەگاتە ئەم ڕێژە بەرفراوانە و ڕاگیراوێك و زیندانیەك کە لە پەتی سیدارە گەڕاوەتەوە وەکو یەك حسابی لە زەوی دا بۆ دەکرێت وای لێ دێت ئەم خەڵکە دەکەوێتە شوێنی واوە ڕەنگە هەر خۆزگە بخوازێ بڵێ خۆزگە ئەو ئیمتیازەشتان هەر بە من نەدابا، بۆیە بەڕاستی بە دیتنی من موتڵەقیەتێکی زۆری تێدایە و ناعەدالەتی دروست لەناو خودی فیئەکەش دا دروستی دەکات، یەعنی لە جیاتی ئەوەی ئێمە دڵیان خۆش بکەین باوەڕ دەکەم بەعزێکیان بەو موتڵەقیەتەوە تووشی مەزلۆمیەت بێت، خۆ ئەگەر بچینە سەر ئەوەی موقارەنەی شەرائیحەکانیش بێت بەڕێزان ئەو میللەتە ئەوەندە تەزحیەی داوە، تەسنیف کردنی زەحایە بەڕاستی لەناو میللەتی کوردا و لەناو خەڵکی کوردستان دا بە تێ گەیشتنی من باوەڕ دەکەم فورسترین شتە، ڕەنگە بە هەموو مونەزەماتی حقوقی ئینسانیش ئەو تەسنیفە و ئەو لێك جیاکردنەوە و تەسەلسولە نەکرێت، قسەی زۆر باش کران، کاتی من چونکە لە ئەخیر بووم ڕەنگە هەندێکیشی وای لێ بێت و ئەخیر کەسم کەس نیە تەئیدم بکات ئیحتماله هەر لێشم وەرنەگیرێ، بەڵام منیش قسەکانی خۆم دەکەم، پشتگیری ڕای کاك سالار دەکەم و ڕەئیەکانی پەیمان خان و کاك سەرهەنگیش لەسەر هەندێ لەو تەرخان کردن و مەوزوعی موستەفید بوون و عیبرەت لەوەی کەوا پارچە زەوی بۆ مەوزوعی سەکەنە و بۆ ئیسکان کردنی خەڵکە و ئەو ڕوئیایەی ئێمە زەوی پێ تەوزیع دەکەین، من باوەڕ ناکەم لە چ شوێنێکی دونیا هەبێ زەوی وەربگیرێ بۆ ئەوەی بفرۆشرێتەوە و خەڵك ژیانی پێ باش بکرێت، کە یەکێك موستەفید بوو جارێك لە زەوی و جارێك لە خانوو دروست کردن و جارێك لە سولفە وەرگرتن، واتە ئەم کابرایە ئیسکانی بووە، یەعنی شوێنی حەوانەوەی پەیدا کردووە ئیمتیازێکی تری پێ بدرێت، نەك زەوی ببێتە ئیمتیاز و بازاڕ و بۆ فرۆشتنەوە و کڕین و بۆ ئەوەی خەڵك ژیانی پێ بگۆڕێ، ئەگەر قەرار وایە ژیانی پێ باش بکرێت با ئیمتیازاتی تر بکرێت نەوەکو مەسەلەن، چونکە عیبەرت لە دابەشکردنی زەوی تەئمین کردنی حەوانەوەیە بۆ خەڵك، باوەڕ ناکەم هەدەفێکی تر لەم مەسەلەیە دا هەبێ، لە مەوزوعی وەرسە، ئەگەر بەراوردێك لەگەڵ شەهیدان بکرێت بەڕێزان منداڵی شەهید کاتێك تەمەنی دەگاتە 18 ساڵ لە ئیمتیازاتی وارسی باوکی خۆی مەحروم دەبێت، بە پێی یاسا، مەزوعی چارەسەری من لەگەڵ ئەوەدام پێشنیار دەکەم بەڕێزان ئەوانەی کەوا لە ئەزیەت و ئازارەکانی زیندانەوە تووشی نەخۆشی درێژخایەن هاتوون، چارەسەریان بۆ بکرێت لەهەر کوێیەکی دنیا هەبێت، بەڵام ئەوەی کەوا بەهۆی ئازاری زیندانەوە تووشی نەخۆشی هاتووە، ئەوە نەك مەرج بێ و نە ئەهلی بێ و نە حکومی بێت نە داخلی هەرێم بێ و لە هەر کوێیەکی دنیا چارەسەری هەبێ بۆی بکرێت و من بە هیچ شێوەیەکیش لەگەڵ مەوزوعی سەفەر نیم بەڕاستی من پێموایە یەعنی تەسەور ناکەم تەقدیر کردنێکیشی تێدا بێت، لەگەڵ ئەوەش نیم کەوا هیچ ڕۆژێك دیاری بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی؟ کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی پێشنیارێكی زۆر هات و موقتەرەحاتی زۆر هات، ڕەئی جیاواز هەبوو بۆ ئەوەی بتوانین ئەم پێشنیارە هەمووی بە نەزەرەی ئیعتبار وەربگرین و شتێكی ڕێك و پێك ئامادە بكەین پێویستیمان بە نیو سەعات كات هەیە بتوانین ئەم شتانە هەمووی ڕێك بخەین و صیاغەی بكەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سێ چارەك بەڕێزان، هەشت كەم چارەك، نیو سەعات؟ باشە، 8,30 لێرە بن.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنەكەمان دەكەینەوە و بەردەوام دەبین و لیژنەی یاسایی فەرموون بۆ كارەكەتان.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە هەردوو لیژنەی هاوبەشی لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دوای گوێ گرتن لە هەموو ئەو دیدو بۆچوونە باشانەی ئەو بەڕێزانە كردیان بەهیوای ئەوەی یاسایەكی چروپڕ و ڕێك و پێك دەربچێ و لە خزمەتی سەرجەم زیندانیانی سیاسی دابێ و بتوانێ تۆزێ لە ئازارو ئەشكەنجەكانیان كەم بكاتەوە، هەندێ مولاحەزاتمان بە نەزەری ئیعتبار وەرگرت كە دەگونجێ لەگەڵ ئەوەی روحی یاسایەكە روحیەتێكی بەهێزی هەبێ، لەگەڵ ئەوەشدا باس لە حقوق و ئیمتیازات كە باسی لەسەر كراوە، ئەوەندە بێ كە موساوی بێ لەگەڵ ئەو ئەهدافانەی كە لە ماددەی 2 ئێمە دەنگمان بۆی داوە كە ئەو ماددەیە تەئكید لەسەر ئەوە دەكاتەوە روحی ئەم یاسایە دەبێ ریعایە بێ و تەكریم بێ و تەعویز بێ بۆ ئەو كەسانەی كە زیندانی سیاسی بوون، بۆیە ئێمە لە دوای ئەو سەرنج و دید و بۆچوونانەی ئەو بەڕێزانە ئەم ماددەیە بەم شیوەیەی خوارەوە دامانڕشتووەتەوە ئێستا پێشكەشی بەریزتانی دەكەین.

المادة 6

يتمتع السجين او المعتقل السياسى بالحقوق والامتيازات الاتية:

1- تخصص قطعة ارض سكنية له بدون بدل على ان لايكون مستفيدا كالسجين السياسى سابقا ومنحه مبلغا مساوي لمبلغ سلفة العقار لبناء وحدة سكنية.

2- تحتسب للموظف فترة السجن او الاعتقال خدمة لاغراض العلاوة والترفيع والتقاعد بغض النظر عن عمر السجين او المعتقل وقت الحكم عليه بالسجن او الاعتقال.

3- يصرف لمن يصادق على اضباراته من قبل اللجنة منحة تقاعدية شهرية وفقا للضوابط والتعليمات التى يصدرها مجلس الوزراء على ان لا تقل المنحة التى يتقاضاها عن ما يتقاضاه اقرانهم في الحكومة الاتحادية.

بەنیسبەتی بڕگەی 4 ەوە کە دەڵێ (تحتسب فترة السجن خدمة لمن یعین فی الوظیفة) ئێمە کۆك بووین لەسەر ئەو مولاحەزتانەی ئەو بەڕێزانە دایان و ئەو فەقەرەیە ئیلغا بکەین. فەقەرەی 5 کە دواتر جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لە سیاغەی کۆتایی دا ئیمە ژمارەی بڕگەکان گۆڕانکاری بەسەری دادێنین و ئەو ئیلغایانە بڕگەکانی کە ڕەقەمەکان دەچێتە پێشێ.

5 - قبوله فی الدراسات الاولیة والعلیا استثناء من شرط العمر. وەکو خۆی ماوەتەوە.

6- تتحمل الحکومة نفقات دراسته او احد اولاده في احدى الجامعات داخل الاقليم.

7: تتحمل الحکومة تکالیف معالجته في المستشفیات الحکومیة داخل الاقلیم.

8: یمنح السجین منحة زواج وقدرها (خمسة ملایین) دینار ولمرة واحدة على ان لایکون متزوجا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان _تاسعا) لەسەر داواکاری ئەندامە بەڕێزەکان و ئەو گفتوگۆیە ئیلغامان کرد

10: في حالة کونه موظفاً یحق له الجمع بین المنحة التقاعدیة وراتبه الوظیفي لمدة عشر سنوات تعویضا له وله الحق في اختیار ایهما افضل بانتهاء المدة المذکورة.

11: لەسەر داواکاری چەند ئەندامێکی بەڕێز ئەو بڕگەیەشمان ئیلغا کرد، هەروەها ڕەئی هەردوو لیژنەی هاوبەش کۆك بوون لەسەر ئیلغا کردنی ئەو بڕگەیە، ئەوە دوایی دەتوانرێ ئەو ڕێکخراوانە خۆیان لەپەیڕەو و پڕۆگرامەکانی خۆیاندا چارەسەری ئەو بڕگەیە بکەن.

12: ئەوەشمان ئیلغا کرد دوای ئەوەی کە مولاحەزاتی ئەو بەڕێزانەمان وەرگرت کە تایبەتە بە مەساریفی سەفەر بۆ دەرەوەی وڵات، بە کۆی دەنگی ئەو مولاحەزاتانە وەرگیرا و هەردوو لیژنەش هاوڕا بوون لەسەر ئەوەی کە پێویستە ئیلغا بکرێ.

13: تکریمه بمدالیات تقدیراً لتضحیاته في سبیل الحرکة التحرریه الکوردستانیه .

14: تنتقل حقوق وامتیازات المتوفین منهم المذکورة فی الفقرة الاولى والثالثة فی هذه المادة الى ورثته الشرعیین الباقین على قید الحیاة.

ئێمە بۆیە ئەم حقوق و ئیمتیازاتەی بڕگەی 14 مان بەو شێوەیە واڵێ کرد کە تەنیا حەسر بێت بەو پارچە زەویە و ئەو مینحەیەی کە بە قەدەر سلفەی عەقار دەیدرێتی، ئەو مینحە تەقاعودیەی وەکو تەقاعودی دەیدرێتێ و بۆ کەسوکارەکەی بە گوێرەی قەسامی شەرعی و دوایی خۆیان وەرەسەی شەرعی

قەسامی خۆیان شەرعی تەحدیدی دەکات کێن؟ بۆیە پێمان باش بوو کە ئەو فەقەرەیە زیاتر گونجاو تر دەبێ بەو شێوەیەی کە ئێستا ئێمە باسمان لەسەری کرد و لەوەی کەوا کامل حقوق و ئیمتیازاتەکانی بخات.

خامس عشر:اعفاء السجين السياسي و المعتقل السياسي في حال انجازهم معاملة التسجيل العقاري للعقار الممنوح لهم او بناء الارض او معاملة القرض او المنحة المخصصة لهم من الرسوم والضرائب وفق احكام هذا القانون.

یەعنی ئەوە وەکو خۆی مایەوە، ئەوە کۆی ئەو دید و بۆچوونانە بوو کە ئەندامە بەڕێزەکان پێشکەشیان کرد ئێمەش لە هەر دوو لیژنە کۆك بووین لەسەری و بەم شێوەیەی خوارەوە سیاغە کرا، تکایە بیخەرە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئیستا ئەو فەقەرانەی کە باسی ئیلغای کرا دەیخەینە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی لابچێ، کاك سەروەر فەرموو.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵەکان هاوڕاین لەگەڵی، بەڵام سەبارەت بە خاڵی 15 ئەوەی کە دەڵێ ئیعفا بکرێت لەو باج و زەرائیبەی لەسەریەتی حەقە لێرە ئەوە دەست نیشان بکریت کەوا تەنها مەسەلەی بۆ سەکەن بێت، چونکە لەوانەیە لەهەندێ حاڵەت دا بینایەك دروست دەکات کەسێك باجەکەی لەوانەیە 20 ـ 30 ملیۆن زیاتر بیت، لەوانەیە 100 ملیۆن بێت بەڕاستی حەقە ئەمە دەستنیشان بکری بە مەبەستی سەکەن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

(الممنوح لهم للسكن) ئیزافە بکرێ، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە وتوومانە ئیعفایە لە رسوم و تەسجیل لە کامە؟ لەو ئەرزەی کە بە مینحەکە دراویەتی لە فەقەرەی یەك دا (وفق احكام هذا القانون) تیایە یەعنی ئەوە ئەوزەویەیە کە لەفەقەرەی یەك شمولی کردووە، ئینجا بە زەویەتی دەیفرۆشێ رسوم و زەرائیبی لێ ناسەندرێ یاخود دەیکات بە خانوو و رسوم و زەرائیبی لێ ناسەندری، ئەمە زۆر وازح هاتووە هیچ سەکەنی ناوێ، چونکە دەڵێین ئەو ئەرزەی کە ویفقە ئەو قانونە دەیدرێتێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەرزی سەکەنیە ئیحتمالە بیکاتە شتێکی تر، مەبەستی ئەندامان ئەوەندەیە، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی 7 دا هەموو کەسێ لە نەخۆشخانەی حکومی عیلاج دەکرێ و حکومەت مەساریفی دەکێشێ خۆی موهیمەکە ئەوەیە لە خەستەخانە ئەهلیەکان دا حکومەت مەساریفی بکێشێ، نازانم لیژنەی یاسایی گوێیان لێ گرتم هەموو هاوولاٚتیەك لەم ولاٚتە لە خەستەخانەی حکومی دا بە بەلاش عیلاج دەکرێ، جا ئەم ماددەیە بۆ دانراوە ئەگەر ئەهلیەکەی لی دەرهێنراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی هاوبەش مانعاتمان نیە لەگەڵ فەقەرەی 1 فەقەرەی 15 دەمج بکەین بە واتا تەنها لەو فتعە عەردە سەکەنەی کە پێی دراوە ئیعفا دەبێ لە رسوم و زەرائیب و زۆر وازحە و ئەشکالی نامێنێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا لە موستەشفیاتی حکومی ئیش هەیە بە پارەیە مەسەلەن قەستەرەیە بە پارە و بە پێنج ملیۆن و سێ ملیۆن و بە شەش ملیۆن پاشان موستەشفیاتی حکومی ماشاالله ئێستا ئاوەدانە و هەموو کارێکی تێدا دەکرێ، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە ئێمە با ریعایەتی ئەوەش بکەین حکومەت تۆزیك باری ئەوەندە قورس نەکەین و هەرچی کەسێك ڕاپۆرتێك بێنێت و یەکسەر داوای ئەوە بکات، دەبێتە دەرگایەکی بەراستی سەفەر و هاتن و چوون و تەکالیفێکی زیاد لەسەر حکومەت و موستەشفیاتی کوردستان ماشاللە ئیختساساتی زۆری تێدایە و زۆر خزمەتی خەلك دەکەن، ئەمە وەکو عام، ئەگەر پارەی تیدا بێت لەو پارەیە عەفوە، مەسەلەن بچێ قەستەرەی بکات ئیحتماله 4 ملیۆن و 5 ملیۆن و 6 ملیۆن 7 ملیۆن لێتی وەرگرن، ئەم کابرایە و ئەم بەڕێزە عەفوە لەم رسومە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کویستان خان فەرموو.

بەڕێز کویستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەو قسەیەی لیژنەی دارایی دەکەم، بەلێ خەستەخانەی حکومی زۆر شتی تیا دەکرێت کە بە پارەیە، بەلاٚم یەك پێشنیارم هەیە ئەوەی 13 و 15 شمولی ئەو وارسانە بکات کە زیندانیە و کە مردووە،

چونکە مەدالیایەکە چیە کە بدرێت بە کەسوکارەکەی ئەو ئەرزەش مادام هەر دەیدرێتێ بە کەسوکارەکەی پێویستە ئەویش لە زەریبە عەفو بکرێت، بۆیە یەکەم و سێیەم و 13 و 15 بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئێمە تەمەنامان دەکرد لیژنەی قانونی جارێکی تر نەمان خاتەوە بەردەست ئەو دۆخەی کە ئێستاکە قسە لەسەر ئەم ئیمتیازاتانە بکەینەوەو بۆ ڕەئی عام ئەو توێژە گرنگەی کۆمەڵگا وا هەست بکرێت کە جۆریك لە بەربەست دانان هەیە لە پێدانی ئەم مەسەلەیە، بۆیە تەخویل کران ئەو ئارائانەی زیاد لەچەند کەسێك لەناو پەرلەمانی کوردستان تەرکیزیان کردە سەر بە نەزەری ئیعتبار وەربگیردرێت، لە نەسە کوردیەکە لە خاڵی 15 دەست پێ دەکەم و بە وازحی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لە بەینی دوو فاریزە دا هاتووە دەڵێ یان بیناکردنی زەوی، زەویەکە نەوتراوە زەوی سەکەن، ئەگەر ئەو وشەیە ئیزافە بکرێ تەسەور دەکەم هیچ نابێ، ئەمە یەك، دوو/ هەرکەسێ کە زەواجی نەکردبێ سلفەی زەواج دەتوانێ وەرگرێ، ئیتر بۆ بڵێی ئەگەر زەواجی نەکردبێ، ئەمە ئەسڵەن ئیزافەیە، خاڵی یەکەم ئەوەی پەیوەندی بە مینحەی سلفەی عەقارەوە هەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بۆ هیچ چین و توێژێکی تر بە تایبەتی شەهیدان و پیشمەرگەی دێرین و توێژەکانی تر دەست نیشان نەکراوە و بە نەزەری ئیعتبار وەربگیردرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە مینحەیە سولفە نیە، سولفەکەش وەردەگرێ و ئەوەش وەردەگرێ، گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوو ئەندام پەرلەمان من و د.سەروەر باسمان لەسەر ئەوە کرد کە پلە تایبەتەکان ئیستسنا بکرێت لەم ماف و ئیمتیازاتانە، نازانم بەڕێز لیژنەی یاسایی و لیژنەی هاوبەش بۆ قوبلیان نەکردووە؟ وابزانم جەنابشت پشتگیریم دەکەی لەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من موافقم، سەدی سەد لەگەڵتم لە تایبەتەکان، ئاخر کەس جەنابت کەرەمکە.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی 12 (تتکفل الحکومة مصاریف سفره لمرة واحدة) بە نیسبەت ئەو خاڵە وابزانم ئەوەی دانراوە کە سەرف بکرێت بۆ زیندانیانی سیاسی مینحەیەکە لە بەغداوە دانراوە، وانیە بارگرانی بێت لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەوە چونکە لە 2006 ەوە هاووڵاتی لە بەغدا حەقی خۆی وەرگرتووە لەو سولفەیە،

برگەكانی هیچ دەستكاری نەكراوە تەنانەت لێرە كەم كراوەتەوە حقوق و ئیمتیازاتەكان، ئەوە لەلایەك، لەلایەكی ترەوە چەند ساڵە حكومەتی فیدراڵی لە قوتی هەموو نەتەوەكانی عیراق دەبڕێ و تەعویزی كوێت دەداتەوە بە ملیارات دۆلار، یەعنی ئەوە چەند دەكات ئەگەر حقوق و ئیمتیازانی زیندانی سیاسی سەفەرێك چیە بۆ خارج، ئەگەر هەر یەكێك ڕۆژێك لە زیندانەكانی سەدام بووایە دەیتوانی ئێستا دیفاع لەو خاڵە بكات و لەگەڵ ڕێزم بۆ ئەوەی خاڵی 13 ەهەم (تكریمە بمدالیات)، ئەو مەدالیاتە چ سیفەتێكی هەیە؟، یەعنی دەبێ شتێكی دیار بكرێت، ئەو مەدالیاتە چیە؟ چ مواسەفاتێكی هەیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئیستا بێخویننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدانەوە، كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

رابعا: تحتسب فترة السجن خدمة لمن يعين في الوظيفة ولم يكن سابقا فيها.

ئەمە چەند ئەندامی بەڕێز داوایان كرد كە ئەوە لابرێ، لەبەرئەوە بیخەرە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵ ئەوەیە ئەوە ئیلغا بێت تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ رجائەن تیكرار نیە، 50 بەڕێز لەگەڵە ئیلغا بكرێت، كێ لەگەڵ دایە وەكو خۆی بمێنێتەوە؟ 11 بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە كە بمێنێ، بە زۆرینە دەنگ ئیلغا بوو، كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تاسعاً: يتمتع السجين بالامتيازات والمنافع التى تمنحها الحكومة للشرائح الاخرى في المجتمع.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە ئەوەیە ئەوە ئیلغا بێت تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ 45 بەڕێز لەگەڵە ئیلغا بكرێت، كێ لەگەڵ دایە وەكو خۆی بمێنێتەوە؟ 12 بەڕێز لەگەڵ ئەوەیە كە بمێنێ، بە زۆرینە دەنگ ئیلغا بوو، كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حادى عشر: اعتبار يوم السابع من شهر شباط من كل عام يوماً للسجناء و المعتقلين السياسين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵە ئەوەیە ئەوە ئیلغا بێت تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ ، بە زۆرینە دەنگ ئیلغا بوو، تەنها دوو کەس لەگەڵ نەبوو، کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثانی عشر: تتکفل الحکومة مصاریف سفره لمرة واحدة الی خارج الوطن و یمنح مبلغ (5) خمسة ملایین دینار لسداد تکالیف سفره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵە ئەوەیە ئەوە ئیلغا بێت، تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینە دەنگ ئیلغا بوو، کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئاخر سیاغەتان ئەوانەی کە حازرتان کردووە بێخوێننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

اولا: تخصص قطعة ارض سکنیة له بدون بدل علی ان لایکون مستفیدا کسجین سیاسی سابقا ومنحه مبلغا مساوی لمبلغ سلفة العقار لبناء وحدة سکنیة.

ثانیا: تحتسب للموظف فترة السجن او الاعتقال خدمة لاغراض العلاوة والترفیع والتقاعد بغض النظر عن عمر السجین او المعتقل وقت الحکم علیه بالسجن او اعتقاله.

ثالثا: یصرف لمن یصادق علی اضبارته من قبل اللجنة منحة تقاعدیة شهریة وفقا للضوابط والتعلیمات التي یصدره مجلس الوزراء علی ان لا تقل المنحة التي یتقاضها عن ما یتقاضاه اقرانهم في الحکومة الاتحادیة.

اربعة: قبوله في الدراسات الاولیة والعلیا استثناءاً من شرط العمر.

خمسة: تتحمل الحکومة نفقات دراسته او احد اولاده في احدی الجامعات داخل الاقلیم.

ستة: تتحمل الحکومة تکالیف معالجته في المستشفیات الحکومیة داخل الاقلیم.

سبعة: یمنح السجین منحة زواج وقدرها (خمسة ملایین) دینار ولمرة واحدة علی ان لایکون متزوجا.

ثمانیة: في حالة کونه موظفاً یحق له الجمع بین المنحة التقاعدیة وراتبه الوظیفي لمدة عشر سنوات تعویضا له وله الحق في اختیار ایهما افضل بانتهاء المدة المذکورة.

تسعة: تکریمه بمدالیات تقدیراً لتضحیاته في سبیل الحرکة التحرریه الکوردستانیه .

عشرة: تنتقل حقوق وامتيازات المتوفين منهم المذكورة فى الفقرتين الاولى والثالثة فى هذه المادة الى ورثته الشرعيين الباقين على قيد الحياة.

الحادى عشر: اعفاء السجين السياسي او المعتقل السياسي في حال انجازهم معاملة التسجيل العقاري للعقار الممنوح لهم او بناء الارض او معاملة القرض او المنحة المخصصة لهم من الرسوم والضرائب وفق احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان كێ لەگەڵە تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ دانیە؟ 1 كەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینە دەنگ پەسەند كرا، بۆ ماددەی تر كاك فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی چوارەم

(حوكمە گشتییەكان)

ماددەی حەوتەم:

هەر كەسێك بە ناهەق دەسكەوتی زیندانی یان گیراوی سیاسیی دەست كەوت، بە تۆمەتی گوتنی زانیاریی درۆ رەوانەی دادگای تایبەتمەند دەكرێت و هەموو ئەو ماف و دەسكەوتانەی بەگوێرەی ئەم یاسایە لێیان بەهرەمەند بووە، لێی وەردەگیرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

الفصل الرابع

احكام عامه

المادة السابعة:

كل من حصل على امتيازات السجين او المعتقل السياسي دون وجه حق يحال الى المحاكم المختصة بتهمة الادلاء بمعلومات كاذبة وتسترد منه كل ما تمتع به من حقوق وامتيازات بموجب هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان کەس لەسەر ئەو ماددەیە قسە دەکات؟ ئەو بەڕێزانە دەیانەوێ قسە بکەن، یشار، بێریڤان، ژیان، عونی بەزاز، عمر عبدالعزیز، کاك یشار فەرمووو.

بەڕێز یشار نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك لەم ماددەیەدا هاتووە بە تۆمەتی گوتنی زانیاری درۆ ڕەوانەی دادگای تایبەتمەند بکرێت، ئەگەر ئەوەشی بۆ زیاد بکرێت (ئەگەر بەڵگەنامەی ساختەی پێش کەش کردبێ) هەر تەنها وتنی زانیاری درۆ نەبێ، بەڵگەنامەی ساختەشی پێشکەش کردبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەزویر لە عقوبات هەیە و جەزای لەسەرە، شکات و مەحامی و شاهێد و حاکم و هەروا بە ئاسانی ناڕوات، بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی 7 کە دەڵێ هەرکەسێك بە ناحەق دەسکەوتی زیندانی یان گیراوی سیاسی دەستکەوت بە گوتنی زانیاری درۆ ئەوا ڕەوانەی دادگای تایبەتمەند دەکرێت، بەس لێرەدا بە ڕەئی من گوتنی زانیاری درۆ لە ماددەکەدا هەڵەیە، پێویستە بڵێین بەڵگەی زانیاری درۆ، چونکە کەس بە زیندانی سیاسی یان گیراوی سیاسی دانانرێت ئەگەر بەڵگەیەك یان دۆکیۆمێنتێکی نەبێ، یان دوو شاهێدی نەبێ، چونکە ئەوە یاسایە، لە یاسا دەبێ بنووسرێ بەڵگە، چۆن دەنووسرێ گوتنی زانیاری؟، بۆیە بە ڕەئی من ئەوە هەڵەیە و پێویستە ناوی بەڵگە بهێندرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ژیان خان فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەڵێ بە تۆمەتی گوتنی زنیاری درۆ داوا دەکەم ئەو وشەی (درۆ)یە لابدرێ، چونکە جوان نیە و با بوترێ ناڕاست یان هەڵە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

كاك عونى فەرمووو.

بەڕێز عونى سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

لەبەر گرنگى ياساكەو ئەو كۆمەڵە ئيمتيازاتەى كە تێيدايە من بە باشى دەزانم ئەو ماددەيە عوقەبەكەى توندتر بكرێتەوە، بەو شێوەيەى خوارەوە، (المادة السابعة، 1- يعاقب بالحبس مدة لاتقل عن سنة واحدة ولاتزيد على ثلاث سنوات وبغرامة لاتقل عن مليون دينار ولاتزيد على خمسة ملايين دينار او باحدى هاتين العقوبتين كل من حصل على امتيازات هذا القانون نتيجة لادلاءه بمعلومات غير صحيحة وخلافا للحقيقة وتسترد منه كل ما استوفاه من حقوق وامتيازات)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالعزيز:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

وەڵڵا من ئەم ماددەيەم هەر پێ زيادە بەڕاستى، ئێمە قەوانينمان هەيە و ئيجرائات دەكرێ، يەعنى ئەسڵ ئەوەيە كە شتەكە تەحسيل حاسڵە، لە كاتى تەقديم كردنى موعامەلات دا ئەو شتانە ڕۆتينە دەكرێ ئيتر، من لێرە چ پێويست دەكات ئاماژە بەوە بكرێت تەزويرات بكرێت نازانم چى، من پێم زيادە بەڕاستى جوانيش نيە بۆ ياسا كە شتى واى تيا بێت و لە هيچ ياسايەكى تريش دا شتى وامان نەكردووە، چونكە دەيان حاڵەتى ترى لەم بابەتەمان هەيە، چ پێويست دەكات ئاماژەى پێ بكەين، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

وەڵڵا دروستە قانون هەيە و عقوبات هەيە، بەڕێزان لە ليژنەى ياسايى ڕەئيتان و شەرحتان، كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ئەو موقتەرەحەى كەكاك عونى تەقديمى كرد، ڕاستە ئەوە دڵسۆزيە بۆ پارێزگارى كردنى حقوقى زيندانيە سياسيەكان و ئەو مافانەى كەوەرى دەگرن و پارێزگاريشە بۆ ماڵ و سەروەرتى حكومەت كە خەڵك نەتوانێ بەڕێگاى مەعلوماتى درۆ و خوا نەكردە ساختەكارى ئەو ئيمتيازاتانە وەربگرێ، بۆيە كاك عونى پێى وايە عقوبەكە هەرچەند لە پرۆژەكە واهاتووە كە ئيحالەى مەحاكمى موختەس دەكرێ، ئەم تەحديدى عقوبەكەى دەكات بە ساڵێك و غەرامەكەشى لە مليۆن كەمتر نەبێ، ڕاستە لەم ياسايەدا ئيمتيازات و حقوقێكى زۆر هاتووە، بيما مەعنا يەعنى جۆرێك لە موغرياتى تيايە بەرامبەر بەو كەسانەى كە بيانەوێ هەوڵى ساختەكارى بدەن خوانەخواستە، بەڵام ئێمە بەڕاستى بابگەڕێينەوە بۆ ماددەى 2 كە ئێمە دەنگمان لەسەرى داوە، ئەم ياسايە هەدەفى وايە تەكريمى ئەم خەڵكە بكات و ئەو تەزحيەيەى كە داويەتى ريعايەتى

مەشاعیری بکات و موعاناتی کەم بکاتەوە، بۆ ئەوە نیە عقوبەی بدات، بەلاَم ئەگەر هاتو کرداری خراپی کرد، ئەگەر هاتو مەعلوماتی درۆی دا و ئەگەر وەسیقەیەکی مزەوەری تەقدیم کرد، ئێمە قانونی عقوباتی عیراقیمان هەیە، عقوبەی ئەم باب و فەسلاَنەی هەموو تەحدید کردووە، ئەخباری کازیب، تەضلیلی قەزا، موستەمسەکات و موستەنەداتی موزەوەر لە 289 و لە 298 عقوباتی بە 5 ساڵی تەحدید کردووە، پرۆژەکەش هاتووە و دەڵێ ئەگەر ئەو کەسە وەری گرت ئیحالەی مەحاکم دەکرێ، کە وتی ئیحالەی مەحاکم دەکرێ تەحسیلێ حاسڵە و قانونی عقوباتی عیراقی بەسەردا جێ بەجێ دەبێ، من پێموایە بەڕاستی ئەو ڕەئیەی کاک عونی زۆر باشە بۆ پارێزگاری یاسایەکە، بەلاَم قانونی عوقابتێکمان هەیەو وەك لە یاسایەکەش دا دەڵێ ئیحالەی مەحاکم دەکرێت، کە دەڵێێ ئیحالەی مەحاکم دەکرێت بە تەحسیلێ حاسڵ قانونی عقوباتی عیراقی بەسەردا جێ بەجێ دەکرێ، لەبەرئەوە پێمانوایە ئێمە لە لیژنە ڕامان وایە کە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە وەکو مامۆستا عمر عبدالعزیز وتی یاسا عیقابیەکان خۆیان وازحن و ئاشکران، پێویست بەوە ناکات لێرە بکرێ و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك فرست موداخەلەیەکی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/سکرتێری پەرلەمانی کوردستان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نسبەتی مەعلوماتی درۆ جەریمەیە لە قانونی عقوبات عقوبەی خۆی هەیە، بەڕەئی من نابێت ببێتە دوو قسم، مەعلوماتی درۆ ئەگەر لەو قانونە بێت بە حوکمێك بێتە حوکم کرن، ئەگەر لە مەوزوعەکی تر بێت حوکمەکەی تر بێت، یەعنی نابێت نەفسی جەریمە دوو عقوبەی موختەلەفی هەبێ، ئەوە لە ناحیەك، لە ناحیەی دووەم ئەگەر مەعلوماتی درۆی دا یەعنی ئەومەعلوماتە لە ئیستمارە هاتیە نووسین، لە ئیستمارەی تەقدیمی داواکاریەکە، لازمە ئەو مەعلوماتانە مەدعوم بن بە چەند وەسیقەیەك، چونکە چۆن ئیسباتی دەکات کە ئەوە ڕاستە، چەند وەسیقەیەکی موزەوەر هەیە، ئەو وەختە کە ئیحالەی مەحکەمەی بکات بە مەعلوماتی درۆ، ئیحالە دەکەن بە مەعلوماتی تەزویری وەسائیق کو حوکمی لە 5 ساڵ زیاترە، لەبەرئەوەی بە ڕەئی من هەر ماددەکە نەبێت باشترە، چونکو قانونی عقوبات لەوێیە و عقوبەی لەوێیەو لیژنە کە حەزی لێ بێت ئیحالەی مەحکەمەی بکات ئیحالەی دەکات، نە بە مەعلوماتی درۆ، بە تەزویری وەسائیق، ئەو وەختە عقوبەکە زیاترە و ئیعتیادی تەحسیلێ حاسڵە و ئەگەر ئیسبات بوو مزەوەرە یان مەعلوماتی درۆیە و ئیمتیازەکە سەحب دەبێ و مەعقول نیە ئیمتیازەکەی بۆ بمێنێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا موقتەرەح هەیە چەند کەسێك پشتیوانی لێ دەکەن کە ئیلغا بێ و ئیلغایەکە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ماددەی 7 لابچێ و ئیلغا بێت، تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ 36 بەرێز لەگەڵە کە ئیلغا بێ، چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێ؟ 34 بەرێز لەگەڵە کە بمێنێ، بۆیە بە زۆرینەی دەنگ لاچوو، ماددەی 7 ئیلغا بوو ئێستا بۆ ماددەی 8 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەبێتە ماددەی 7، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 8

لمجلس الوزراء اصدار الانظمة والتعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزيز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 7 کە لە ئەسڵی پرۆژەکە ماددەی 8 ـە.

ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پەیڕەو و ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کێشەیەکمان نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کەس لەسەر ئەو ماددەیە دەیەوێ قسە بکات؟ ئێستا بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدانەوە، کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 8

لمجلس الوزراء اصدار الانظمة والتعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەی 9 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەبێتە ماددەی 8، کاک خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 9

لایعمل بای نص قانونی او قرار یتعارض مع احکام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ مولاحەزەیەکمان لەسەری نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کەس دەیەوێ قسە لەسەری بکات؟، نیە، بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدانەوە، کاک خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 9

لایعمل بای نص قانونی او قرار یتعارض مع احکام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک احمد فەرموو.

بەڕێز احمد وەرتێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 8

کار بە دەقی هیچ یاسایەك یان بڕیارێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە دا ناکۆك بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان وەکو ئەوەی خوێندرایەوە کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا ئێستا بۆ ماددەی 11 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەکاتە ماددەی 10، کاک خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 10

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ومرتێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 10

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنانی پەیوەندار حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟، کێ لەگەڵە ئەو ماددەیە وەکو ئەوەی خوێندرایەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، ئێستا بۆ ماددەی 11 لە ئەسڵی پرۆژەکە کە دەکاتە ماددەی 10 ، کاک خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 10

ينفذ هذا القانون اعتبار من تاريخ نشره فى الجريدة الرسمية وقائع كوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاک فەرموو.

بەڕێز د.احمد ومرتێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 10

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان جێ بەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان؟ کاک عمر فەرموو.